

**Яременко
Василь Васильович**

**Біобібліографічний
показчик**

(1963–2018)

**УДК 012Яременко+016:[929Яременко+821.161.2.09(092)
Я72**

Видання містить хронологічний бібліографічний покажчик праць професора Василя Васильовича Яременка — відомого українського вченого, літературознавця, публіциста, дослідника давньої і сучасної української літератури.

Інформація зібрана з максимальною повнотою, але не є вичерпною.

Покажчик адресований науковцям, викладачам, аспірантам, студентам, а також усім, хто цікавиться українською літературою.

Упорядник Олена Мислива

Редактор Юрій Буряк

ISBN 978-966-7407-14-9

© Мислива О., 2019

© Видавництво «Українські пропілеї», 2019

«Яременко Василь Васильович — біобібліографічний покажчик», підготовлений до 85-річчя професора, відображає його науковий шлях від 1963 по 2018 рік. Почав наукову роботу в Київському педінституті ім. Горького (нині Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова) — 1956–1966 рр. Наступні 35 років — 1966–2001 — працював на факультетах журналістики і філологічному Київського університету ім. Тараса Шевченка. Далі 10 років працював директором Інституту культурологічних і етнополітичних досліджень ім. Іларіона Київського при МАУП. 2013–2018 і досі працює провідним науковим співробітником НДЛ зрінченкознавства при Київському університеті ім. Бориса Грінченка. Трудову діяльність розпочав 20 вересня 1943 р. як колгоспник. Загальний трудовий стаж — понад 75 років.

Зміст

Вітальні телеграми	7
Основні віхи мого життя та діяльності	9
Відзнаки і нагороди	12
Показчик наукових праць В. В. Яременка	
Автореферат дисертації	15
Окремі видання, книги	15
Передмови, післямови, статті, рецензії, програми	32
Серії видань, хрестоматії, тематичні зібрання, «бібліотеки»	
Бібліографічний показчик видань у серії «Шкільна бібліотека»	66
Бібліографічний показчик видань у серії «Бібліотека поета»	67
Праці з літератури Київської Русі	67
Статті, дослідження, перші публікації спадщини Василя Симоненка	69
Хрестоматії української літератури та літературної критики Х–ХХ ст.	72
«Бібліотека української героїки»	72
«Бібліотека українознавства»	74
Багатотомне зібрання творів Бориса Грінченка	76
Література про В. В. Яременка	78
Додаток 1. В лещатах партійної критики і заборони друкуватися	
М. З. Шамота. За конкретно-історичне відображення життя в літературі	82
Василь Яременко. Лист до редакції	85
Леонід Бойко. Лицарі неабсурдних ідей і «партачі життя»	86
Додаток 2. Від ювілею до ювілею. Професор Василь Яременко у вибраних ювілейних статтях і привітаннях	
Петро Зуб. Дорога	91
Вітання від кафедри історії літератури і журналістики	92
О. Бабишкін. В. В. Яременку — 50	93
Володимир Іваненко. Пора щедрих ужинок	95

Віктор Баранов. Віншувальная ода від чесного народу, бо є добра нагода.	98
Від журналу «Київ» — Сонет у славі.	99
Валерій Шевчук. Творець духовної ноосфери.	100
Микола Головатий. Аура високої честі і духовності	106
Вітаня.	108
Оксана Сліпушко. Подвижник української ідеї.	109
Оксана Сліпушко. Скарбівник національної пам'яті	119
Наталка Сподаренко. Слово, яке ставить на крило.	121

Додаток 3. Критичні огляди, рецензії

Олекса Мишанич. Повість врем'яних літ	126
Олесь Гончар. Небуденна подія	131
Валерій Шевчук. Початок синтезу	133
Григорій Сивокінь. Сто років у чотирьох книгах	142
Оксана Сліпушко. Многоцінне слово многоцінних епох	146
Олесь Воля. На прочитання і відгук.	152

Додаток 4. Незабутні фотоспогади із швидкоплинних літ і днів

165

Вітальні телеграми

Дорогий пане Василю. Від імені всього Народного руху України і від себе особисто щиросердечно вітаємо Вас, корифея українського літературознавства, соратника незабутнього В'ячеслава Чорновола, провідного ідеолога Товариства української мови імені Тараса Шевченка та співавтора програми НРУ зі знаковим ювілеєм 80-тим днем народження. Народний рух України, вся патріотична громадськість знають Вас як дисидента-шістдесятника, неперевершеного дослідника української культури, блискучого викладача, видавця понад 150 книг світочів національної та світової літератури, унікального публіциста — несть числа карбам вашого подвижництва. Во ім'я України-Русі, достославний Василю Васильовичу, прийміть від Народного руху України найдушевніше побажання Іларіонової віри, Богданової мрії, Тарасового духу, Лесиної надії, В'ячеславової незламності, многая літа, многая щастя.

З повагою — Голова Народного руху України Борис Тарасюк, заступник голови Народного руху України Василь Куйбіда.

12.02.2011

Шановний Василю Васильовичу. Щиро вітаю Вас з високою державною нагородою — орденом «За заслуги» другого ступеня. Пишаюся, що Ваш безцінний внесок у грінченкознавство відзначено на найвищому рівні. Велика честь для професорсько-викладацького складу Університету працювати поряд з Вами. Від усієї душі зичу міцного здоров'я, оптимізму та невичерпної енергії і наснаги у всіх добрих справах.

З повагою — Віктор Огнев'юк

23.08.2016

Основні віхи мого життя та діяльності

Маю дві дати народження. Свідоцтво про народження, як і всі інші документи, згоріло в огні Другої світової війни. У квітні 1945 р., коли ще йшла війна, добавили рік, щоб міг поступити в комсомол і брати участь у «вибиванні» у колгоспників грошей, як нам говорили, на танкову колону «Визволення Полтавщина». Так з'явилася дата мого народження — 12 лютого 1931 року с. Воскобійники Шишацького р-ну Полтавської області, де в той час проживав.

Насправді, за свідченням матері, я народився 12 лютого на Трьох святих — Василя Великого, Іоанна Златоустого та Григорія Богослова. Батько мій одружився на молодій вродливій вдові із трьома дітьми, — моїй матері. Батько був головою Загрунівської сільської ради і добре розумів і знав, що організовується штучний голод. Василь Макарович забрав мною вагітну матір та трьох її синів і виїхав у Білорусію на запрошення, як мені пам'ятається, друзів по австрійському полону під час Першої світової війни. У Білорусії я і народився 12 лютого 1932 р. в м. Сінно Вітебської області. У лютому 2016-го відзначив ювілей «за паспортом», а в лютому 2017 відзначив 85-річний ювілей «за фактом».

У 1936 році сім'я повернулася додому в с. Загрунівку Зіньківського району Полтавської області. Загрунівка — село давнє, козацьке, лежало на землях кошового Запорозької Січі Івана Гусака і полковника Сулими. У 1937 р. батько був репресований. Сім'я «ворога народу» була викинута з батьківської хати і мусила шукати прихистку на різних козацьких «кутках» — Куликівці, Свистунівці, Гусаківці, Забочанці, доки далекий батьків родич не купив для нас хатинку на х. Романки Воскобійницької сільської ради за 12 км від Загрунівки, але вже в Шишацькому районі, де, як свідчить паспорт, начебто я і народився. У 1947 р. закінчив Воскобійницьку семирічну вечірню школу і поступив у Великосоро-

чинське педучилище Миргородського р-ну Полтавської області. Голод 1946–1947 рр. народ-переможець переживав як переможений, злидень, безпаспортний колгоспний кріпак, залишений більшовицькою владою на самовиживання. Про День перемоги довгі роки після закінчення Другої світової війни ніхто і не згадував, хоча комуністи та «ветерани» (бо справжніх ветеранів, без лапок, майже не залишилося) хочуть переконати нас, яке то велике всенародне свято День Перемоги.

У 1951 р. закінчив Великосорочинське педучилище. Після закінчення працював завучем середньої школи в с. Кухче на Рівненщині. У 1956 р. після служби в армії поступив на філологічний факультет Київського педагогічного інституту ім. О. М. Горького (сьогодні Київський педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова). У 1961–1964 рр. навчався в аспірантурі на кафедрі української літератури цього ж навчального закладу. У 1964–1966 рр. працював асистентом на кафедрі історії української літератури. Після «скорочення» в червні 1966 р. при сприянні М. П. Стельмаха був прийнятий на роботу в Київський університет ім. Т. Г. Шевченка, де і пропрацював 35 років ст. викладачем, доцентом (1973), професором (1994). У 2001 р. через складну операцію на серці залишив викладацьку роботу. Далі займався переважно науковою і видавничою роботою.

У 2002–2013 — директор Інституту культурологічних та етнополітичних досліджень при Міжрегіональній академії управління персоналом (МАУП).

З 2013 р. — провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії грінченкознавства Київського університету ім. Бориса Грінченка.

У 1989 р. працював у Альбертському університеті (Канада), у 1996 р. — читав лекції учителям української мови і літератури Канади і США в «Союзівці» біля Нью-Йорка (США).

Що мною зроблено:

1963 року видав два томи творів Б. Грінченка, з яких започаткував реабілітацію репресованих письменників і вчених.

У 1969 р. захистив (написану ще в 1964 році) першу в Україні дисертацію про життя і творчість Б. Д. Грінченка.

1964 — був одним із засновників «Шкільної бібліотеки». Розробив на нових методологічних засадах жанр передмови і приміток.

1982 року у передмові до книги «Аполлонова лютня» вперше в українському літературознавстві довів, що наша давня література була різномовна, багатоконфесійна і творила спільні міжнаціональні літературні контексти — українсько-польський, українсько-білорусько-литовський, українсько-російський. Стою на тому, що в давні часи (XV–XVIII ст.) українська література, окрім національної, творилася польською, латинською, російською мовами.

Здійснив видання творів ряду заборонених, знищених, забутих письменників: В. Свідзинського, Ганни Барвінок, Андрія Ніковського в 4-х томах, Володимира Державина в 4-х томах та ін. Зараз як науковий редактор і упорядник багатотомного зібрання наукової спадщини Бориса Грінченка працюю над завершенням чотирнадцятого тому «Зібрання творів Бориса Грінченка».

Василь Яременко

Відзнаки і нагороди

1982 — нагороджений медаллю «В пам'ять 1500-ліття Києва»

1989 — нагороджений медаллю «Ветеран труда»

1993 — лауреат Міжнародної української премії імені Григорія Сковороди «за дослідження творчості Григорія Сковороди та цикл статей про явище українського мислителя в світовій культурі»

1995 — лауреат Міжнародної премії «Дружба» — «за творчі роботи, визначну громадську діяльність в галузі культури та організацію співробітництва між різними країнами»

1997 — нагороджений знаком «Відмінник освіти України» Міністерства освіти України

1998 — нагороджений Почесною грамотою Міністерства оборони України «за активну співпрацю з Міністерством оборони України та вагомий внесок у підготовку висококваліфікованих фахівців — українознавців для органів виховної роботи Збройних Сил України»

2002 — нагороджений Почесною грамотою та іменним годинником Київського міського голови О. Омельченка «за вагомий особистий внесок у підготовку висококваліфікованих спеціалістів, виховання почуття національної гідності, розвиток теорії і практики засобів масової інформації та з нагоди 70-річчя з дня народження»

2002 — нагороджений Почесною грамотою товариства «Знання»

2002 — нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня

2003 — рішенням Президії Міжнародної Кадрової Академії нагороджений золотою медаллю «За досягнення в науці» — «за плідну науково-педагогічну діяльність та значний особистий внесок у розвиток міжнародного співробітництва»

2005 — нагороджений медаллю «За розбудову українського козацтва»

2005 — Універсалом Верховного отамана Всеукраїнського Козацького Війська присвоєно військово-козацьке звання генерал-майора «за особистий вклад у виконання Національ-

ної програми «Відродження та розвитку Українського козацтва» та з нагоди Дня козацтва»

2006 — рішенням Президії Міжнародної Кадрової Академії нагороджений орденом «За розвиток науки та освіти» — «за вагомий особистий внесок у патріотичне виховання молоді України, плідну науково-педагогічну діяльність та з нагоди 75-річчя»

2006 — нагороджений почесною відзнакою Українського фонду культури «За подвижництво в культурі»

2006 — Універсалом Верховного отамана Всеукраїнського Козацького Війська присвоєно військово-козацьке звання генерал-лейтенанта «за особистий вклад у виконання Національної програми «Відродження та розвитку Українського козацтва»»

2006 — Українським фондом культури присуджено Літературно-мистецьку премію імені Івана Нечуя-Левицького «за високохудожнє втілення в творчості українського національного характеру»

2009 — Лубенською районною радою Полтавської області нагороджений Літературною премією імені Василя Симоненка «за видання чотиритомника поезій В. Симоненка»

2010 — рішенням Вченої ради присвоєно звання почесного професора Київського університету імені Бориса Грінченка «за плідну науково-дослідницьку діяльність у галузі грінченкознавства, особистий внесок у формування фондів музею Б. Д. Грінченка та активну участь в освітньо-науковій роботі Університету»

2011 — рішенням Академічної ради Міжнародної Кадрової Академії присвоєно звання Почесний доктор «за багаторічну плідну науково-педагогічну діяльність, активну громадську роботу, вагомий особистий внесок у розвиток вітчизняної культурології та літературознавства, а також з нагоди 80-річчя від дня народження»

2011 — удостоєний Літературної премії імені Володимира Короленка за допомогу в розбудові музею, випуск книги про Короленка

2012 — Лубенською РДА удостоєний Літературно-мистецької премії імені Володимира Малика «за книги вибраних праць “...Літератури дивна течія...”»

2012 — Українським Фондом культури присуджена Міжнародна премія імені Володимира Винниченка «за фундаментальне двотомне видання “...Літератури дивна течія...”»

2013 — подяка Голови Комітету Верховної Ради України з питань науки та освіти Лілії Гриневич «за вагомий внесок у розвиток української освіти, активну громадянську позицію, плідну педагогічну працю»

2016 — лауреат Фонду Тараса Шевченка «за багаторічну послідовну подвижницьку працю на терені українського духовного відродження, зокрема за виховання патріотизму та державницьких світоглядних засад у молодого покоління»

2016 — лауреат Літературно-мистецької премії імені Олени Пчілки за книжку «Від Володимира Мономаха до Романа Галицького: Київський літопис 1113–1199»

2016 — нагороджений орденом «За заслуги» II ступеня.

ПОКАЖЧИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ В. В. ЯРЕМЕНКА

Автореферат дисертації

Яременко В. В. Борис Грінченко. Проза: автореферат дис. на соиск. уч. степ. канд. філол. наук. — К., 1969. — 28 с.

Окремі видання, книги

1963

1. Борис Грінченко. Твори в двох томах. Т. 1 / Упорядкув. І. І. Пільгука, В. В. Яременка. Прим. В. В. Яременка. — К.: В-во АН УРСР, 1963. — 603 с.

2. Борис Грінченко. Твори в двох томах. Т. 2 / Упорядкув. І. І. Пільгука, В. В. Яременка. Прим. В. В. Яременка. — К.: В-во АН УРСР, 1963. — 592 с.

1965

3. Іван Котляревський. Твори / Упорядкув., вступна ст. В. В. Яременка. — К.: Молодь, 1965. — 324 с. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

4. Василь Стефаник. Катруся. Вибрані твори / Упорядкув., вступна ст. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 1965. — 111 с. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

5. Борис Грінченко. Поезії / Упорядкув. та прим. В. В. Яременка. — К.: Рад. письменник, 1965. — 469 с. — (Серія «Бібліотека поета»).

1966

6. Андрій Головка. Пилишко. Вибрані твори / Упорядкув., вступна ст. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 1966. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

1967

7. Андрій Головка. Пилипко. Вибрані твори / Упорядкув., вступна ст. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 1967. — 2-е вид. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

1968

8. Микола Куліш. Твори / Упорядкув., вступна ст., прим. В. В. Яременка. — К.: Молодь, 1968. — 340 с. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

9. Григорій Сковорода. Сад пісень. Вибрані твори / Упорядкув., вступна ст., прим. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 1968. — 198 с. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

1970

10. Пантелеймон Куліш. Поезії / Упорядкув., прим. В. В. Яременка. — К.: Рад. письменник, 1970. — 394 с. — (Серія «Бібліотека поета»).

11. Народні думи, пісні, балади / Упорядкув., вступна ст., прим. В. В. Яременка. — К.: Молодь, 1970. — 335 с. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

1971

12. Олександр Олесь. Твори / Упорядкув., вступна ст., прим. В. В. Яременка. — К.: Молодь, 1971. — 343 с. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

13. Григорій Сковорода. Поезії / Упорядкув., прим. В. В. Яременка. — К.: Рад. письменник, 1971. — (Серія «Бібліотека поета»).

14. Василь Стефаник. Катруся. Вибрані твори / Упорядкув., вступна ст. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 1971. — 102 с. — 2-е вид. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

1972

15. Григорій Сковорода. Сад пісень. Вибрані твори / Упорядкув., вступна ст., прим. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 1972. — 203 с. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

16. Г. Сковорода. Избранное. Стихи. Басни. Притчи / Сост. и коммент. В. В. Яременко. — М.: Художественная литература, 1972.

1973

17. Михайло Коцюбинський. Твори в 7 т. Т. 1: Повісті, оповідання (1884–1897) / Упорядкув., прим. В. В. Яременка. — К.: Наук. думка, 1973. — 407 с.

1974–1977 — в лекціях партійної критики і заборони друкуватися.

Див. Додаток 1.

1978

18. Українка Леся. Зібрання творів: У 12 т. Т. 10: Листи (1876–1897) / Упорядкув., прим. В. В. Яременка. — К.: Наук. думка, 1978. — 542 с.

1980

19. Григорій Сковорода. Сад пісень. Вибрані твори / Упорядкув., вступна ст., прим. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 1980. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

1981

20. Іван Франко. Вічний революціонер / Упорядкув. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 1981.

21. Василь Стефаник. Катруся. Марко Черемшина. Карби. Вибрані твори / Упорядкув., передм., прим. (Василь Стефаник. Катруся) В. В. Яременка. — К.: Веселка, 1981. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

1982

22. Аполлонова лютня. Київські поети XVII–XVIII ст. / Упорядкув., прим. В. П. Маслюка, В. О. Шевчука, В. В. Яременка, передм. В. В. Яременка. — К.: Молодь, 1982. — 320 с.

1983

23. Григорій Сковорода. Сад пісень. Вибрані твори / Упорядкув., вступна ст., прим. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 1983. — 4-е вид. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

24. Історія української дожовтневої журналістики. Підручник / Співавтор В. В. Яременко. — Львів: Вища школа, вид-во при Львівському університеті, 1983. — 511 с.

1985

25. Чари кохання. Любовна лірика українських поетів XIX — початку XX століть / Упорядкув., передм., прим. В. В. Яременка. — К.: Молодь, 1985. — 302 с.

26. Михайло Павлик. Твори / Упорядкув. та підготовка текстів В. В. Яременка, передм. В. А. Качкана, прим. В. А. Качкана та В. В. Яременка. — К.: Дніпро, 1985. — 367 с.

1986

27. Володимир Свідзинський. Поезії / Упорядкув., вступна ст. та прим. В. В. Яременка. — К.: Рад. письменник, 1986. — 349 с. — (Серія «Бібліотека поета»).

28. Іван Франко. Вічний революціонер. Вірші та поеми / Упорядкув., передм. та прим. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 1986. — 310 с. — Вид. 2-е, доповнене. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

1987

29. Українська поезія XVI ст. / Упорядкув., вступна ст., прим. В. В. Яременка. — К.: Рад. письменник, 1987. — 287 с. — (Серія «Бібліотека поета»).

1988

30. Пам'ятки братських шкіл на Україні (кінець XVI — початок XVII ст.): Тексти і дослідження / Співупоряд. В. В. Яременко. — К.: Наук. думка, 1988. — 568 с.

31. Українська поезія XVII ст. Перша половина / Упорядкув., вступна ст., прим. В. В. Яременка. — К.: Рад. письменник, 1988. — 358 с. — (Серія «Бібліотека поета»).

1989

32. Борис Грінченко. Зернятка: Вірші, поеми, оповідання / Упорядкув., передм. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 1989. — 272 С.

33. Олександр Олесь. Чари ночі: Лірика / Упорядкув. В. В. Яременка. — К.: Рад. письменник, 1989. — 221 с.

34. А. Чайковський. Сагайдачний / Упорядкув., післямова, прим. В. В. Яременка. — К.: Дніпро, 1989. — 585 с. — (Серія «Бібліотека історичної прози»).

1990

35. Повість врем'яних літ (Літопис за Іпатським списком) / Переклад, післяслово та комент. В. В. Яременка. — К.: Рад. письменник, 1990. — 558 с.

36. Борис Грінченко. Твори: В 2 т. Том 1: Поетичні твори; Оповідання; Повісті / Упорядкув. В. В. Яременка; прим. А. Г. Погрібного, В. В. Яременка. — К.: Наук. думка, 1990. — 640 с. — («Бібліотека української літератури. Дожовтнева українська література»).

1991

37. Борис Грінченко. Твори: В 2 т. Том 2: Повісті; Драматичні твори / Упорядкув. В. В. Яременка; прим. А. Г. Погрібного, В. В. Яременка. — К.: Наук. думка, 1991. — 608 с. — («Бібліотека української літератури. Дожовтнева українська література»).

38. Грицько Чупринка. Поезії / Упорядкув., прим. В. В. Яременка. — К.: Рад. письменник, 1991. — 495 с. — (Серія «Бібліотека поета»).

1992

39. Яременко В. В. Від рідної хати ключі збереглися (Поет Олег Зуєвський). — К.: МП «Фотовідеосервіс», 1992. — 127 с. — («Бібліотека українця»; № 6).

1993

40. Борис Грінченко. До тих, що зостануться: Вибрані твори / Упорядкув., передм. та прим. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 1993. — 398 с. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

41. А. Чайковський. Сагайдачний / Упорядкув., передм., прим. В. В. Яременка. — К.: Варта, 1993. — 576 с.

42. М. Грушевський. Історія української літератури: В 6 т. 9 кн. Т. 1 / Упоряд. В. В. Яременко. — К.: Либідь, 1993. — Т. 1. — 392 с. — («Літературні пам'ятки України»).

43. М. Грушевський. Історія української літератури: В 6 т. 9 кн. Т. 2 / Упоряд. В. В. Яременко. — К.: Либідь, 1993. — Т. 2. — 264 с. — («Літературні пам'ятки України»).

44. М. Грушевський. Історія української літератури: В 6 т. 9 кн. Т. 3 / Упоряд. В. В. Яременко. — К.: Либідь, 1993. — Т. 3. — 285 с. — («Літературні пам'ятки України»).

1994

45. Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ століття: У 3-х кн. Кн. 1 / Упоряд. В. Яременко, Є. Федоренко; вступна ст. В. Яременко, Є. Федоренко. — К.: Рось, 1994. — Кн. 1. — 704 с.

46. Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ століття: У 3-х кн. Кн. 2 / Упоряд. В. Яременко, Є. Федоренко. — К.: Рось, 1994. — Кн. 2. — 720 с.

47. Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ століття: У 3-х кн. Кн. 3 / Упоряд. В. Яременко, Є. Федоренко. — К.: Рось, 1994. — Кн. 3. — 688 с.

48. Василь Симоненко. У твоєму імені живу... / Упорядкув., прим. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 1994. — 350 с. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

1995

49. Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ століття: У 4-х кн. Кн. 4 / Упоряд. В. Яременко, Є. Федоренко, О. Сліпушко; післямова В. Яременко. — К.: Рось, 1995. — Кн. 4. — 704 с.

1998

50. Новий тлумачний словник української мови: 42000 слів: У 4 т. Т. 1: А–Є / В. Яременко, О. Сліпушко (уклад.). — К.: Аконіт, 1998. — Т. 1. — 910 с. — («Нові словники»).

51. Новий тлумачний словник української мови: 42000 слів: У 4 т. Т. 2: Ж–ОБД / В. Яременко, О. Сліпушко (уклад.). — К.: Аконіт, 1998. — Т. 2. — 910 с. — («Нові словники»).

52. Новий тлумачний словник української мови: 42000 слів: У 4 т. Т. 3: ОБЕ–РОБ / В. Яременко, О. Сліпушко (уклад.). — К.: Аконіт, 1998. — Т. 3. — 927 с. — («Нові словники»).

53. Новий тлумачний словник української мови: 42000 слів: У 4 т. Т. 4: РОБ–Я / В. Яременко, О. Сліпушко (уклад.). — К.: Аконіт, 1998. — Т. 4. — 941 с. — («Нові словники»).

1999

54. Новий тлумачний словник української мови: 42000 слів: У 4 т. Т. 1: А–Є / В. Яременко, О. Сліпушко (уклад.). — К.: Аконіт, 1999. — Т. 1. — 910 с. — («Нові словники»).

55. Новий тлумачний словник української мови: 42000 слів: У 4 т. Т. 2: Ж–ОБД / В. Яременко, О. Сліпушко (уклад.). — К.: Аконіт, 1999. — Т. 2. — 911 с. — («Нові словники»).

56. Новий тлумачний словник української мови: 42000 слів: У 4 т. Т. 3: ОБЕ–РОБ / В. Яременко, О. Сліпушко (уклад.). — К.: Аконіт, 1999. — Т. 3. — 927 с. — («Нові словники»).

57. Новий тлумачний словник української мови: 42000 слів: У 4 т. Т. 4: РОБ–Я / В. Яременко, О. Сліпушко (уклад.). — К.: Аконіт, 1999. — Т. 4. — 941 с. — («Нові словники»).

2001

58. Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ століття: Навч. посібник: В 4 кн. Кн. 1: Культурно-історична епоха Модернізму. Ранній модернізм: від «Зів'ялого листя» (1896) І. Франка до «В космічному оркестрі» (1921) П. Тичини. / Упоряд., передм., фахове ред. та біобібліогр. довідки В. Яременко. — К.: Аконіт, 2001. — Кн. 1. — 800 с. — Вид. 2-е, змінене, доопрац., доп.

59. Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ століття: Навч. посібник: В 4 кн. Кн. 2: Високий (розвинутий) модернізм (1922–1940): від «Антології» (1920) і «Камен» (1924) М. Зерова до «Поезій» (1940) В. Свідзинського. / Упоряд., фахове ред. та біобібліогр. довідки В. Яременко. — К.: Аконіт, 2001. — Кн. 2. — 800 с. — Вид. 2-е, змінене, доопрац., доп.

60. Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ століття: Навч. посібник: В 4 кн. Кн. 3: Культурно-історична епоха соцреалізму (тоталітаризму) і активного йому спротиву (антитоталітаризму) — 1941–1991 рр. / Упоряд., фахове ред. та біобібліогр. довідки В. Яременко. — К.: Аконіт, 2001. — Кн. 3. — 800 с. — Вид. 2-е, змінене, доопрац., доп.

61. Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ століття: Навч. посібник: В 4 кн. Кн. 4: Культурно-історична епоха модернізму. Пізній модернізм (1961–1991). Постмодерна література дев'яностих років. / Упоряд., фахове ред. та біобібліогр. довідки В. Яременко. — К.: Аконіт, 2001. — Кн. 4. — 800 с. — Вид. 2-е, змінене, доопрац., доп.

62. Яременко В. В. Панорама української літератури ХХ століття. — К.: Шкільний світ, 2001. — 23 с. (Відбиток із часопису «Українська мова та література». — Число 11 (219). — Березень 2001).

2002

63. Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX–XV століть: у 2-х кн. Кн. 1: Література раннього Середньовіччя (до 988 року). Література високого Середньовіччя (988–1240) / За ред. проф. В. В. Яременка; упоряд. В. В. Яременко, О. М. Сліпущко; передм. В. В. Яременка. — К.: Аконіт, 2002. — Кн. 1. — 784 с.

64. Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX–XV століть: у 2-х кн. Кн. 2: Література високого Середньовіччя (988–1240). Література пізнього Середньовіччя (1240 — середина XV ст.) / За ред. проф. В. В. Яременка; упоряд. В. В. Яременко, О. М. Сліпущко. — К.: Аконіт, 2002. — Кн. 2. — 784 с.

65. Матвій Шестопал. Євреї на Україні (Історична довідка) / Упорядкув. і передм. В. В. Яременка. — К.: МАУП, 2002. — 240 с.

2003

66. Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ століття: Навч. посібник: В 4 кн. Кн. 1: Культурно-історична епоха модернізму. Ранній модернізм: від «Зів'ялого листя» (1896) І. Франка до «В космічному оркестрі» (1921) П. Тичини. / Упоряд., передм., фахове ред. та біобібл. довідки В. Яременко. — К.: Аконіт, 2003. — Кн. 1. — 799 с. — Вид. 3-є, змін., доопрац., доп.

67. Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ століття: Навч. посібник: В 4 кн. Кн. 2: Культурно-історична епоха модернізму. Високий (розвинутий) модернізм (1922–1940): від «Антології» (1920) і «Камен» (1924) М. Зерова до «Поезії» (1940) В. Свідзинського. / Упоряд., фахове ред. та біобібл. довідки

В. Яременко. — К.: Аконіт, 2003. — Кн. 2. — 799 с. — Вид. 3-є, змін., доопрац., доп.

68. Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ століття: Навч. посібник: В 4 кн. Кн. 3: Культурно-історична епоха соцреалізму (тоталітаризму) і активного йому спротиву (антитоталітаризму) — 1941–1991 рр. / Упоряд., фахове ред. та біобібл. довідки В. Яременко. — К.: Аконіт, 2003. — Кн. 3. — 799 с. — Вид. 3-є, змін., доопрац., доп.

69. Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ століття: Навч. посібник: В 4 кн. Кн. 4: Культурно-історична епоха модернізму. Пізній модернізм (1961–1991). Постмодерна література дев'яностих років. / Упоряд., фахове ред. та біобібл. довідки В. Яременко. — К.: Аконіт, 2003. — Кн. 4. — 799 с. — Вид. 3-є, змін., доопрац., доп.

70. Новий тлумачний словник української мови: У 3 т.: 42000 сл. Т. 1: А–К / В. В. Яременко, О. М. Сліпушко (уклад.). — К.: Аконіт, 2003. — Т. 1. — 926 с. — Вид. 2-е, випр.

71. Новий тлумачний словник української мови: У 3 т.: 42000 сл. Т. 2: К–П / В. В. Яременко, О. М. Сліпушко (уклад.). — К.: Аконіт, 2003. — Т. 2. — 926 с. — Вид. 2-е, випр.

72. Новий тлумачний словник української мови: У 3 т.: 42000 сл. Т. 3: П–Я / В. В. Яременко, О. М. Сліпушко (уклад.). — К.: Аконіт, 2003. — Т. 3. — 862 с. — Вид. 2-е, випр.

73. Василь Симоненко. У твоєму імені живу...: Поезії, оповідання, щоденникові записи, листи / Упорядкув. та післямова В. В. Яременка, передмова О. Т. Гончара. — К.: Веселка, 2003. — 382 с. — 2-е вид., доп. й перероб. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

74. Яременко В. В. «Щоб правду більш не кидали за грами...»: Літературний портрет Василя Симоненка. — К.: Веселка, 2003. — 24 с. — (Серія «Урок літератури»).

75. Яременко В. В. Трагічний оптимізм: Літературний портрет Олександра Олеся. — К.: Веселка, 2003. — 40 с. — (Серія «Урок літератури»).

76. Іван Франко. Поема про сотворення світу / Упорядкув. та передм. В. В. Яременка. — К.: МАУП, 2003. — 120 с. — («Бібліотека журналу «Персонал»).

77. Яременко В. В. Євреї в Україні сьогодні: реальність без міфів. — К.: МАУП, 2003. — 144 с. — («Бібліотека журналу «Персонал»).

78. Яременко В. В. Євреї в Україні сьогодні: реальність без міфів. — К.: Оріяни, 2003. — 60 с.

2004

79. Митрополит Іларіон. Про Закон Мойсеєм даний і про Благодать та Істину в Ісусі Христі втілених / Переклад із старослов., упорядкув., передм. В. В. Яременка. — К.: МАУП, 2004. — 176 с. — («Бібліотека українознавства»; Вип. 2).

80. Ad Fontes! До першоджерел!: Антологія / Упорядкув., передм. В. В. Яременка. — К.: Молодь, 2004. — 400 с. — (Серія «Українське розстріляне відродження»).

2005

81. Яременко В. В. «Щоб правду більш не кидали за гра-ти...»: Літературний портрет Василя Симоненка. — К.: Веселка, 2005. — 24 с. — 2-е вид. — (Серія «Урок літератури»).

82. Яременко В. В. Трагічний оптимізм: Літературний портрет Олександра Олеся. — К.: Веселка, 2005. — 40 с. — 2-е вид. — (Серія «Урок літератури»).

83. П. Куліш, М. Костомаров, І. Франко. Жидотрепаніє... / Упорядкув., передм. В. В. Яременка. — К.: МАУП, 2005. — 424 с. — («Бібліотека українознавства»; Вип. 3).

84. Яременко В. В. Україна в лещатах сionізму. — К.: МАУП, 2005. — 192 с. — («Бібліотека журналу «Персонал»).

2006

85. Слово многоцінне. Хрестоматія української літератури, створеної різними мовами в епоху Ренесансу (друга половина XV — XVI століття) та в епоху Бароко (кінець XVI — XVIII століття): В 4 кн. Кн. 1: Література епохи Ренесансу (друга половина XV — XVI століття). Література раннього Ба-

роко (80-ті роки XVI століття — 1632 рік). / Керівник проекту В. Яременко; упоряд. В. Шевчук, В. Яременко; автор передм. В. Яременко. — К.: Аконт, 2006. — Кн. 1. — 800 с.

86. Слово многоцінне. Хрестоматія української літератури, створеної різними мовами в епоху Ренесансу (друга половина XV — XVI століття) та в епоху Бароко (кінець XVI — XVIII століття): В 4 кн. Кн. 2: Література високого Бароко (1632–1709 рік). / Керівник проекту В. Яременко; упоряд. В. Шевчук, В. Яременко; автор передм. В. Яременко. — К.: Аконт, 2006. — Кн. 2. — 800 с.

87. Слово многоцінне. Хрестоматія української літератури, створеної різними мовами в епоху Ренесансу (друга половина XV — XVI століття) та в епоху Бароко (кінець XVI — XVIII століття): В 4 кн. Кн. 3: Література високого Бароко (1632–1709 рік). / Керівник проекту В. Яременко; упоряд. В. Шевчук, В. Яременко. — К.: Аконт, 2006. — Кн. 3. — 800 с.

88. Слово многоцінне. Хрестоматія української літератури, створеної різними мовами в епоху Ренесансу (друга половина XV — XVI століття) та в епоху Бароко (кінець XVI — XVIII століття): В 4 кн. Кн. 4: Література пізнього Бароко (1709–1798 рік) / Керівник проекту В. Яременко; упоряд. В. Шевчук, В. Яременко. — К.: Аконт, 2006. — Кн. 4. — 800 с.

89. Володимир Мономах. Повчання; Статут Володимира Всеволодовича / Переклад із старослов., упорядкув., передм. В. В. Яременка. — К.: МАУП, 2006. — 312 с. — («Бібліотека українознавства»; Вип. 6).

90. Новий тлумачний словник української мови: У 3 т.: 200000 сл. Т. 1: А–К / В. В. Яременко, О. М. Сліпущко (уклад.). — К.: Аконт, 2006. — Т. 1. — 926 с. — Вид. 2-е, випр. — (Серія «Нові словники»).

91. Новий тлумачний словник української мови: У 3 т.: 200000 сл. Т. 2: К–П / В. В. Яременко, О. М. Сліпущко (уклад.). — К.: Аконт, 2006. — Т. 2. — 926 с. — Вид. 2-е, випр. — (Серія «Нові словники»).

92. Новий тлумачний словник української мови: У 3 т.: 200000 сл. Т. 3: П–Я / В. В. Яременко, О. М. Сліпущко (уклад.). — К.: Аконт, 2006. — Т. 3. — 862 с. — Вид. 2-е, випр. — (Серія «Нові словники»).

93. Так хто ж здійснив геноцид українців? / Упорядкув., передм. В. В. Яременка. — К.: МАУП, 2006. — 308 с.

2007

94. Микола Міхновський. Самостійна Україна; Справа української інтелігенції / Упорядкув., передм. В. В. Яременка. — К.: МАУП, 2007. — 352 с. — («Бібліотека українознавства»; Вип. 7).

95. Юрій Липа. Всеукраїнська трилогія: У 2-х т. Том 1: Призначення України / Керівник проекту проф. В. В. Яременко; упорядкув. В. В. Яременка, О. М. Мисливої. — К.: МАУП, 2007. — Т. 1. — 336 с. — («Бібліотека українознавства»; Вип. 12).

96. Юрій Липа. Всеукраїнська трилогія: У 2-х т. Том 2: Чорноморська доктрина; Чорноморський простір (атлас); Розподіл Росії / Керівник проекту проф. В. В. Яременко; упорядкув., післям. В. В. Яременка, О. М. Мисливої. — К.: МАУП, 2007. — Т. 2. — 392 с. — («Бібліотека українознавства»; Вип. 12).

97. Олександр Олесь. Коли нема пророка на землі: Поетичні та драматичні твори / Упорядкув., передм. та прим. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 2007. — 375 с. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

98. Новий тлумачний словник української мови: У 3 т.: 200000 сл. Т. 1: А–К / В. В. Яременко, О. М. Сліпушко (уклад.). — К.: Аконіт, 2007. — Т. 1. — 926 с. — Вид. 2-е, випр. — (Серія «Нові словники»).

99. Новий тлумачний словник української мови: У 3 т.: 200000 сл. Т. 2: К–П / В. В. Яременко, О. М. Сліпушко (уклад.). — К.: Аконіт, 2007. — Т. 2. — 926 с. — Вид. 2-е, випр. — (Серія «Нові словники»).

100. Новий тлумачний словник української мови: У 3 т.: 200000 сл. Т. 3: П–Я / В. В. Яременко, О. М. Сліпушко (уклад.). — К.: Аконіт, 2007. — Т. 3. — 862 с. — Вид. 2-е, випр. — (Серія «Нові словники»).

2008

101. Василь Симоненко. Спадщина: У 2-х томах, 4-х книгах. Том 1: Поезія / Керівник проекту, наук. ред., упоряд., передм., підбір світлин В. В. Яременко. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008. — Том 1. — Кн. 1. — 464 с. — («Бібліотека українознавства»; Вип. 14).

102. Василь Симоненко. Спадщина: У 2-х томах, 4-х книгах. Том 1: Поезія / Керівник проекту, наук. ред., упоряд., передм., підбір світлин В. В. Яременко. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008. — Том 1. — Кн. 2. — 336 с. — («Бібліотека українознавства»; Вип. 14).

103. Василь Симоненко. Спадщина: У 2-х томах, 4-х книгах. Том 2: Проза / Керівник проекту, наук. ред., упоряд., передм., підбір світлин В. В. Яременко. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008. — Том 2. — Кн. 1. — 464 с. — («Бібліотека українознавства»; Вип. 14).

104. Василь Симоненко. Спадщина: У 2-х томах, 4-х книгах. Том 2: Проза / Керівник проекту, наук. ред., упоряд., передм., підбір світлин В. В. Яременко. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008. — Том 2. — Кн. 2. — 496 с. — («Бібліотека українознавства»; Вип. 14).

2009

105. Яременко В. В. «Щоб правду більш не кидали за ґрати...»: Літературний портрет Василя Симоненка. — К.: Веселка, 2009. — 24 с. — 4-те вид. — (Серія «Урок літератури»).

106. Олелько Островський. Твори: історичні повісті, оповідання, драми: у 3 кн. Кн. 1: Іван Богун, полковник вінницький / Упорядкув., передм. та прим. В. В. Яременка. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009. — Кн. 1. — 312 с. — («Бібліотека української героїки»; Вип. 10).

107. Олелько Островський. Твори: історичні повісті, оповідання, драми: у 3 кн. Кн. 2: Руйнування Батурина / Упорядкув., передм. та прим. В. В. Яременка. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009. — Кн. 2. — 264 с. — («Бібліотека української героїки»; Вип. 11).

108. Олелько Островський. Твори: історичні повісті, оповідання, драми: у 3 кн. Кн. 3: Гетьман Іван Мазепа / Упорядкув., передм. та прим. В. В. Яременка. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009. — Кн. 3. — 448 с. — («Бібліотека української героїки»; Вип. 12).

2010

109. Володимир Короленко. «...Что написано — неопровержимо» — «...Що написано — неспростовне» / Керівник проекту, переклад з рос., упорядкув., передм. і прим. В. В. Яременка. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2010. — 464 с. — («Бібліотека українознавства»; Вип. 18).

110. Іван Франко. Захар Беркут. Борислав сміється / Упорядкув. та передм. В. В. Яременка. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2010. — 444 с. — («Бібліотека української героїки»; Вип. 13).

111. Яременко В. В. «Щоб правду більш не кидали за гра-ти...»: Літературний портрет Василя Симоненка. — К.: Веселка, 2010. — 24 с. — (Серія «Урок літератури»).

2011

112. Яременко В. В. «...Літератури дивна течія...». Книга перша (Праці 1963–2011 рр.). — К.: Аконіт, 2011. — 768 с.

113. Яременко В. В. «...Літератури дивна течія...». Книга друга (Праці 2001–2010 рр.) / Передмова В. Шевчука. — К.: Аконіт, 2011. — 624 с.

114. Володимир Короленко. Щоденник (1917–1921). Листи з Полтави. Листування з М. Горьким. Котляревський і Мазепа / Упорядкув., післямова, прим. В. В. Яременка. — К.: Аконіт, 2011. — 512 с. — («Бібліотека українознавства»; Вип. 19).

115. Ганна Барвінок. Твори: у двох томах. Том 1: Оповідання з народних уст / Упорядкув. В. Шендеровський, В. Яременко; передм. та прим. В. Яременка. — Львів: БаК, 2011. — 572 с.

2013

116. Борис Грінченко. Зібрання творів. Педагогічна спадщина. Кн. 1 / Упоряд. О. М. Мислива, А. І. Мовчун, В. В. Яременко; вступ. слово В. О. Огнев'юка; передм., комент., прим. В. В. Яременка. — К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. — Кн. 1. — 552 с.

117. Борис Грінченко. Зібрання творів. Педагогічна спадщина. Кн. 2 / Упоряд. О. М. Мислива, А. І. Мовчун, В. В. Яременко; комент., прим. В. В. Яременка. — К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. — Кн. 2. — 424 с.

2014

118. Борис Грінченко. Зібрання творів. Народнопросвітня спадщина. Кн. 1. / Упоряд. О. В. Бурко, А. І. Мовчун, В. В. Яременко; передм. Л. Л. Хоружа, А. І. Мовчун; комент., прим. А. І. Мовчун. — К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2014. — Кн. 1.

2015

119. Борис Грінченко. Зібрання творів. Народнопросвітня спадщина. Кн. 2 / Упоряд. О. В. Бурко, А. І. Мовчун, В. В. Яременко; передм. В. В. Яременка; комент., прим. А. І. Мовчун. — К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. — Кн. 2. — 407 с.

120. Борис Грінченко. Зібрання творів. Етнографічна спадщина. Кн. 1 / Упоряд. О. М. Мислива, В. В. Яременко; вступ. слово В. О. Огнев'юка; передм., комент., прим. В. В. Яременка. — К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. — Кн. 1. — 656 с.

121. Андрій Ніковський. *Vita nova*: У 4 кн. Кн. 1 / Упоряд. В. В. Яременко, О. М. Мислива, А. І. Яцько; передм. В. В. Яременко. — К.: Укр. пропілеї, 2015. — Кн. 1. — 521 с.

122. Андрій Ніковський. *Vita nova*: У 4 кн. Кн. 2 / Упоряд. В. В. Яременко, О. М. Мислива, А. І. Яцько. — К.: Укр. пропілеї, 2015. — Кн. 2. — 527 с.

123. Андрій Ніковський. *Vita nova*: У 4 кн. Кн. 3 / Упоряд. В. В. Яременко, О. М. Мислива, А. І. Яцько. — К.: Укр. пропілеї, 2015. — Кн. 3. — 414 с.

124. Андрій Ніковський. *Vita nova*: У 4 кн. Кн. 4 / Упоряд. В. В. Яременко, О. М. Мислива, А. І. Яцько. — К.: Укр. пропілеї, 2015. — Кн. 4. — 510 с.

125. Від Володимира Мономаха до Романа Галицького. Київський літопис 1113–1199 / Переклад із старослов., післямова, комент. та прим. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 2015. — 508 с.

126. Борис Грінченко. «Воля живе боротьбою!..»: вибрані твори / Упорядкув. та передм. В. В. Яременка. — К.: Укр. письменник, 2015. — 416 с. — (Серія «Ad fontes»).

127. Борис Грінченко. «Воля живе боротьбою!..»: поезії / Упорядкув. та передм. В. В. Яременка. — К.: Укр. письменник, 2015. — 112 с. — (Серія «Бібліотека українського воїна»). Випущено на замовлення Державного комітету телебачення і радіомовлення України за програмою «Українська книга»).

128. Василь Симоненко. «Йшов солдат...»: Вибране / Упорядкув. В. В. Яременка, О. М. Мисливої; передм. В. В. Яременка. — К., 2015. — 190 с. — (Серія «Бібліотека українського воїна»). Видання здійснене за підтримки Довгого Станіслава Олексійовича).

129. Василь Симоненко. «Йшов солдат...». Вибране: поезії / Упорядкув. В. В. Яременка, О. М. Мисливої; передм. В. В. Яременка. — К.: Укр. письменник. — 2015. — 120 с. — (Серія «Бібліотека українського воїна»). Видано на замовлення Державного комітету телебачення і радіомовлення України за програмою «Українська книга»).

130. Юрій Липа. Суворість: поезії, новели / Упорядкув. В. В. Яременка, О. М. Мисливої; передм. В. В. Яременка. — К.: Укр. письменник. — 2015. — 112 с. — (Серія «Бібліотека українського воїна»). Видано на замовлення Державного комітету телебачення і радіомовлення України за програмою «Українська книга»).

2016

131. Борис Грінченко. Зібрання творів. Етнографічна спадщина. Кн. 2 / Упоряд. О. М. Мислива, В. В. Яременко; післям., прим. В. В. Яременка. — К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. — Кн. 2. — 784 с.

2017

132. Яременко В. В. «Людина без копії — Борис Грінченко»: архівні документи, раритети, матеріали до біографії Б. Д. Грінченка, виявлені у 2013–2016 роках. — К.: Укр. пропілеї, 2017. — 258 с. — (Серія «Ad fontes»).

133. Борис Грінченко. Зібрання творів. Етнографічна спадщина. Кн. 3 / Упоряд. О. М. Мислива, В. В. Яременко; передм., прим. В. В. Яременка. — К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2017. — Кн. 3.

134. Борис Грінченко. Зібрання творів. Фольклористична спадщина. Кн. 1 / Упоряд. О. В. Бурко, А. І. Мовчун, В. В. Яременко; вступ. стаття В. В. Яременка. — К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2018. — Кн. 1.

135. Борис Грінченко. Зібрання творів. Фольклористична спадщина. Кн. 2 / Упоряд. О. В. Бурко, А. І. Мовчун, В. В. Яременко. — К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2018. — Кн. 2.

Готуються до друку

134. Ганна Барвінок. Твори. Том 2: Листи до вибраних адресатів / Упоряд. В. В. Яременко, Т. О. Олещенко, В. Шендеровський, О. П. Степченко. — К.: Вид. дім «Простір».

135. Володимир Державин: знаний і незнаний. Твори у 4 т. / Упоряд. В. В. Яременко, Т. О. Олещенко, А. І. Яцько; передм. В. В. Яременка. — К.: Українські пропілеї.

Передмови, післямови, статті, рецензії, програми

1963

1. Яременко В. В. Борис Грінченко в оцінці сучасників // Звітно-наукова конференція кафедр Київського державного педагогічного інституту ім. О. М. Горького. Тези доповідей. — К., 1963. — С. 84–85.

2. Яременко В. В. Знову з народом (До сторіччя від дня народження Б. Грінченка) // Дружно вперед. — Пряшів (ЧССР), 1963. — № 11. — С. 10–12.

3. Яременко В. В. Борис Грінченко (До 100-річчя з дня народження) // Українська мова і література в школі. — 1963. — № 10. — С. 16–25.

4. Яременко В. В. Неизвестные письма Б. Гринченко // Радуга. — 1963. — № 12. — С. 158–167.

5. Пільгук І. І., Яременко В. В. Джерела творчих взаємин // Жовтень. — 1963. — № 12. — С. 129–135.

6. Яременко В. В. Видатний діяч української культури // Друг читача. — 1963. — 7 грудня.

7. Яременко В. В. Письменник і громадський діяч // Нове життя. — Пряшів (ЧССР), 1963. — 7 грудня.

8. Я. Василів (псевдо В. В. Яременка). Великий працелюб // Молодь України. — 1963. — 8 грудня.

9. Яременко В. В. Дочка України (Про Марка Вовчка) // Молодь України. — 1963. — 22 грудня.

10. Яременко В. В. Хлібороб на ниві культури // Україна. — 1963. — № 34.

1964

11. Яременко В. В. Заповіт лунає над світом (Рецензія-стаття на видання Шевченкового «Заповіту» мовами народів СРСР і світу) // Літературна Україна. — 1964. — 9 березня.

1965

12. Яременко В. В. Біля колиски нової української літератури // Іван Котляревський. Твори / Упорядкув., вступна ст. В. В. Яременка. — К.: Молодь, 1965. — С. 3–26. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

13. Яременко В. В. Слово про Василя Стефаника // Василь Стефаник. Катруся. Вибрані твори / Упорядкув., вступна ст. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 1965. — С. 3–18. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

1966

14. Яременко В. В. Андрій Головка // Андрій Головка. Пилипко. Вибрані твори / Упорядкув., вступна ст. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 1966. — С. 3–24. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

15. Яременко В. В. Думку будить пісня // Михайло Стельмах. Правда і кривда / Вступна ст. В. В. Яременка. — К.: Молодь, 1966. — С. 3–28. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

16. Яременко В., Ткаченко В. Григорій Сковорода // Україна. — 1966. — № 36.

17. Яременко В., Ткаченко В. Іван Котляревський // Україна. — 1966. — № 40.

18. Яременко В. В. Літопис українського села (Про роман А. Іщука «Вербівчани») // Сільські вісті. — 1966. — 16 листопада. — № 265.

19. Яременко В. В. Любив свою дорогу (До 30-річчя від дня смерті В. Стефаника) // Друг читача. — 1966. — 5 грудня.

1967

20. Яременко В. В. Андрій Головка // Андрій Головка. Пилипко. Вибрані твори / Упорядкув., вступна ст. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 1967. — С. 3–24. — 2-е вид. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

21. Яременко В. В. «О, не забудь мені...» (Про поему В. Сосяри «Червона зима») // Друг читача. — 1967. — 10 січня.

22. Яременко В. В. Марко Вовчок // Україна. — 1967. — № 14. — С. 24.

23. Яременко В. В. Панас Мирний // Україна. — 1967. — № 38. — С. 24.

1968

24. Яременко В. В. Червоний заспів української драматургії // Микола Куліш. Твори / Упорядкув., вступна ст., прим. В. В. Яременка. — К.: Молодь, 1968. — С. 3–29. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

25. Яременко В. В. На позвах із сучасністю // Григорій Сковорода. Сад пісень. Вибрані твори / Упорядкув., вступна ст., прим. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 1968. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

26. Яременко В. В. Михайло Старицький // Україна. — 1968. — № 7. — С. 24.

27. Яременко В. В. Марко Кропивницький // Україна. — 1968. — № 18. — С. 24.

28. Яременко В. В. Микола Віталійович Лисенко // Україна. — 1968. — № 35. — С. 24.

1969

29. Яременко В. В. Пантелеймон Куліш (До 150-річчя з дня народження) // Українська мова і література в школі. — 1969. — № 8. — С. 84–86.

30. Яременко В. В. Григорій Сковорода // Трибуна лектора. — 1969. — № 9. — С. 50–55.

31. Яременко В. В. Життя велике і прекрасне (Про О. П. Довженка) // Рад. літературознавство. — 1969. — № 10. — С. 66–76.

32. Яременко В. В. Іван Карпенко-Карий // Україна. — 1969. — № 11.

33. Яременко В. В. Павло Грабовський // Україна. — 1969. — № 38.

1970

34. Яременко В. В. Пісня народу — безсмертя його // Народні думи, пісні, балади / Упорядкув., вступна ст., прим. В. В. Яременка. — К.: Молодь, 1970. — С. 3–29. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

35. Яременко В. В. Василь Стефаник // Україна. — 1970. — № 24.

36. Яременко В. В. Геній поезії, титан духу (Леся Українка) // Україна. — 1970. — № 39.

37. Яременко В. В. Сміхом навчає розуму (Леся Мартович) // Україна. — 1970. — № 47.

38. Яременко В. В., Погрібний А. Г. Лист І. Франка до Б. Грінченка // Літературна Україна. — 1970. — 1 вересня.

1971

39. Яременко В. В. Вогненна журба поета // Олександр Олесь. Твори / Упорядкув., вступна ст., прим. В. В. Яременка. — К.: Молодь, 1971. — С. 5–28. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

40. Яременко В. В. Любив свою дорогу... // Василь Стефаник. Катруся. Вибрані твори / Упорядкув., вступна ст. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 1971. — 2-е вид. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

41. Jaremenko V. A poetical genius and spiritual giant // Ukraine. — 1971. — № 1(5).

42. Jaremenko V. Vasil Stefanik // Ukraine. — 1971. — № 2(6).

43. Яременко В. В. Мов звуки грому (До 100-річчя від дня народження В. С. Стефаника) // Знання та праця. — 1971. — № 5.

44. Яременко В. В. Зустріч з Марком Черемшиною // Україна. — 1971. — № 40.

45. Яременко В. В. Лист до матері (Рецензія на спектакль «Мати» в Пряшівському народному театрі, ЧССР) // Нове життя. — Пряшів (ЧССР), 1971. — Вересень.

1972

46. [Яременко В. В.] На позвах із сучасністю // Григорій Сковорода. Сад пісень. Вибрані твори / Упорядкув., вступна ст., прим. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 1972. — С. 5–26. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

47. Яременко В. В. Архип Тесленко // Україна. — 1972. — № 11.

48. Яременко В. В. Під шовіністичним пресом (Українська освіта в шовіністичному зашморзі: про викладання українською мовою в школах столиці України) // Самвидавський «Український вісник». — 1972. — Березень. — Вип. VI. — С. 63–72.

1975

49. Програма курсу «Історія української дожовтневої журналістики» / Укладачі: Нечиталюк М. Ф., Яременко В. В. — К., 1975; Л., 1975.

1976

50. Яременко В. В. Деякі особливості журналістського процесу на Україні в дорадянський період і проблеми його вивчення // Журналістика: преса, телебачення, радіо: Респ. міжвід. наук. зб. — 1976. — Вип. 1: Питання історії, теорії і практики. — С. 106–113.

51. Яременко В. В. До методики вивчення першоджерел історії української журналістики дорадянського періоду // Журналістика: преса, телебачення, радіо: Респ. міжвід. наук. зб. — 1976. — Вип. 1: Питання історії, теорії і практики. — С. 123–126.

1978

52. Яременко В. В. Нові документи з історії революційної журналістики на Закарпатті // Журналістика: преса, телебачення, радіо: Респ. міжвід. наук. зб. — 1978. — Вип. 4: Питання історії, теорії і практики. — С. 55–67.

1979

53. Неділько В. Я. Обрії літератури для дітей та юнацтва / Відп. ред. В. В. Яременко. — К., 1979. — 48 С. («Література і мистецтво». Т-во «Знання» УРСР)

54. Михайло Коцюбинський. Твори: В 3 т. Т. 1 / Прим. В. В. Яременка. — К.: Дніпро, 1979. — 315 с.

55. Яременко В. В. «Зоря» // Українська радянська енциклопедія. — К., 1979. — Т. 4. — С. 307.

1980

56. Vasyl Yaremenko. [Mikhailo Kotsyubinsky...] // Mikhailo Kotsyubinsky. Fata morgana and other stories. — Kiev: Dnipro Publishers, 1980. — С. 5–11.

57. Яременко В. В. Життя і слово Григорія Сковороди // Григорій Сковорода. Сад пісень. Вибрані твори / Упорядкув., вступна ст., прим. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 1980. — С. 5–20. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

1981

58. Яременко В. В. Любив свою дорогу... // Василь Стефаник. Катруся. Марко Черемшина. Карби. Вибрані твори / Упорядкув., передм., прим. (Василь Стефаник. Катруся) В. В. Яременка. — К.: Веселка, 1981. — С. 7–21. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

59. Яременко В. В. З любов'ю до людей (Рец. на кн.: В. Симоненко. Лебеді материнства. — К.: Молодь, 1981) // Молода гвардія. — 1981. — 31 травня. — № 105 (6589).

60. Яременко В. В. На перших щаблях письменства // Наука і суспільство. — 1981. — № 6. — С. 35–38.

1982

61. Яременко В. В. Два століття київської поезії // Аполлонова лютня. Київські поети XVII–XVIII ст. / Упорядкув., прим. В. П. Маслоука, В. О. Шевчука, В. В. Яременка, передм. В. В. Яременка. — К.: Молодь, 1982. — С. 5–20.

62. Яременко В. В. «Нива» // Українська радянська енциклопедія. — К., 1982. — Т. 7. — С. 346.

63. Яременко В. В. «Основа» // Українська радянська енциклопедія. — К., 1982. — Т. 8. — С. 75.

64. Яременко В. В. Рецензія на книгу А. П. Коваль «Крилаті слова» // Культура і життя. — 1982. — Листопад.

1983

65. Яременко В. В. Життя і слово Григорія Сковороди // Григорій Сковорода. Сад пісень. Вибрані твори / Упорядкув., вступна ст., прим. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 1983. — 4-е вид. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

66. Яременко В. В. Це використає словесник // Радянська освіта. — 1983. — 20 вересня. — № 75 (3359).

67. Яременко В. В. ...І сонце в дзеркалі душі (В. Свідзінський) // Молода гвардія. — 1983. — 26 жовтня. — № 206 (7160).

68. Яременко В. В. Бентежна яворова пісня (Про чоловічий квартет «Явір») // Молодь України. — 1983. — 30 жовтня.

69. Яременко В. В. «Пчола» // Українська радянська енциклопедія. — К., 1983. — Т. 9. — С. 205.

70. Яременко В. В. Русин Павло // Українська радянська енциклопедія. — К., 1983. — Т. 9. — С. 521.

71. Яременко В. В. Сковорода Г.С. // Українська радянська енциклопедія. — К., 1983. — Т. 10. — С. 231.

72. Яременко В. В. «Современник» // Українська радянська енциклопедія. — К., 1983. — Т. 10. — С. 291.

1984

73. Яременко В. В. Знайшов неходжені дороги (В. Свідзінський) // Поезія-84. — К.: Рад. письменник, 1984. — С. 142–149.

74. Яременко В. В. (у співавторстві з В. Шевчуком). «Трагедія Руська» — нововідкритий твір української драматургії початку XVII століття // Українська література XVI–XVIII століть та інші слов'янські літератури. — К.: Наук. думка, 1984. — С. 286–310.

1985

75. Яременко В. В. Ніжне джерело людської краси // Чари кохання. Любовна лірика українських поетів XIX — початку XX століть / Упорядкув., передм., прим. В. В. Яременка. — К.: Молодь, 1985. — С. 5–12.

76. Яременко В. В. Г. І. Павленко. Становлення історичної белетристики в давній українській літературі [рецензія] // Рад. літературознавство. — 1985. — № 7. — С. 72–74.

1986

77. Яременко В. В. Лірика Володимира Свідзинського // Володимир Свідзинський. Поезії / Упорядкув., вступна ст. та прим. В. В. Яременка. — К.: Рад. письменник, 1986. — С. 3–24. — (Серія «Бібліотека поета»).

78. Яременко В. В. «...Аби люди читали» // Марко Черемшина. Карби. Оповідання / Передм. В. В. Яременка. — К.: Дніпро, 1986. — С. 5–20.

79. Яременко В. В. «До всіх народів і до всіх віків» // Іван Франко. Вічний революціонер. Вірші та поеми / Упорядкув., передм. та прим. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 1986. — С. 3–8. — Вид. 2-е, доповнене. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

1987

80. Яременко В. В. Українська поезія XVI ст. // Українська поезія XVI ст. / Упорядкув., вступна ст., прим. В. В. Яременка. — К.: Рад. письменник, 1987. — (Серія «Бібліотека поета»).

81. Яременко В. В. Із думкою про долю народу. Три довідки до книги // Сергій Рудик. Не сумуй, Ромашко! / Післямова В. В. Яременка. — К.: Веселка, 1987. — С. 280–285.

82. Яременко В. В. Як звук павутинки // Збірник літературно-критичних статей, нарисів про Віктора Близнеця / За ред. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 1987.

83. Яременко В. В. «Казка про Дурила» Василя Симоненка // Молода гвардія. — 1987. — 8 січня. (Це перша публікація «Казки про Дурила»).

84. Яременко В. В. Василь Чумак // Молода гвардія. — 1987. — 27 травня.

85. Яременко В. В. Василь Еллан (Блакитний) // Молода гвардія. — 1987. — 3 червня.

86. Яременко В. В. Микола Бажан // Молода гвардія. — 1987. — 17 червня.

87. Яременко В. В. Дмитро Фальківський // Молода гвардія. — 1987. — 24 червня
88. Яременко В. В. Грицько Косяченко // Молода гвардія. — 1987. — 26 серпня.
89. Яременко В. В. Майк Йогансен // Молода гвардія. — 1987. — 16 вересня.
90. Яременко В. В. Яків Савченко // Молода гвардія. — 1987. — 14 жовтня.
91. Яременко В. В. Спиридон Черкасенко // Молода гвардія. — 1987. — 11 листопада.
92. Яременко В. В. Павло Филипович // Молода гвардія. — 1987. — 25 листопада.
93. Яременко В. В. Антін Павлюк // Молода гвардія. — 1987. — 9 грудня.
94. Яременко В. В. Лебедина пісня Василя Симоненка // Молода гвардія. — 1987. — 12 грудня.

1988

95. Яременко В. В. Українська поезія першої половини XVII ст. // Українська поезія XVII ст. Перша половина / Упорядкув., вступна ст., прим. В. В. Яременка. — К.: Рад. письменник, 1988. — (Серія «Бібліотека поета»).
96. Яременко В. В. Василь Симоненко. Із недрукованої спадщини // Молода гвардія. — 1988. — 8 січня.
97. Яременко В. В. Микола Хвильовий // Молода гвардія. — 1988. — 20 січня.
98. Яременко В. В. Тодось Осьмачка // Молода гвардія. — 1988. — 3 лютого.
99. Яременко В. В. Володимир Гадзінський // Молода гвардія. — 1988. — 2 березня.
100. Яременко В. В. Криве дзеркало літературного Парнасу // Молода гвардія. — 1988. — 30 березня.
101. Яременко В. В. Грицько Чупринка // Молода гвардія. — 1988. — 18 травня.
102. Яременко В. В. Михайло Грушевський // Молода гвардія. — 1988. — 11 листопада.
103. Яременко В. В. Олександр Олесь // Молода гвардія. — 1988. — 4 грудня.

104. Яременко В. В. Пам'яті Василя Симоненка. З недрукованої спадщини // Молода гвардія. — 1988. — 16 грудня (З недрукованої спадщини: 47-й рік. «Ви, що складали псалми і оди...». Курдському братові. Відповідь... «Хто у тому винен, я не знаю...». «Ти йшла в село...». «У нього на плечах сиділи зорі...». Гіпербола. «Я хочу бути несамовитим...». «Так пройде все...». «Я і в думці обняти тебе не посмію...». «Є тисячі доріг, мільйон вузьких стежинок...»).

105. Яременко В. В. «Арго» // Українська літературна енциклопедія в 5 т. Т. 1: А–Г. — К.: Голов. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1988. — Т. 1. — С. 84.

106. Яременко В. В. Арсеній Еласонський // Українська літературна енциклопедія в 5 т. Т. 1: А–Г. — К.: Голов. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1988. — Т. 1. — С. 84.

107. Яременко В. В. Арсеній Селунський // Українська літературна енциклопедія в 5 т. Т. 1: А–Г. — К.: Голов. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1988. — Т. 1.

108. Яременко В. В. «Вік» // Українська літературна енциклопедія в 5 т. Т. 1: А–Г. — К.: Голов. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1988. — Т. 1.

109. Яременко В. В. Вороний Микола // Українська літературна енциклопедія в 5 т. Т. 1: А–Г. — К.: Голов. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1988. — Т. 1. — С. 357.

110. Яременко В. В. Гунашевський Михайло // Українська літературна енциклопедія в 5 т. Т. 1: А–Г. — К.: Голов. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1988. — Т. 1.

111. Яременко В. В. Лебедина пісня Василя Симоненка («Казка про Дурила») // Поезія–88: Збірник. — К.: Рад. письменник, 1988. — Вип. 1. — С. 165–171.

112. Яременко В. В. Спалахнув метеором й згорів (Про Г. Чупринку) // Поезія–88. Вип. 2. — К.: Рад. письменник, 1988. — С. 130–144.

113. Яременко В. В. Тодось Осьмачка // Альманах «Вітрила–88». — К.: Молодь, 1988. — С. 124–127.

114. Дума про похід руських князів на половців літа 6611(1103). Дума про похід на половців літа 6619(1111) / Переклав В. В. Яременко // Марсове поле. Книжка перша. — К.: Молодь, 1988. — С. 42–49.

115. Яременко В. В. Сторінки призабутої спадщини. // Літературна Україна. — 1988. — 24 березня. — № 12. (Публікується вперше: Поет. Толока. Пісня. Я. «Ти байдужа, як мертве місто». Можна. Межа. Українська мелодія. Люсі. Тиша. Муза і редиска. «В букварях ти наряджена і заспідничена». Нудний карнавал. «Древній, обікрадений народ». Чекання. «Заспані сні оточили мене». Некролог кукурудзяному качанові, що згнів на заготпункті. Злодій. «Нашої заслуги в тім не бачу». Ворон. «Маленьке — не смішне». Епіграми: Василеві Діденку («Калина зацвіла»). Павличку («Я вийшов з комбайна на лан»). Лучук. Сингай. І. Драчу («Іржавіє в сонці ніж»). «Я їхав. Я йшов...»)

116. Яременко В. В. З недрукованої спадщини Василя Симоненка // Літературна Україна. — 1988. — 24 березня.

117. Яременко В. В. «Казка про Дурила» Василя Симоненка // Україна. — 1988. — № 22. — С. 9–11.

118. Яременко В. В. Лебедина пісня Василя Симоненка // Україна. — 1988. — № 22. (Передмова до публікації «Казки про Дурила»).

119. Яременко В. В. Духовні острови (Передмова до публікації «Щоденника» Василя Симоненка) // Дніпро. — 1988. — № 6. — С. 69–77. (Перша публікація: Окрайці думок). (Поезії В. Симоненка: «Проходять дні. Життя стікає». Біографія одного поета. «Моралісти нас довго вчили». Розкішні трупи. «Сам собі підспівувать не стану...». «Ген за горби сховалося світило». Тиша. «Ви плачете? У вас, напевне, горе». «Лаються, і плачуть, і сміються». «Я тут один, мов у чужому краї». Хуліганська Гліада, або Посоромлення Гомера. Прирученим патріотам).

120. Яременко В. В. Більше працював, ніж жив (До 125-річчя Б. Грінченка) // Дніпро. — 1988. — № 12. — С. 123–136.

121. Проект програми з української літератури для середніх шкіл (В. В. Яременко у співавторстві) // Українська мова і література в школі. — 1988. — № 9.

122. Яременко В. В. Чотири золоті томи (До 125-річчя Б. Грінченка) // Знання та праця. — 1988. — № 12. — С. 18–19.

123. «Казка про Дурила» // Червона Лубенщина. — 1988. — 17 грудня. (Передрук із першої публікації в газ. «Молода гвардія» за 8 січня 1987 р.)

1989

124. Яременко В. В. Нива його духовності // Борис Грінченко. Зернятка: Вірші, поеми, оповідання / Упорядкув., передм. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 1989. — С. 5–20.

125. Яременко В. В. Андрій Чайковський і його історичний роман «Сагайдачний» // А. Чайковський. Сагайдачний / Упорядкув., післямова, прим. В. В. Яременка. — К.: Дніпро, 1989.

126. Яременко В. В. Золоті крушини пам'яті (про Г. Косинку) // Т. М. Мороз-Стрілець. Голос пам'яті / передм. В. В. Яременка. — К.: Рад. письменник, 1989.

127. Яременко В. В. Чи стане українська мова в УРСР справді державною? // Українські вісті (Едмонтон, Канада). — 1989. — Жовтень. — С. 4–6.

128. Яременко В. В. Історія української літератури Х–XVIII ст. Методичні матеріали для студентів заочного відділення філологічного факультету / укладання у співавторстві з Ю. Ісіченком. — Харків: ХДУ, 1989.

129. Спогади Ганни Барвінок про Т. Шевченка та П. Куліша (До 175-річчя Т. Шевченка та 170-річчя П. Куліша) // Наука і культура. — К., 1989 (Публікація В. В. Яременка).

1990

130. Яременко В. В. На замовлення вічності // Повість врем'яних літ (Літопис за Іпатським списком) / Переклад, післяслово та комент. В. В. Яременка. — К.: Рад. письменник, 1990. — С. 473–497.

131. Яременко В. В. «Дзвінок» // Українська літературна енциклопедія в 5 т. Т. 2: Д–К. — К.: Голов. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1990. — Т. 2.

132. Яременко В. В. Дорохольський Осип // Українська літературна енциклопедія в 5 т. Т. 2: Д–К. — К.: Голов. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1990. — Т. 2.

133. Яременко В. В. Дорофієвич Гавриїл // Українська літературна енциклопедія в 5 т. Т. 2: Д–К. — К.: Голов. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1990. — Т. 2. — С. 96.

134. Яременко В. В. Євшан Микола // Українська літературна енциклопедія в 5 т. Т. 2: Д–К. — К.: Голов. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1990. — Т. 2.

135. Яременко В. В. «Записки наукового товариства імені Шевченка» // Українська літературна енциклопедія в 5 т. Т. 2: Д–К. — К.: Голов. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1990. — Т. 2.

136. Яременко В. В. «Засів» // Українська літературна енциклопедія в 5 т. Т. 2: Д–К. — К.: Голов. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1990. — Т. 2.

137. Яременко В. В. «І я гукну, і син мене почує...» (Про Василя Стуса) // Дніпро. — 1990. — № 4. — С. 71–82.

138. Яременко В. В. Підступ чи невігластво? // Наука і суспільство. — 1990. — № 11. — С. 14–15.

139. Слово Василя Яременка, професора Київського університету (Слово, виголошене на радіопрограмі УПЦК Західної Єпархії, в Едмонтоні 4. 10. 1989) // Газ. «Вісник» (Вінніпег, Манітоба, Канада). — 1990. — Ч. 1 (2541). — Січень. — С. 8.

1991

140. Яременко В. В. Микола Маркевич і його спадщина // Обычаи, поверья, кухня и напитки малороссиян. Составлено Николаем Маркевичем. Репринтное воспроизведение издания 1860 года / Передм. В. В. Яременка. — К., 1991.

141. Яременко В. В. Якою ж мовою розмовляли кийвські князі? // Наука і суспільство. — 1991. — № 2. — С. 14–17.

142. Яременко В. В. Андріан Феофанович Кашенко і його історична проза // Дніпро. — 1991. — № 5. — С. 148–150.

143. Яременко В. В. Факт з історії боротьби за мову (Післяслово до українського перекладу праці Михайла Красуського «Прадавність української мови») // Дніпро. — 1991. — № 10. — С. 90–103.

144. Яременко В. В. Спалахнув метеором (Про Грицька Чупринку) // Україна. — 1991. — № 11 (червень). — С. 12–13.

1992

145. Яременко В. В. Межінь української поезії (Олег Зуєвський та його книга «Кассіопея») // Дніпро. — 1992. — № 10–12. — С. 94–110.

1993

146. Яременко В. В. «За право тільки жить...» Борис Грінченко: факти і документи // Борис Грінченко. До тих, що зостануться: Вибрані твори / Упорядкув., передм. та прим. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 1993. — С. 5–34. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

147. Яременко В. В. Андрій Чайковський і його історичний роман «Сагайдачний» // А. Чайковський. Сагайдачний / Упорядкув., передм., прим. В. В. Яременка. — К.: Варта, 1993.

148. Василь Стус. Феномен доби (сходження на Голгофу слави) [Перша публікація] // Дніпро. — 1993. — №№ 1–2–3 (Публікація і передм. «Покара славою» Василя Яременка)

149. Яременко В. В. Покара славою (Павло Тичина у прочитанні Василя Стуса) // Дніпро. — 1993. — № 1. — С. 110–113.

150. Яременко В. В. [Добірка віршів Василя Симоненка] // Молода гвардія. — 1993. — 18 грудня.

151. Яременко В. В. Парубоцькі листи Василя Симоненка. Листи до Олексія Щербаня // Літературно-мистецький журнал «Криниця» (Полтава). — 1993. — № 7–9 (27–29).

152. Яременко В. В. Штрих до біографії хворих насильством // Дніпро. — 1993. — № 7–9. — С. 156–162.

1994

153. Яременко В., Федоренко Є. Вступ // Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ століття: У 3-х кн. / Упоряд. В. Яременко, Є. Федоренко; вступна ст. В. Яременко, Є. Федоренко. — К.: Рось, 1994. — Кн. 1. — С. 3–14.

154. Яременко В. В. Народознавство — наука про націю // Степан Килимник. Український рік у народних

звичаєм в історичному освітленні. — К.: Обереги, 1994. — Кн. 1. — С. 5–8.

155. Яременко В. В. Парубоцькі листи Василя Симоненка (листи до Олексія Щербаня, двоюрідного брата поета) // Дніпро. — 1994. — № 5–6. — С. 56–69.

156. Яременко В. В. Крик двадцятого віку (Передмова до добірки недрукованих поезій: Дерев'яний ідол. «О, ці міста, мов електричні скати». Сторож. Кривий полозок. «Забився вітер важко в очереті». «Все ще моє — попереду») // Молодь України. — 1994. — 20 грудня.

157. Яременко В. В. Нові думки і давні стереотипи // Освіта. — 1994. — 12 січня. — С. 8–9 (у співавторстві з Григорієм Мусієнком).

158. Яременко В. В. Передчуття зустрічі з Ольжичем // Дніпро. — 1994. — № 1. — С. 100–113.

1995

159. Яременко В. Післямова // Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики XX століття: У 4-х кн. Кн. 4 / Упоряд. В. Яременко, Є. Федоренко, О. Сліпушко; післямова В. Яременко. — К.: Рось, 1995. — Кн. 4. — С. 684–687.

160. Яременко В. В. Круглий стіл учасників Симоненківського збору: «Сучасна молода поезія: проблеми виживання й розвитку» // Дніпро. — 1995. — № 1. — С. 66–72.

161. Яременко В. В. Крик двадцятого віку // Дніпро. — 1995. — № 1.

162. Яременко В. В. «Без назви тих бажань...» // Дніпро. — 1995. — № 7. — С. 38–45.

1996

163. Яременко В. В. Приречений любов'ю // Олександр Шугай. Іван Багряний, або Через терни Гетсиманського саду. — К.: Рада, 1996. — С. 477–479.

164. Яременко В. В. Так починався Володимир Свідзинський // Дніпро. — 1996. — № 1–2. — С. 101–105.

1997

165. Яременко В. В. Витоки українського авангарду // Микола Сорока. Зорова поезія в українській літературі кінця XVI — XVIII ст. — К.: Головна спеціалізована редакція літератури мовами національних меншин України, 1997.

166. Яременко В. В. Пантелеймон Куліш // Основа. — 1997. — № 10 (32).

167. Яременко В. В. Тарас Шевченко: «Прать против рожна чи закопаться заживо в землю» // Дніпро. — 1997. — № 5–6. — С. 77–86.

168. Яременко В. В. Приречений любов'ю // Українські вісті. — 1997. — Ч. 3. — 19 січ. [про книжку О. Шугая «Іван Багрянний, або Через терни Гетсиманського саду»].

1998

169. Яременко В. В. Гоголівський період української літератури. Післямова // Микола Гоголь. Тарас Бульба: Переклади з російської / І. Малкович, Є. Попович (ред. перекладу); В. Яременко (післямова). — К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 1998.

170. Яременко В., Сліпушко О. «Не бійтесь заглядати у словник...» // Новий тлумачний словник української мови: 42000 слів: У 4 т. / В. Яременко, О. Сліпушко (уклад., передм.). — К.: Аконіт, 1998. — Т. 1. — С. 5–10. — («Нові словники»).

171. Яременко В. В. Плекаймо справжню дружбу // Дніпро. — 1998. — № 5–6. — С. 34–37.

1999

172. Яременко В., Сліпушко О. «Не бійтесь заглядати у словник...» // Новий тлумачний словник української мови: 42000 слів: У 4 т. / В. Яременко, О. Сліпушко (уклад., передм.). — К.: Аконіт, 1999. — Т. 1. — С. 5–10. — («Нові словники»).

173. Скопенко В., Наєнко М., Яременко В. Обережно: «українознавство» // Освіта України. — 1999. — 17 березня. — № 11. — С. 4–5.

174. Скопенко В., Наєнко М., Яременко В. Ще раз про «Українознавство» в лапках і без... // Столиця. — 1999. — 25 листопада. — № 96 (190). — С. 12; 30 листопада. — № 98(192). — С. 14.

175. Яременко В. В. Домагаюся права... на плагіат! // Літературна Україна. — 1999. — 2 грудня. — С. 3.

2000

176. Скопенко В., Наєнко М., Яременко В. Ще раз про «Українознавство» в лапках і без... // Освіта України. — 2000. — 1 березня. — № 9. — С. 9–11.

2001

177. Яременко В. В. Панорама української літератури ХХ століття // Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ століття: Навч. посібник: В 4 кн. Кн. 1: Культурно-історична епоха Модернізму. Ранній модернізм: від «Зів'ялого листя» (1896) І. Франка до «В космічному оркестрі» (1921) П. Тичини. / Упоряд., передм., фахове ред. та біобібліогр. довідки В. Яременко. — К.: Аконіт, 2001. — Кн. 1. — С. 15–44. — Вид. 2-е, змінене, доопрац., доп.

178. Яременко В. В., Сліпушко О. М. «...Ми від роду руського» (Суспільно-політична думка України-Русі в епоху Середньовіччя) // Тисяча років української суспільно-політичної думки: у 9 т. Т. 1: Х–ХV ст. / Голова ред. кол., наук. ред. Т. Гунчак, упоряд. і прим. О. Сліпушко; ред. Ю. Косенко; передм. О. Сліпушко, В. Яременко. — К.: Дніпро, 2001. — Т. 1. — С. 15–84.

179. Яременко В. В. Архівні документи Валуєвського циркуляра 1863 року та їх сприйняття // Дніпро. — 2001. — № 1–2. — С. 55–76.

2002

180. Яременко В. В. Златоусти, «Златослови» та «Златоструї» України-Русі епохи Середньовіччя (IX — середина XV ст.) // Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі

епохи Середньовіччя IX–XV століть: у 2-х кн. Кн. 1: Література раннього Середньовіччя (до 988 року). Література високого Середньовіччя (988–1240) / За ред. проф. В. В. Яременка; упоряд. В. В. Яременко, О. М. Сліпущко; передм. В. В. Яременка. — К.: Аконіт, 2002. — Кн. 1. — С. 11–48.

181. Яременко В. В. Так починався Вячеслав Чорновіл // Чорновіл В. Твори: у 10 т. — Т. 1. Літературознавство. Критика. Журналістика / упоряд. Валентина Чорновіл; передм. В. Яременка. — К.: Смолоскип, 2002.

182. Яременко В. В. До цілющих літописних джерел! // Повесть минулих літ: Літописні оповіді: Для серед. та ст. шк. віку / Переказ В. С. Близнаця; наук. ред. і післям. В. В. Яременка; художн. Г. В. Якутович. — К.: Веселка, 2002. — С. 209–226. — 3-тє вид., зі змінами. — (Іст. б-ка для дітей «Золоті ворота»).

183. Яременко В. В. Міф про український антисемітизм // Матвій Шестопал. Євреї на Україні (Історична довідка) / Упорядкув. і передм. В. В. Яременка. — К.: МАУП, 2002. — С. 3–21.

184. Яременко В. В. Розстріляне видання // Освіта. — 2002. — 6–13 лютого. — С. 13.

185. Яременко В. В. Іде підміна понять // Персонал. — 2002. — № 8. — С. 8–9.

186. Яременко В. В. Етика четвертої влади // Персонал. — 2002. — № 8. — С. 43–46.

2003

187. Яременко В. В. Панорама української літератури ХХ століття // Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ століття: Навч. посібник: В 4 кн. Кн. 1: Культурно-історична епоха Модернізму. Ранній модернізм: від «Зів'ялого листя» (1896) І. Франка до «В космічному оркестрі» (1921) П. Тичини. / Упоряд., передм., фахове ред. та біобібл. довідки В. Яременко. — К.: Аконіт, 2003. — Кн. 1. — Вид. 3-є, змін., доопрац., доп.

188. Яременко В., Сліпущко О. «Не бійтесь заглядати у словник...» // Новий тлумачний словник української мови: У

3 т.: 42000 сл. / В. Яременко, О. Сліпушко (уклад., передм.). — К.: Аконіт, 2003. — Т. 1. — Вид. 2-е, випр.

189. Яременко В. В. «Щоб правду більш не кидали за ґрати...» // Василь Симоненко. У твоєму імені живу...: Поезії, оповідання, щоденникові записи, листи / Упорядкув. та післям. В. В. Яременка, передм. О. Т. Гончара. — К.: Веселка, 2003. — С. 347–368. — 2-е вид., доп. й перероб. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

190. Яременко В. В. Іван Франко на позвах із старогребрейськими і новітніми рабинами // Іван Франко. Поема про сотворення світу / Упорядкув. та передм. В. В. Яременка. — К.: МАУП, 2003. — С. 3–31. — («Бібліотека журналу «Персонал»).

191. Яременко В. В. Іван Франко на позвах із старогребрейськими і новітніми рабинами // Персонал. — 2003. — № 4–5. — С. 84–90.

192. Яременко В. В. Іван Франко на позвах із старогребрейськими і новітніми рабинами // Дніпро. — 2003. — № 7–8. — С. 93–110.

193. Яременко В. В. Іван Франко на позвах із старогребрейськими і новітніми рабинами // Українська культура. — 2003. — № 5. — С. 36–37.

194. Яременко В. В. Трипільці IV тисячоліття до н. е.: вони і ми // Українська культура. — 2003. — № 7. — С. 26–27.

195. Яременко В. В. Янь — перший піснетворець народу нашого // Українська культура. — 2003. — № 7. — С. 28–29; № 8. — С. 28–30.

196. Яременко В. В. Златоусти, «Златослави» та «Златоструї» України-Русі епохи середньовіччя (IX — середина XV ст.) // Українська культура. — 2003. — № 9. — С. 26–27.

197. Яременко В. В. На рівень світових стандартів / Розмовляв В. Бондар // Українська культура. — 2003. — № 9. — С. 28–29.

198. Недержавні вищі навчальні заклади відкинули формулу «зіткнення цивілізацій» і реалізують формулу «діалог цивілізацій»: Виступ професора Василя Яременка // Персонал. — 2003. — № 10. — С. 18–20.

2004

199. Яременко В. В. Перший світоч землі української // Митрополит Іларіон. Про Закон Мойсеєм даний і про Благодать та Істину в Ісусі Христі втілених / Переклад із старослов., упорядкув., передм. В. В. Яременка. — К.: МАУП, 2004. — С. 3–28. — («Бібліотека українознавства»; Вип. 2).

200. Яременко В. В. Від упорядника // Ad Fontes! — До першоджерел!: Антологія / Упорядкув., передм. В. В. Яременка. — К.: Молодь, 2004. — С. 3–5. — (Серія «Українське розстріляне відродження»).

201. Яременко В. В. Хасиди прилетіли // Українська газета. — 2004. — 28 жовтня.

202. Яременко В. В. Над Києвом — золотий гомін // Українська газета. — 2004. — 9 грудня. — № 46. — С. 4–5.

203. Яременко В. В. Перший світоч землі української // Українська газета. — 2004. — 4 жовтня. — № 41. — С. 10.

204. Яременко В. В. Україна в лещатах сіонізму // Персонал плюс. — 2004. — 24–30 травня. — № 19. — С. 4–8.

205. Яременко В. В. Задля світогляду сучасників / Розмову вела Дарина Купко // Книжковий клуб плюс. — 2004. — № 9. — С. 24–25.

2005

206. Яременко В. В. До цілющих літописних джерел! // Півість минулих літ: Літописні оповіді: Для серед. та ст. шк. віку / Переказ В. С. Близнеця; художн. Г. В. Якутович; наук. ред. і авт. післямови В. В. Яременко. — К.: Веселка, 2005. — 4 вид. — (Історична бібліотека для дітей «Золоті ворота»).

207. Яременко В. В. Великі українці про жидів (До історії висвітлення так званого жидівського питання та українсько-жидівських взаємин у XIX ст.) // П. Куліш, М. Костомаров, І. Франко. Жидотрепаніє... / Упорядкув., передм. В. В. Яременка. — К.: МАУП, 2005. — С. 3–58. — («Бібліотека українознавства»; Вип. 3).

208. Яременко В. В. «Я тільки чую ритми невідомі»: До 70-річчя від дня народження Василя Симоненка // Українська газета плюс. — 2005. — 20–26 січня. — № 3. — С. 8–9.

209. Яременко В. В. Відповіді на запитання газети «Інформаційний бюлетень» (Кременчук). — 2005. — 25 лютого.

210. Яременко В. В. Листи Бориса Грінченка до Володимира Гнатюка // Бахмутський шлях. — 2005. — № 3–4. — С. 144–188.

211. Яременко В. В. Ідеал духовної людини в творах християнської літератури // Українська культура. — 2005. — № 5–6. — С. 23–24.

212. Яременко В. В. Володимир Мономах: князь-державець, князь-письменник // Українська культура. — 2005. — № 7–8. — С. 28–30.

213. Яременко В. В. Українознавство у виданнях і планах Інституту культурологічних та етнополітичних досліджень імені Іларіона Київського МАУП // Персонал. — 2005. — № 12. — С. 9–11.

214. Яременко В. В. Календарі — справжнє диво // Українська газета плюс. — 2005. — 13 січня. — № 2. — С. 9.

215. Яременко В. В. Ідеал духовної людини в творах християнської літератури // Українська газета плюс. — 2005. — 31 березня. — № 13. — С. 9.

216. Яременко В. В. Адвокати сіонізму без козирів // Українська газета плюс. — 2005. — 28 квітня. — № 17. — С. 1–2.

217. Яременко В. В. День перемоги скасували сіоністи // Українська газета плюс. — 2005. — 12 травня. — № 19. — С. 2.

218. Яременко В. В. Кого прибиватиме до дверей опришок Рабинович // Українська газета плюс. — 2005. — 2 червня.

219. Яременко В. В. Володимир Мономах: князь-державець, князь-письменник // Українська газета плюс. — 2005. — 9 червня. — № 23. — С. 8–9.

2006

220. Яременко В. В. Панорама української літератури від початків до кінця XVIII століття // Слово многоцінне. Хрестоматія української літератури, створеної різними мовами

в епоху Ренесансу (друга половина XV — XVI століття) та в епоху Бароко (кінець XVI — XVIII століття): В 4 кн. Кн. 1: Література епохи Ренесансу (друга половина XV — XVI століття). Література раннього Бароко (80-ті роки XVI століття — 1632 рік). / Керівник проекту В. Яременко; упоряд. В. Шевчук, В. Яременко; автор передм. В. Яременко. — К.: Аконт, 2006. — Кн. 1. — С. 11–31.

221. Яременко В. В. Епоха українського літературного Бароко // Слово многоцінне. Хрестоматія української літератури, створеної різними мовами в епоху Ренесансу (друга половина XV — XVI століття) та в епоху Бароко (кінець XVI — XVIII століття): В 4 кн. Кн. 2: Література високого Бароко (1632–1709 рік). / Керівник проекту В. Яременко; упоряд. В. Шевчук, В. Яременко; автор передм. В. Яременко. — К.: Аконт, 2006. — Кн. 2. — С. 9–26.

222. Яременко В. В. Володимир Мономах: «Зане челоуѣкъ есмь!» // Володимир Мономах. Повчання; Статут Володимира Всеволодовича / Переклад із старослов., упорядкув., передм. В. В. Яременка. — К.: МАУП, 2006. — С. 3–28. — («Бібліотека українознавства»; Вип. 6).

223. Пилип Орлик. Конституція, маніфести та літературна спадщина: Вибр. твори / Керівник проекту проф. В. Яременко; упорядкув. і прим. М. Трофимука, В. Шевчука; передм. В. Шевчука; післямова О. Трофимук. — К.: МАУП, 2006. — 736 с. — («Бібліотека українознавства»; Вип. 8).

224. Яременко В. В. Гоголівський період української літератури. Післямова // Микола Гоголь. Тарас Бульба: Переклади з російської / І. Малкович, Є. Попович (ред. перекладу); В. Яременко (післямова). — К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2006. — С. 266–279. — 2-е вид., доопрац. — (Серія «Книги, які здолали час»).

225. Яременко В., Сліпушко О. «Не бійтесь заглядати у словник...» // Новий тлумачний словник української мови: У 3 т.: 20000 сл. / В. В. Яременко, О. М. Сліпушко (уклад., передм.). — К.: Аконт, 2006. — Т. 1. — Вид. 2-е, випр. — (Серія «Нові словники»).

226. Яременко В. В. Так хто ж здійснював геноцид українців? // Так хто ж здійснив геноцид українців? / Упорядкув., передм. В. В. Яременка. — К.: МАУП, 2006. — С. 5–10.

227. Яременко В. В. Антологія поета і поет в антології поезії // Дніпро. — 2006. — № 1.
228. Яременко В. В. Володимир Мономах // Бахмутський шлях. — 2006. — № 3-4. — С. 70-76.
229. Яременко В. В. Так хто ж здійснював геноцид українців? // Персонал. — 2006. — № 12. — С. 6-9.
230. Яременко В. В. Олександр Фельдман як суб'єкт міжнародних відносин // Українська газета плюс. — 2006. — 26 січня. — № 3. — С. 5.
231. Яременко В. В. «Ткума», «Джойнт» і Шумель Камінецький як мозковий центр Міністерства освіти // Персонал плюс. — 2006. — № 3. — С. 8-9.
232. Яременко В. В. Олександр Фельдман як суб'єкт міжнародних відносин // Персонал плюс. — 2006. — № 4. — С. 6.
233. Яременко В. В. Чи потрібні пам'ятники князю Святославу? // Персонал плюс. — 2006. — 24-30 серпня. — № 34. — С. 8-10.
234. Яременко В. В. До проблеми антисемітизму, ксенофобії та елементарного сіоністичного свинства в Україні // Персонал плюс. — 2006. — 29 вересня.
235. Яременко В. В. Обмеження свободи слова — проти-законно! // Персонал плюс. — 2006. — 13-19 жовтня. — № 41 (192). —
236. Яременко В. В. Розмисел із примруженим оком про українську державну залежну незалежність або незалежну залежність // Персонал плюс. — 2006. — 3-9 листопада. — № 44. — С. 8-9.
237. Яременко В. В. Так хто ж здійснював геноцид українців? // Персонал плюс. — 2006. — 1-7 грудня. — № 48. — С. 4.
238. Яременко В. В. «Ткума», «Джойнт» і Шумель Камінецький // Українська газета. — 2006. — № 2. — С. 11.
239. Яременко В. В. Наука твориться розумом і здоров'ям окремих ентузіастів // Книжковий клуб плюс. — 2006. — № 11. — С. 15.
240. Яременко В. В. Силове поле національної героїки // Слово багатоцінне. Хрестоматія української літератури, створеної різними мовами в епоху Ренесансу (друга половина XV — XVI століття) та в епоху Бароко (кінець XVI — XVIII

століття): В 4 кн. Кн. 3 / Керівник проекту В. Яременко; упоряд. В. Шевчук, В. Яременко. — К.: Аконіт, 2006. — Кн. 3. — С. 459–462.

2007

241. Яременко В. В. Микола Міхновський — ідеолог державної самостійності України // Микола Міхновський. Самостійна Україна; Справа української інтелігенції / Упорядкув., передм. В. В. Яременка. — К.: МАУП, 2007. — С. 6–22. — («Бібліотека українознавства»; Вип. 7).

242. Яременко В. В., Мислива О. М. Про автора «Всеукраїнської трилогії» // Юрій Липа. Всеукраїнська трилогія: У 2-х т. Том 2: Чорноморська доктрина; Чорноморський простір (атлас); Розподіл Росії / Керівник проекту проф. В. В. Яременко; упорядкув., післямова В. В. Яременка, О. М. Мисливої. — К.: МАУП, 2007. — Т. 2. — С. 367–388. — («Бібліотека українознавства»; Вип. 12).

243. Яременко В. В. Трагічний оптимізм Олександра Олесь // Олександр Олесь. Коли нема пророка на землі: Поетичні та драматичні твори / Упорядкув., передм. та прим. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 2007. — С. 5–40. — (Серія «Шкільна бібліотека»).

244. Яременко В., Сліпушко О. «Не бійтесь заглядати у словник...» // Новий тлумачний словник української мови: У 3 т.: 200000 сл. / В. В. Яременко, О.М. Сліпушко (уклад., передм.). — К.: Аконіт, 2007. — Т. 1. — Вид. 2-е, випр. — (Серія «Нові словники»).

245. Яременко В. В. Мої університети національної свідомості // Майстер, або Терни і лаври Івана Гончара. — К.: МАУП, 2007.

246. Яременко В. В.: «Моє покоління не зреалізувалося, бо жили і живемо в умовах окупації»: інтерв'ю з В. Яременком / вів С. Вишенський // Книжковий клуб плюс. — 2007. — № 2. — С. 34.

247. Яременко В. В. «Роблю словарь, хіба що додати: і руками, і ногами, і зубами роблю...» // Книжковий клуб плюс. — 2007. — № 3. — С. 6.

248. Яременко В. В. Розмисел із примруженим оком про канонічну неканонічність та неканонічну канонічність депутатського корпусу // За українську Україну. — 2007. — 9–22 січня.

249. Яременко В. В. Кагарлицький район як дзеркало мораторію на продаж землі і турботи про розвиток села // За українську Україну. — 2007. — 9–15 квітня.

250. Яременко В. В. Я — Невський, не то Олександр, не то Данило // За українську Україну. — 2007. — 25 червня — 1 липня.

251. Яременко В. В. Пані Телеш як дзеркало репутації Голови РДА // За українську Україну. — 2007. — 24–30 вересня. — № 37. — С. 6–7.

252. Яременко В. В. Ось куля пролетіла... і ага... (Роздуми на дев'ятий день загибелі Євгена Кушнар'ова) // Українська газета плюс. — 2007. — 25–31 січня. — № 3. — С. 1–2.

253. Яременко В. В. Світ садистів в Україну прийшов не сам — його імпортували жиди // Українська газета плюс. — 2007. — 1 березня. — № 8. — С. 9.

254. Яременко В. В. Президент, сіонізм і я // Українська газета плюс. — 2007. — 9 березня. — № 9. — С. 4.

255. Яременко В. В. Помаранчевий сон // Українська газета плюс. — 2007. — 15 березня. — № 10. — С. 8–9.

256. Яременко В.В.: «В Україні антисемітизму не було й нема» // Українська газета плюс. — 2007. — 13–19 вересня. — № 30. — С. 8–9. — (Записав В. Коломієць).

257. Яременко В. В. Земля волає про порятунок: Кагарлицький район як дзеркало мораторію на продаж землі і турботи про розвиток села // Персонал плюс. — 2007. — 11–17 квітня. — № 14. — С. 4–5.

2008

258. Яременко В. В. Життя і поетична творчість Василя Симоненка // Василь Симоненко. Спадщина: У 2-х томах, 4-х книгах. Том 1: Поезія / Керівник проекту, наук. ред., упоряд., передм., підбір світлин В. В. Яременко. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008. — Том 1. — Кн. 1. — С. 5–81. — («Бібліотека українознавства»; Вип. 14).

259. Яременко В. В. Прозова спадщина Василя Симоненка // Василь Симоненко. Спадщина: У 2-х томах, 4-х книгах. Том 2: Проза / Керівник проекту, наук. ред., упоряд., передм., підбір світлин В. В. Яременко. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008. — Том 2. — Кн. 1. — С. 5–40. — («Бібліотека українознавства»; Вип. 14).

260. Яременко В. В. Феномени Андрія Ніковського // Українська газета плюс. — 2008. — № 15. — С. 14–15; № 16. — С. 14–15; № 19. — С. 12–13.

261. Яременко В. В. Силове поле героїки // Українська газета плюс. — 2008. — № 28 (168). — С. 6.

2009

262. Яременко В. В. Подзвін по безсудно убієнному Олельку Островському // Олелько Островський. Твори: історичні повісті, оповідання, драми: у 3 кн. Кн. 1: Іван Богун, полковник вінницький / Упорядкув., передм. та прим. В. В. Яременка. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009. — Кн. 1. — С. 3–23. — («Бібліотека української героїки»; Вип. 10).

263. Яременко В. В. Мазепа і мазепинці у творах Олелька Островського // Олелько Островський. Твори: історичні повісті, оповідання, драми: у 3 кн. Кн. 2: Руйнування Батурина / Упорядкув., передм. та прим. В. В. Яременка. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009. — Кн. 2. — С. 3–11. — («Бібліотека української героїки»; Вип. 11).

264. Яременко В. В. На позвах із соціальним і національним злом // Олелько Островський. Твори: історичні повісті, оповідання, драми: у 3 кн. Кн. 3: Гетьман Іван Мазепа / Упорядкув., передм. та прим. В. В. Яременка. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009. — Кн. 3. — С. 3–8. — («Бібліотека української героїки»; Вип. 12).

265. Яременко В. В. На рівні світових стандартів (Інтерв'ю ж. «Українська культура») // Українська культура. — 2009. — № 3. — С. 28–29.

266. Яременко В. В. Пісенна ріка Миколи Лукова // Літературна Україна. — 2009. — 22 січня. — № 3. — С. 6.

267. Яременко В. В. Задушене відродження в історії і в сучасності // Літературна Україна. — 2009. — 23 квітня. — № 16. — С. 6; 30 квітня. — № 17. — С. 6; 14 травня. — № 18. — С. 6; 21 травня. — № 19. — С. 6 (Авторська назва: Шістдесятництво і його душители в історії і в сучасності).

268. Яременко В. В. «А залишаємо діла...» // Персонал плюс. — 2009. — 5–21 січня. — № 2 (304).

269. Трохи сонця із шістдесятих (Інтерв'ю) / Розмовляв Олександр Кавуненко // Персонал плюс. — 2009. — 11–17 березня. — № 10. — С. 4; 25–31 березня. — № 11–12. — С. 8.

2010

270. Яременко В. В. Епістолярна історія більшовизму без купюр і демагогії // Володимир Короленко. «...Что написано — неопровержимо» — «...Що написано — неспростовне» / Керівник проекту, переклад з рос., упоряд., передм. і прим. В. В. Яременка. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2010. — С. 9–70. — («Бібліотека українознавства»; Вип. 18).

271. Яременко В. В. Для всіх народів і для всіх віків... // Іван Франко. Захар Беркут. Борислав сміється / Упорядкув. та передм. В. В. Яременка. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2010. — С. 3–14. — («Бібліотека української героїки»; Вип. 13).

272. Яременко В. В. Подзвін по безсудно убійнному Олельку Островському // Персонал плюс. — 2010. — 13–19 січня. — № 1–2 (355). — С. 6–7; 20–26 січня. — № 3 (356). — С. 6–7.

273. Яременко В. В. Епістолярна історія більшовизму без купюр і демагогії // Персонал плюс. — 2010. — № 40 (393). — С. 11; № 42 (395). — С. 10–11; № 44 (397). — С. 6.

274. Яременко В. В. «Ці листи неспростовні документи більшовицького терору 1919–1921 років в Україні, зокрема в Полтаві...» // Інформаційний бюлетень. — 2010. — 25 листопада. — № 42 (885) — С. 6.

275. Яременко В. В. Епістолярна історія більшовизму без купюр і демагогії (За книгою листів В. Короленка. Упорядник — професор Василь Яременко) // Інформаційний бюлетень. — 2010. — 2 грудня. — № 43 (886). — С. 7.

2011

276. Яременко В. В. Літописець більшовицьких злочинів // Володимир Короленко. Щоденник (1917–1921). Листи з Полтави. Листування з М. Горьким. Котляревський і Мазепа / Упорядкув., післям., прим. В. В. Яременка. — К.: Аконіт, 2011. — С. 462–473. — («Бібліотека українознавства»; Вип. 19).

277. Яременко В. В. «Забута тінь» української літератури (до 100-річчя від дня смерті Ганни Барвінок — Олександри Михайлівни Куліш-Білозерської) // Ганна Барвінок. Твори: у двох томах. Том 1: Оповідання з народних уст / Упорядкув. В. Шендеровський, В. Яременко; передм. та прим. В. Яременка. — Львів: БАК, 2011. — С. 5–17.

278. Нові книги «творця духовної ноосфери»... (Післямова Яременка В. В. до книги Володимира Короленка «Дневник (1917–1921)») // Інформаційний бюлетень. — 2011. — 6 жовтня. — № 34 (924). — С. 7.

2012

279. Юлія Косинська, Олег Крук. Василь Яременко: Що написано — неспростовно (Відомий літературознавець — про більшовицькі репресії в літературі, рукописи, зшиті нитками містифікацій, і свою кришталеву мрію) // Україна молода. — 2012. — 16 жовтня. — С. 10–11.

280. Яременко В. В. Ігор Завадський потребує захисту! // Інформаційний бюлетень. — 2012. — 19 квітня. — № 15 (951). — С. 5.

2013

281. Яременко В. В. На шляху до світу (Педагогічні ідеї Бориса Грінченка у його часі і сьогодні) // Борис Грінченко. Зібрання творів. Педагогічна спадщина. Кн. 1 / Упоряд. О. М. Мислива, А. І. Мовчун, В. В. Яременко; вступ. слово В. О. Огнев'юка; передм., комент., прим. В. В. Яременка. — К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. — Кн. 1. — С. 10–28.

282. Яременко В. В. Що написано — неспростовно // Дивосвіт. — 2013 — № 1 (45). — С. 12–15.

283. Яременко В. В. Я твердо вірю: помісна церква в Україні буде // Дивосвіт. — 2013 — № 2 (46).

284. Яременко В. В. Затемнення нації // Українське слово. — 2013 — № 41.

285. Яременко В. В. Спорідненість душ (Спогади про Станіслава Зінчука) // Гроно рясту. — Київ: Щек, 2013. — С. 208.

2014

286. Яременко В. В. На шляху до світу (Педагогічні ідеї Бориса Грінченка у його часі і сьогодні) // Українська літературна газета. — 2014. — № 8 (25 квітня). — С. 18; № 9 (9 травня). — С. 16–17; № 10 (23 травня). — С. 16; № 11 (6 червня). — С. 16–17.

287. Яременко В. В. Від автора «теорії малих діл» до Великого Просвітника українського народу // Слово Просвіти. — 2014. — №№ 21, 22, 23.

288. Яременко В. В. Етнографія — наука націєтворча // Слово Просвіти. — 2014. — №№ 27, 30, 31, 32.

289. Яременко В. В. «Велика справа потребує великого серця» // Літературна Україна. — 2014. — 5 червня. — № 23. — С. 10–11 [про двокнижжя О. Шугая «Іван Багряний: нове й маловідоме: есеї, документи, листи, спогади, нотатки, факти»].

290. Лукаш Скупейко, Леонід Ушкалов, Василь Яременко. «Історія української літератури у дванадцяти томах. Том перший: Давня література (X — перша пол. XVI ст.). — К.: Наук. думка, 2014. — 839 с.» [Рецензія, рукопис]

2015

291. Яременко В. В. Від автора «теорії малих діл» до Великого Просвітника українського народу (народопробудження діяльність Бориса Грінченка) // Борис Грінченко. Зібрання творів. Народопробудження спадщина. Кн. 2 / Упоряд. О. В. Бурко, А. І. Мовчун, В. В. Яременко; передм. В. В. Яременка. — К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. — Кн. 2.

292. Яременко В. В. Етнографія — наука націєтворча // Борис Грінченко. Зібрання творів. Етнографічна спадщина.

Кн. 1 / Упоряд. О. М. Мислива, В. В. Яременко; передм., комент., прим. В. В. Яременка. — К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. — Кн. 1. — С. 8–28.

293. Яременко В. В. Андрій Ніковський — його час, оточення, творчість // Андрій Ніковський. *Vita nova: У 4 кн.* Кн. 1 / Упоряд. В. В. Яременко, О. М. Мислива, А. І. Яцько; передм. В. В. Яременко. — К.: Укр. пропілеї, 2015. — Кн. 1. — С. 5–47.

294. Яременко В. В. Буремне століття української історії // Від Володимира Мономаха до Романа Галицького. Київський літопис 1113–1199 / Переклад із старослов., післямова, комент. та прим. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 2015. — С. 498–506.

295. Яременко В. В. Борис Грінченко повертається в зону АТО // Борис Грінченко. «Воля живе боротьбою!..»: вибрані твори / Упорядкув. та передм. В. В. Яременка. — К.: Укр. письменник, 2015. — С. 5–17. — (Серія «Ad fontes»).

296. Яременко В. В. Борис Грінченко повертається в зону АТО // Борис Грінченко. «Воля живе боротьбою!..»: поезії / Упорядкув. та передм. В. В. Яременка. — К.: Укр. письменник, 2015. — С. 5–15. — (Серія «Бібліотека українського воїна». Випущено на замовлення Державного комітету телебачення і радіомовлення України за програмою «Українська книга»).

297. Яременко В. В. Комбат поетичного батальйону «Шістдесятники» // Василь Симоненко. «Йшов солдат...»: Вибране / Упорядкув. В. В. Яременка, О. М. Мисливої; передм. В. В. Яременка. — К., 2015. — С. 4–8. — (Серія «Бібліотека українського воїна». Видання здійснене за підтримки Довгого Станіслава Олексійовича).

298. Яременко В. В. Комбат поетичного батальйону «Шістдесятники» // Василь Симоненко. «Йшов солдат...». Вибране: поезії / Упорядкув. В. В. Яременка, О. М. Мисливої; передм. В. В. Яременка. — К.: Укр. письменник. — 2015. — С. 5–9. — (Серія «Бібліотека українського воїна». Видано на замовлення Державного комітету телебачення і радіомовлення України за програмою «Українська книга»).

299. Яременко В. В. Вартовий нації // Юрій Липа. Суворість: поезії, новели / Упорядкув. В. В. Яременка, О. М. Мисливої; передм. В. В. Яременка. — К.: Укр. письменник. —

2015. — С. 5–23. — (Серія «Бібліотека українського війна». Видано на замовлення Державного комітету телебачення і радіомовлення України за програмою «Українська книга»)

300. Сам про себе (автобіографії Бориса Грінченка) / Упорядкув., прим. та комент. В. В. Яременка // Слово і час. — 2015. — № 5. — С. 93–107.

301. Яременко В. В. Поетичний світ Миколи Лукова (післямова) // Микола Луків. Рoste черешня в мами на городі. Поезія. — К.: Криниця, 2015. — С. 520–526.

302. Яременко В. В. Мобілізація класиків літератури на боротьбу з російським фашизмом // Українська літературна газета. — 2015. — 5 червня. — № 11. — С. 4–5.

303. Яременко В. В. Хто й за що посадив артиста? Відкритий лист до Президента України // Літературна Україна. — 2015. — 23 липня. — № 27 (5606). — С. 5.

304. Яременко В. В. Вельмишановний пане Президенте! Петре Олексійовичу! // Педагогіка толерантності. — 2015. — № 1 (71).

305. Яременко В. В. Вона — земля // Сільські вісті. — 2015. — 26 травня. — № 55 (19250) — С. 1–2.

2016

306. Яременко В. В. Народна пісня як етнографічне джерело // Борис Грінченко. Зібрання творів. Етнографічна спадщина. Кн. 2 / Упоряд. О. М. Мислива, В. В. Яременко; післямова, прим. В. В. Яременка. — К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. — Кн. 2. — С. 771–782.

307. Яременко В. В. З ким ви, світочі науки? // Українська літературна газета. — 2016. — 15 січня. — № 1 (163).

308. Яременко В. В. Це вагоме трикнижжя... На здобуття Національної премії України ім. Тараса Шевченка на 2016 р. // Слово Просвіти. — 2015. — 17 грудня.

309. Суспільний університет. Невідомий Грінченко. Лекцію читає літературознавець Василь Яременко [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=AK74gRiQUKk>. — Опубліковано: 22.06.2016. — Телеканал UA:Перший.

2017

310. Яременко В. В. Рецензія на рукопис давньоукраїнської поезії, упорядковано Валерієм Шевчуком (820 сторінок машинопису, видавництво «Дніпро», 1982). (Рецензія написана 29.XII.1982) // Шевчук В. На березі часу. Ті, котрі поруч. Спогади про митців і вчених. — К.: Либідь, 2017. — С. 97–109.

311. Яременко В. В. Додаток до рецензії на 1-й том «Антології української поезії» (Написано у 1983 р.) // Шевчук В. На березі часу. Ті, котрі поруч. Спогади про митців і вчених. — К.: Либідь, 2017. — С. 117–118.

312. Яременко В. В. Рецензія на рукопис книги «Пісні Купідона. Любовна лірика на Україні XVI — поч. XIX ст.». Упорядкування та примітки Валерія Шевчука. Видавництво «Молодь» (Написано 15.XII.1983) // Шевчук В. На березі часу. Ті, котрі поруч. Спогади про митців і вчених. — К.: Либідь, 2017. — С. 120–125.

313. Яременко В. В. Рецензія на роман-есе Валерія Шевчука «Віки Троянові», 424 ст. (Написано у червні 1986 р.) // Шевчук В. На березі часу. Ті, котрі поруч. Спогади про митців і вчених. — К.: Либідь, 2017. — С. 129–132.

314. Яременко В. В. Народна пісня як етнографічне джерело // Борис Грінченко — відомий і невідомий. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції (IX щорічні Грінченківські читання): 9 грудня 2016 р. — К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2017.

315. Яременко В. В. Борис Грінченко в етнографічній науці // Борис Грінченко. Зібрання творів. Етнографічна спадщина. Кн. 3 / Упоряд. О. М. Мислива, В. В. Яременко; передм., прим. В. В. Яременка. — К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2017. — Кн. 3.

316. Яременко В. В. Про пам'ятник Івану Франку в Києві і навколо нього // Літературна Україна. — 2017. — 26 жовтня. — № 42. — С. 1, 7.

2018

317. Яременко В. В. Фольклор — становий хребет національної культури і духовності // Борис Грінченко. Зібрання

творів. Фольклористична спадщина. Кн. 1 / Упоряд. О. В. Бурко, А. І. Мовчун, В. В. Яременко; вступ. стаття В. В. Яременка. — К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2018. — Кн. 1.

318. Яременко В. В. Чого не сказав Президент України Президентові Держави Ізраїль на 75-річчі трагедії Бабиного Яру // Часопис «Слово». — 2018. — Ч. 1 (116). — С. 2–3.

Готуються до друку

314. Яременко В. В., Олещенко Т. О. Мемуарно-епістолярна галактика Ганни Барвінок // Ганна Барвінок. Твори. Том 2: Листи до вибраних адресатів / Упоряд. В. В. Яременко, Т. О. Олещенко, В. Шендеровський, О. П. Степченко. — К.: Вид. дім «Простір».

315. Яременко В. В. Класик українського академічного літературознавства // Володимир Державин: знаний і незнаний. Твори у 4 т. / Упоряд. В. В. Яременко, Т. О. Олещенко, А. І. Яцько; передм. В. В. Яременка. — К.: Українські пропілеї.

**СЕРІЇ ВИДАНЬ, ХРЕСТОМАТІЇ,
ТЕМАТИЧНІ ЗІБРАННЯ,
«БІБЛІОТЕКИ»**

**Бібліографічний покажчик
видань у серії «Шкільна бібліотека»
(«Молодь», «Веселка»)**

«Шкільна бібліотека», заснована 1964 року Н. Д. Коваленко, В. Я. Недільком, В. В. Яременком

1. Іван Котляревський. Твори / вступна ст., упорядкув. В. В. Яременка. — К.: Молодь, 1965.
2. Василь Стефаник. Катруся. Вибрані твори / вступна ст., упорядкув. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 1965, 1971.
3. Андрій Головка. Пилипко. Вибрані твори / вступна ст., упорядкув. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 1966, 1967.
4. Михайло Стельмах. Правда і кривда / вступна ст. В. В. Яременка. — К.: Молодь, 1966.
5. Микола Куліш. Твори / вступна ст., упорядкув., прим. В. В. Яременка. — К.: Молодь, 1968.
6. Григорій Сковорода. Сад пісень. Вибрані твори / вступна ст., упорядкув., прим. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 1968, 1972, 1980, 1983.
7. Народні думи, пісні, балади / вступна ст., упорядкув., прим. В. В. Яременка. — К.: Молодь, 1970.
8. Олександр Олесь. Твори / вступна ст., упорядкув., прим. В. В. Яременка. — К.: Молодь, 1971.
9. Іван Франко. Вічний революціонер. Вірші та поеми / передм., упорядкув. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 1986. Вид. 2-е, доповнене.
10. Борис Грінченко. До тих, що зостануться: Вибрані твори / Упоряд., передм. та прим. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 1993.
11. Василь Симоненко. У твоєму імені живу... / упорядкув., прим. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 1994, 2003.

12. Олександр Олесь. Коли нема пророка на землі: Поетичні та драматичні твори / В. В. Яременко (упоряд., передмова та прим.). — К.: Веселка, 2007.

Бібліографічний покажчик видань у серії «Бібліотека поета»

1. Борис Грінченко. Поезії / Упорядкув. та прим. В. В. Яременка. — К.: Рад. письменник, 1965.
2. Пантелеймон Куліш. Поезії / Упорядкув., прим. В. В. Яременка. — К.: Рад. письменник, 1970.
3. Григорій Сковорода. Поезії / Упорядкув., прим. В. В. Яременка. — К.: Рад. письменник, 1971.
4. Володимир Свідзинський. Поезії / Упорядкув., вступна ст. та прим. В. В. Яременка. — К.: Рад. письменник, 1986.
5. Українська поезія XVI ст. / Упорядкув., вступна ст., прим. В. В. Яременка. — К.: Рад. письменник, 1987.
6. Українська поезія XVII ст. Перша половина / Упорядкув., вступна ст., прим. В. В. Яременка. — К.: Рад. письменник, 1988.
7. Грицько Чупринка. Поезії / Упорядкув., прим. В. В. Яременка. — К.: Рад. письменник, 1991.

Праці з літератури Київської Русі

1. Повесть врем'яних літ (Літопис за Іпатським списком) / Переклад, післяслово та комент. В. В. Яременка. — К.: Рад. письменник, 1990. — 558 с.
2. Яременко В. В. На замовлення вічності // Повесть врем'яних літ / Переклад, післяслово та комент. В. В. Яременка. — К.: Рад. письменник, 1990. — С. 474–496.
3. Яременко В. В. Підступ чи невігластво? // Наука і суспільство. — 1990. — № 11. — С. 14–15.
4. Яременко В. В. Якою ж мовою розмовляли київські князі? // Наука і суспільство. — 1991. — № 2. — С. 14–17.

5. Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX–XV століть. У 2 кн. / упорядкув., передм., наук. редакція В. В. Яременка. — К.: Аконіт, 2002.

6. Яременко В. В. Златоусти, «Златослови» та «Златоструї» України-Русі епохи Середньовіччя (IX — середина XV ст.) // Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX–XV століть. Книга 1 / упорядкув., передм., наук. редакція В. В. Яременка. — К.: Аконіт, 2002. — Кн. 1. — С. 11–48.

7. Яременко В. В. До цілющих літописних джерел // Повість минулих літ / Переказ: В. Близнець, наук. ред. і авт. післямови В. Яременко. — К.: Веселка, 2002, 2005. — С. 209–226.

8. Митрополит Лларіон. Про Закон Мойсеєм даний і про Благодать та Істину в Ісусі Христі втілених / переклад із старослов., упорядкув., передм. В. В. Яременка. — К.: МАУП, 2004. — 176 с.

9. Яременко В. В. Перший світоч землі української // Митрополит Лларіон. Про Закон Мойсеєм даний і про Благодать та Істину в Ісусі Христі втілених / переклад із старослов., упорядкув., передм. — К.: МАУП, 2004. — С. 3–28.

10. Володимир Мономах. Повчання; Статут Володимира Всеволодовича / переклад із старослов., упорядкув., передм. В. В. Яременка. — К.: МАУП, 2006. — 312 с.

11. Яременко В. В. Володимир Мономах: «Занє челоуѣкъ єсмь!» // Володимир Мономах. Повчання; Статут Володимира Всеволодовича / переклад із старослов., упорядкув., передм. — К.: МАУП, 2006. — С. 3–28.

12. Лукаш Скупейко, Леонід Ушкалов, Василь Яременко. «Історія української літератури у дванадцяти томах. Том перший: Давня література (X — перша пол. XVI ст.). — К.: Наук. думка, 2014. — 839 с.» [Рецензія, рукопис]

13. Від Володимира Мономаха до Романа Галицького. Київський літопис 1113–1199 / переклад із старослов., післямова, комент. та прим. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 2015. — 508 с.

14. Яременко В. В. Буремне століття української історії // Від Володимира Мономаха до Романа Галицького. Київський літопис 1113–1199 / переклад із старослов., післямова, комент. та прим. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 2015. — С. 498–506.

Статті, дослідження, перші публікації спадщини Василя Симоненка

1. Яременко В. В. «Казка про Дурила» Василя Симоненка // Молода гвардія. — 1987. — 8 січня. (Це перша публікація «Казки про Дурила»).

2. Яременко В. В. «Казка про Дурила» Василя Симоненка // Україна. — 1988. — № 22.

3. Яременко В. В. Лебедина пісня Василя Симоненка // Україна. — 1988. — № 22. (Передмова до публікації «Казки про Дурила»)

4. Яременко В. В. Лебедина пісня Василя Симоненка («Казка про Дурила») // Поезія-88: Збірник. — К.: Рад. письменник, 1988. — Вип. 1. — С. 165–171.

5. «Казка про Дурила» // Червона Лубенщина. — 1988. — 17 грудня. (Передрук із першої публікації в газ. «Молода гвардія» за 8 січня 1987 р.)

6. Яременко В. В. Сторінки призабутої спадщини. // Літературна Україна. — 1988. — 24 березня. — № 12. (Публікується вперше: Поет. Толока. Пісня. Я. «Ти байдужа, як мертве місто». Можна. Межа. Українська мелодія. Люсі. Тиша. Муза і редиска. «В букварях ти наряджена і заспідничена». Нудний карнавал. «Древній, обікрадений народе». Чекання. «Заспані сни оточили мене». Некролог кукурудзяному качанові, що згнив на заготпункті. Злодій. «Нашої заслуги в тім не бачу». Ворон. «Маленьке — не смішне». Епіграми: Василеві Діденку («Калина зацвіла»). Павличку («Я вийшов з комбайна на лан»). Лучук. Сингай. І. Драчу («Іржавіє в сонці ніж»). «Я їхав. Я йшов...»)

7. Яременко В. В. Духовні острови // Дніпро. — 1988. — № 6. — С. 70–77. (Перша публікація: «Окрайці думок». Поезії В. Симоненка: «Проходять дні. Життя стікає». Біографія одного поета. «Моралісти нас довго вчили». Розкішні трупи. «Сам собі підспівувать не стану...». «Ген за горби сховалося світило». Тиша. «Ви плачете? У вас, напевне, горе». «Лаються, і плачуть, і сміються». «Я тут один, мов у чужому краї». Хуліганська Іліада, або Посоромлення Гомера. Прирученим патріотам).

8. Яременко В. В. Пам'яті Василя Симоненка. // Молода гвардія. — 1988. — 16 грудня. (З недрукованої спадщини: 47-й рік. «Ви, що складали псалми і оди». Курдському братові. Відповідь... «Хто у тому винен, я не знаю...». «Ти йшла в село...». «У нього на плечах сиділи зорі...». Гіпербола. «Я хочу бути несамовитим». «Так пройде все...». «Я і в думці обняти тебе не посмію». «Є тисячі доріг, мільйон вузьких стежинок»)

9. Яременко В. В. Парубоцькі листи Василя Симоненка Листи до Олексія Щербаня // Літературно-мистецький журнал «Криниця» (Полтава). — 1993. — № 7–9 (27–29).

10. Яременко В. В. [Добірка віршів Василя Симоненка] // Молода гвардія. — 1993. — 18 грудня.

11. Василь Симоненко. У твоєму імені живу... / Упорядкув., прим. В. В. Яременка. — К.: Веселка, 1994. — 350 с. («Шкільна бібліотека»).

12. Яременко В. В. Парубоцькі листи Василя Симоненка (листи до Олексія Щербаня, двоюрідного брата поета) // Дніпро. — 1994. — № 5–6. — С. 56–69.

13. Яременко В. В. Крик двадцятого віку (Передмова до підбірки недрукованих поезій: Дерев'яний ідол. «О, ці міста, мов електричні скати». Сторож. Кривий полозок. «Забився вітер важко в очереті». «Все ще моє — попереду») // Молодь України. — 1994. — 20 грудня.

14. Яременко В. В. Круглий стіл учасників Симоненківського збору: «Сучасна молода поезія: проблеми виживання й розвитку» // Дніпро. — 1995. — № 1. — С. 66–72.

15. Яременко В. В. Крик двадцятого віку // Дніпро. — 1995. — № 1.

16. Василь Симоненко. У твоєму імені живу... 2-е вид., доповнене й перероблене / Упорядкування та післямова В. В. Яременка. — К.: Веселка, 2003. — 382 с. («Шкільна бібліотека»)

17. Яременко В. В. «Щоб правду більш не кидали за гра-ти...»: літературний портрет Василя Симоненка. — К.: Веселка, 2003, 2005, 2009, 2010. — 23 с. — (Серія «Урок літератури»).

18. Яременко В. В. «Я тільки чую ритми невідомі» // Українська газета плюс. — 2005. — 20–26 січня. — № 3.

19. Василь Симоненко. Спадщина: У 2-х томах, 4-х книгах. Том 1: Поезія / Керівник проекту, науковий ред., упоряд., передм., підбір світлин В. В. Яременко. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008. — Том 1. — Кн. 1. — 464 с.; Кн. 2. — 336 С. («Бібліотека українознавства»; Вип. 14).

20. Яременко В. В. Життя і поетична творчість Василя Симоненка // Василь Симоненко. Спадщина: У 2-х томах, 4-х книгах. Том 1: Поезія / Автор передм. В. В. Яременко. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008. — Том 1. — Кн. 1. — С. 5–81 («Бібліотека українознавства»; Вип. 14).

21. Василь Симоненко. Спадщина: У 2-х томах, 4-х книгах. Том 2: Проза / Керівник проекту, науковий ред., упоряд., передм., підбір світлин В. В. Яременко. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008. — Том 2. — Кн. 1. — 464 с.; Кн. 2. — 496 с. («Бібліотека українознавства»; Вип. 14).

22. Яременко В. В. Прозова спадщина Василя Симоненка // Василь Симоненко. Спадщина: У 2-х томах, 4-х книгах. Том 2: Проза / Автор передм. В. В. Яременко. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008. — Том 2. — Кн. 1. — С. 5–40 («Бібліотека українознавства»; Вип. 14).

23. Василь Симоненко. Йшов солдат... Вибране / Упорядкув. В. В. Яременка, О. М. Мисливої, передм. В. В. Яременка. — К., 2015. — 190 с. (Серія «Бібліотека українського воїна». Видання здійснене за підтримки Довгого Станіслава Олексійовича)

24. Василь Симоненко. Йшов солдат... Вибране / Упорядкув. В. В. Яременка, О. М. Мисливої, передм. В. В. Яременка. — К.: Укр. письменник. — 2015. — 120 с. (Серія «Бібліотека українського воїна». Видано на замовлення Державного комітету телебачення і радіомовлення України за програмою «Українська книга»)

25. Яременко В. В. Комбат поетичного батальйону «Шістдесятники» // Василь Симоненко. Йшов солдат... Вибране / Упорядкув. В. В. Яременка, О. М. Мисливої, передм. В. В. Яременка. — К.: Укр. письменник. — 2015. — С. 5–9.

Хрестоматії української літератури та літературної критики Х–ХХ ст.

Рекомендовані Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник

1. Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ століття: У 4-х кн. / Упоряд., передм. В. Яременко, Є. Федоренко. — К.: Рось, 1994–1995.

2. Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ століття: Навч. посібник: В 4 кн. / передм., упоряд., фахове ред. та біобібліогр. довідки В. В. Яременка. — К.: Аконіт, 2001. — Вид. 2-е, змінене, доопрацьоване, доповнене.

3. Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX–XV століть: У 2-х кн. / За ред. проф. В. В. Яременка; упоряд. В. В. Яременко, О. М. Сліпущко. — К.: Аконіт, 2002.

4. Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ століття: Навч. посібник: В 4 кн. / передм., упоряд., фахове ред. та біобібліогр. довідки В. В. Яременка. — К.: Аконіт, 2003. — Вид. 3-є, змінене, доопрацьоване, доповнене.

5. Слово багатоцінне. Хрестоматія української літератури, створеної різними мовами в епоху Ренесансу (друга половина XV — XVI ст.) та в епоху Бароко (кінець XVI — XVIII ст.): В 4 кн. / упоряд. В. Шевчук, В. Яременко; керівник проекту В. Яременко; автор передм. В. Яременко. — К.: Аконіт, 2006.

**«Бібліотека української героїки» (БУГ),
заснована проф. Яременком В. В. 2008 р. при МАУП
(Видано 16 книг)**

Керівник проекту проф. Яременко В.В.

1. Пантелеймон Куліш. Чорна рада (Хроніка 1663 року); Михайло Чарнишенко: іст. романи / Упоряд. та передм.

А. Яцько. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008. — 452 с. — (Бібліотека української героїки; Вип. 1).

2. Улас Самчук. Гори говорять / Упоряд. та передм. Г. Александрової. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008. — 248 с. — (Вип. 2).

3. Михайло Осадчий. Більмо / Упоряд. та передм. О. Мисливої. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008. — 296 с. — (Вип. 3).

4. Микола Лазорський. Степова Квітка: історичний роман / Упоряд. та передм. Т. Олещенко. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008. — 392 с. — (Вип. 4).

5. Улас Самчук. Чого не гоїть огонь / Упоряд. та передм. Г. Александрової. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008. — 312 с. — (Вип. 5).

6. Микола Лазорський. Патріот. Григор Орлик (1702–1759): історичне оповідання / Упоряд. та передм. Т. Олещенко. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009. — 344 с. — (Вип. 6).

7. Віталій Юрченко. Пекло на землі: Гостросюжетний історичний роман-спогад / Упоряд. та передм. Т. Олещенко. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009. — 576 с. — (Вип. 7).

8. Юліан Опільський. Сумерк: Роман / Упоряд. та передм. Н. Янкової. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009. — 416 с. — (Вип. 7).

9. Юліан Опільський. Іду на Вас; Ідоли падуть / Упоряд. та передм. Н. Янкової. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009. — 456 с. — (Вип. 8).

10. Олелько Островський. Твори: історичні повісті, оповідання, драми: У 3 кн. Кн. 1: Іван Богун, полковник вінницький / Наук. ред., упоряд., передм. та прим. В. Яременка. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009. — 312 с. — (Вип. 10).

11. Олелько Островський. Твори: історичні повісті, оповідання, драми: У 3 кн. Кн. 2: Руйнування Батурина / Наук. ред., упоряд., передм. та прим. В. Яременка. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009. — 264 с. — (Вип. 11).

12. Олелько Островський. Твори: історичні повісті, оповідання, драми: У 3 кн. Кн. 3: Гетьман Іван Мазепа / Наук. ред.,

упоряд., передм. та прим. В. Яременка. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009. — 448 с. — (Вип. 12).

13. Іван Франко. Захар Беркут. Борислав сміється / Упоряд. та передм. В. Яременка. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2010. — 444 с. — (Вип. 13).

14. Юрій Косач. Історичні твори: В 3 кн. Кн. 1: Рубікон Хмельницького / Упоряд. Р. Радішевського; передм. Р. Радішевського та Г. Семенюка. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2010. — 586 с. — (Вип. 14).

15. Юрій Косач. Історичні твори: В 3 кн. Кн. 2: День гніву / Упоряд. Р. Радішевського. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2010. — 478 с. — (Вип. 15).

16. Юрій Косач. Історичні твори: В 3 кн. Кн. 3: Чортівська скеля / Упоряд. Р. Радішевського. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2010. — 534 с. — (Вип. 16).

**«Бібліотека українознавства»,
заснована 2004 року в МАУП
(22 видання)**

***(Деякі книги серії вийшли у видавництві «Аконіт»
та «Українські пропілеї»)***

1. Тарас Шевченко. Кобзар: [вибр. поет. твори]. — К.: МАУП, 2005. — 471 с. — (Бібліотека українознавства; Вип. 1).

2. Митрополит Іларіон. Про Закон Мойсеєм даний і про Благодать та Істину в Ісусі Христі втілених / перекл. із старослов., упоряд., передм. В. В. Яременка. — К.: МАУП, 2004. — 176 с. — (Вип. 2).

3. П. Куліш, М. Костомаров, І. Франко. Жидотрепаніє... / упоряд., передм. В. В. Яременка. — К.: МАУП, 2005. — 424 с. — (Вип. 3).

4. Дмитро Донцов. Де шукати наших історичних традицій; Дух нашої давнини / упоряд., передм. Т. О. Олещенко. — К.: МАУП, 2005. — 568 с. — (Вип. 4).

5. Олена Пчілка. Викинуті українці: До жидівсько-української справи / Ред.-упоряд., передм., прим. В. Архипов. — К.: МАУП, 2006. — 352 с. — (Вип. 5).

6. Володимир Мономах. Повчання; Статут Володимира Всеволодовича / перекл. із старослов., упоряд., передм. В. В. Яременка. — К.: МАУП, 2006. — 312 с. — (Вип. 6).

7. Микола Міхновський. Самостійна Україна; Справа української інтелігенції / упоряд., передм. В. В. Яременка. — К.: МАУП, 2007. — 352 с. — (Вип. 7).

8. Пилип Орлик. Конституція, маніфести та літературна спадщина: Вибр. твори / Керівник проекту проф. В. Яременко; упорядкув. і прим. М. Трофимука, В. Шевчука; передм. В. Шевчука; післямова О. Трофимук. — К.: МАУП, 2006. — 736 с. — (Вип. 8).

9. Білаш О., Бровченко В. Надвечірні дзвони: [кантата]. — К.: МАУП, 2006. — 50 с. — (Вип. 9).

10. Майстер, або Терни і лаври Івана Гончара / Упоряд. Н. Поклад; кер. проекту та авт. передм. В. Яременко. — К.: МАУП, 2007. — 708 с. — (Вип. 10).

11. Лазаревський Г. О. Київська старовина / упоряд. І. М. Забіяки, О. О. Лазаревського; передм. І. М. Забіяки. — К.: МАУП, 2007. — 624 с. — (Вип. 11).

12. Юрій Липа. Всеукраїнська трилогія: У 2-х т. Том 1: Призначення України; Том 2: Чорноморська доктрина; Чорноморський простір (атлас); Розподіл Росії / керівник проекту проф. В. В. Яременко; упоряд., післям. В. В. Яременка, О. М. Мисливої. — К.: МАУП, 2007. — (Вип. 12).

13. Василь Симоненко. Спадщина: У 2-х томах, 4-х книгах. Том 1: Поезія; Том 2: Проза / Керівник проекту, наук. ред., упоряд., автор передм., підбір світлин В. В. Яременко. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008. — (Вип. 14).

14. Бугай А. С. Зміюві вали: зб. матеріалів наук.-дослідницької спадщини / упоряд., передм. О. А. Бугая. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2011. — 276 с. — (Вип. 15).

15. Хведір Вовк. Студії з антропології України / передне сл., комент., антрополог. терміни С. П. Сегеди. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2010. — 218 с. — (Вип. 16).

16. Володимир Короленко. «...Что написано — неопровержимо» — «...Що написано — неспростовне» / Керівник проекту, переклад з рос., упоряд., передм. і прим. В. В. Яременка. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2010. — 464 с. — (Вип. 18).

17. Володимир Короленко. Щоденник (1917–1921); Листи з Полтави; Листування з М. Горьким; Котляревський і Мазепа / упоряд., післям., прим. В. В. Яременка. — К.: Аконіт, 2011. — 512 с. — (Вип. 19).

Багатотомне зібрання творів Бориса Грінченка

1. Борис Грінченко. Зібрання творів. Педагогічна спадщина. Кн. 1 / Упоряд. О. М. Мислива, А. І. Мовчун, В. В. Яременко; вступ. слово В. О. Огнев'юка; передм., комент., прим. В. В. Яременка. — К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. — Кн. 1. — 552 с.

2. Борис Грінченко. Зібрання творів. Педагогічна спадщина. Кн. 2 / Упоряд. О. М. Мислива, А. І. Мовчун, В. В. Яременко; комент., прим. В. В. Яременка. — К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. — Кн. 2. — 424 с.

3. Борис Грінченко. Зібрання творів. Народопробітня спадщина. Кн. 1. / Упоряд. О. В. Бурко, А. І. Мовчун, В. В. Яременко; передм. Л. Л. Хоружа, А. І. Мовчун; комент., прим. А. І. Мовчун. — К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2014. — Кн. 1.

4. Борис Грінченко. Зібрання творів. Народопробітня спадщина. Кн. 2 / Упоряд. О. В. Бурко, А. І. Мовчун, В. В. Яременко; передм. В. В. Яременка; комент., прим. А. І. Мовчун. — К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. — Кн. 2. — 407 с.

5. Борис Грінченко. Зібрання творів. Етнографічна спадщина. Кн. 1 / Упоряд. О. М. Мислива, В. В. Яременко; вступ. слово В. О. Огнев'юка; передм., комент., прим. В. В. Яременка. — К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. — Кн. 1. — 656 с.

6. Борис Грінченко. Зібрання творів. Етнографічна спадщина. Кн. 2 / Упоряд. О. М. Мислива, В. В. Яременко; післям., прим. В. В. Яременка. — К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. — Кн. 2. — 784 с.

7. Борис Грінченко. Зібрання творів. Етнографічна спадщина. Кн. 3 / Упоряд. О. М. Мислива, В. В. Яременко; передм., прим. В. В. Яременка. — К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2017. — Кн. 3.

8. Яременко В. В. «Людина без копії — Борис Грінченко»: архівні документи, раритети, матеріали до біографії Б. Д. Грінченка, виявлені у 2013–2016 роках. — К.: Укр. пропілеї, 2017. — 258 с. — (Серія «Ad fontes»).

ЛІТЕРАТУРА ПРО В. В. ЯРЕМЕНКА

1. Шамота М. З. За конкретно-історичне відображення життя в літературі // Комуніст України. — 1973. — № 5. — С. 77–95.
2. Гординський С. Гортаючи сторінки «Патетичної...» До п'ятдесятиріччя «Патетичної сонати» Миколи Куліша // Сучасність. — 1979. — № 5. — С. 51–62.
3. Іваненко В. Пора щедрих ужинок // Молода гвардія. — 1982. — 13 лютого. — № 30 (6734). — С. 3.
4. Бабишкін О. В. В. Яременку — 50 // Київський університет. — 1982. — 22 лютого. — № 7 (1604). — С. 3.
5. Пилип'юк Н. «Аполлонова лютю» // Сучасність. — 1985. — № 5. — С. 24–33.
6. Мишанич О. Повість врем'яних літ // Дніпро. — 1991. — № 10. — С. 184–186.
7. Бойко Л. Лицарі неабсурдних ідей і «партачі життя» // Українське слово. — 1994. — 18 серпня. — № 33. — С. 6–7, 12.
8. Гончар О. Небуденна подія // Літературна Україна. — 1994. — 29 вересня.
9. Шевчук В. Початок синтезу // Літературна Україна. — 1996. — 18 липня.
10. Мишанич О. Новий переклад «Повісті врем'яних літ» // Олекса Мишанич. Кризь віки. — К.: Обереги, 1996. — С. 310–315.
11. Сліпушко О. Подвижник української ідеї: Життєвий шлях і наукова ідеологія професора Василя Яременка. — К.: Аконті, 2001. — 96 с.
12. Сивокінь Г. Сто років у чотирьох книгах [рец. на кн.: «Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ століття»] // Урядовий кур'єр. — 2001. — 9 червня. — № 101.
13. Калиновська Н. На перехресті проблем // Українська культура. — 2005. — № 3–4. — С. 25 [про книгу: В. Яременко. Україна в лещатах сіонізму].

14. Крикуненко І. Заради правди // Українська культура. — 2005. — № 9–10. — С. 30 [про книгу: П. Куліш, М. Костомаров, І. Франко. Жидотрепаніє...].
15. Зуб П. Дорога. Колишньому однокласнику В. В. Яременку // Персонал плюс. — 2006. — 8–14 лютого. — № 6 (157). — С. 8.
16. Шевчук В. Творець духовної ноосфери // Персонал плюс. — 2006. — 8–14 лютого. — № 6 (157). — С. 8–9.
17. Головатий М. Аура високої честі і духовності // Персонал плюс. — 2006. — 8–14 лютого. — № 6 (157). — С. 9.
18. Шевчук В. Творець духовної ноосфери // Книжковий клуб плюс. — 2006. — № 2. — С. 26–28.
19. Сподаренко Н. Слово, яке ставить на крило // Сільські вісті. — 2006. — 16 лютого. — № 19 (17850).
20. Сліпушко О. Подвижник української ідеї: До 75-ліття від дня народження професора Василя Яременка // Українська газета плюс. — 2006. — 9–15 лютого. — № 5 (53). — С. 1, 4–5.
21. Сліпушко О. Скарбівник національної пам'яті // Українська культура. — 2006. — № 3–4. — С. 27.
22. Сліпушко О. Многоцінне слово многоцінних епох // Книжковий клуб плюс. — 2006. — № 11. — С. 38–39.
23. Феномен Володимира Свідзінського: перші підсумки / Матеріал підготувала О. Поліщук // Слово і Час. — 2006. — № 9. — С. 89–96.
24. Яременко Василь Васильович (12.02.1932, С. Загрудівка Зіньків. р-ну) — укр. літературознавець, критик, професор // Ротач П. П. Полтавська Шевченкіана: спроба обл. (крайової) Шевченківської енциклопедії: у 2-х кн. — Полтава, 2009. — Кн. 2: Л–Я. — С. 512–513.
25. Воля О. На прочитання і відгук // Персонал плюс. — 2010. — 2–8 червня. — № 22 (375).
26. Воля О. На прочитання і відгук // Інформаційний бюлетень. — 2010. — 17 червня. — № 24 (867). — (Подано зі скороченням)
27. Ревергук В. «Що написано — неспростовно». Нотатки з приводу видання епістолярної спадщини В. Г. Короленка 1917–1921 рр. // Зоря Полтавщини. — 2010. — 26 листопада. — С. 6.

28. Віцєня Л. Публіцист полтавського життя [презентація книги листів В. Короленка «Что написано — неопровержимо»] // Зоря Полтавщини. — 2010. — 7 грудня.

29. Віцєня Л. Василь Яременко: «Якби ми знали те, чого не знаємо, то мали б те, чого не маємо...» // Зоря Полтавщини. — 2010. — 17 грудня.

30. Черпакова Л. «Українці мають знати свою історію» [презентація книги листів В. Короленка «Что написано — неопровержимо». Упоряд. — В. В. Яременко] // Полтавський вісник. — 2010. — 10 грудня.

31. Шевчук В. Творець духовної ноосфери // Яременко В. «... Літератури дивна течія...» (Праці 2001–2010 років). — К.: Аконіт, 2011. — Кн. 2. — С. 6–11.

32. Горлов А. Ф., Махінчук М. Г., Остапенко Н. Ф., Сорока М. М. Вчителі-наставники журналістів з Київського університету. Довідково-літературне видання. — К., 2011.

33. Косинська Ю., Крук О. Василь Яременко: Що написано — неспростовно // Україна молода. — 2012. — 16 жовтня. — № 153. — С. 10–11.

34. Косинська Ю., Крук О. Василь Яременко: Що написано — неспростовно // Дивосвіт. — 2013 (березень). — № 1. — С. 12–15.

35. Косинська Ю. Показав годинник «Володдьці Сосюрі — Нестор Махно». Сім спогадів літературознавця, нашого земляка Василя Яременка // Зоря Полтавщини. — 2013. — 3 вересня.

36. Воля О. Сорок років — це до щему мало... [про зібрання творів О. Островського] // Літературна Україна. — 2013. — 26 вересня. — С. 15.

37. Козило М. О. «На віки збудований». Нарис про Яременка Василя Васильовича // КНУ ім. Т. Шевченка. Інститут журналістики. — 2014. — С. 30.

38. Боярська Л. В. «Бо ще роблю, бо ще живу, бо ще борюсь. Ще, ще і ще...» // Журналістика. — Вип. 13 (38). — 2014. — С. 146–169.

39. Прилуцький Г. Лицар української ідеї // Українська літературна газета. — 2016. — 30 вересня. — № 19. — С. 14–15.

40. Шевчук В. Василь Яременко // Шевчук В. На березі часу. Ті, котрі поруч. Спогади про митців і вчених. — К.: Либідь, 2017. — С. 70–157.

41. Видатні українці — Василь Яременко [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=cVxoO_posPs. — Опубліковано: 5.06.2017. — Телеканал ПравдаТут.

42. Шестаков В. О русском писателе по-украински [Електронний ресурс]. — Киевский Телеграфъ. — Режим доступу: <http://telegrafua.com/country/14257/>

43. Сопронюк О. Мій Василь Яременко // Часопис «Слово». — 2018. — Ч. 1 (116).

ДОДАТКИ

Додаток 1

В ЛЕЩАТАХ ПАРТІЙНОЇ КРИТИКИ І ЗАБОРОНИ ДРУКУВАТИСЯ

М. З. ШАМОТА

ЗА КОНКРЕТНО-ІСТОРИЧНЕ ВІДОБРАЖЕННЯ ЖИТТЯ В ЛІТЕРАТУРІ

Щодо поспішних захвалювальних оцінок деяких забутих письменників, коли дослідники немовби вибачаються перед ними за довге мовчання, то тут набралось вже чимало неприємних фактів. Вкажу лише на один з них.

Видавництво «Молодь» у серії «Шкільна бібліотека» видало у 1971 році твори О. Олесь з передмовою В. Яременка. У творчості цього поета чимало хороших творів, багато з них покладено на музику видатними композиторами. Молоді треба знати цього поета.

Але саме знати. Стаття Яременка дає портрет поета у прикрашеному вигляді. Це стосується як певних періодів творчості, так і політичної позиції Олесь. По-перше, не відповідає дійсності оцінка творчості поета в роки реакції після революції 1905 року. З передмови виходить, що в ці роки О. Олесь послідовно займав антидекадентську позицію. Настрої розчарування та втоми, за В. В. Яременком, були чужі Олесю, що, як відомо, можна сказати про дуже небагатьох тодішніх письменників. Жодним словом не згадано про неясні, щоб не сказати гостріше, позиції поета в національному питанні. Робиться наголос на тому, що радісно сприйняв Олесь Лютневу революцію, і нічого не сказано про те, що заважало прийняти йому революцію пролетарську і що привело його до співробітництва з націоналістичним урядом і в еміграцію, де він і пробув до кінця свого життя. У Яременка ж і сам факт еміграції («поет

опинився в еміграції») подається як непорозуміння, випадковий нерозважливий крок поета.

Говорячи про той період, коли Олесь «прирік себе на добровільне вигнання до кінця життя», автор передмови і тут підкреслює його любов до рідної землі, до України, хоч нічого не заважало поетові вернутися додому. Справа вся в тому, що це була любов до України без соціалізму, а такої України вже не існувало на політичній карті світу. І тільки так можна зрозуміти тугу Олесь за «рідною землею». Він втратив «рідний край» не тому, що залишився у Будапешті, коли уряд, який послав його туди дипломатом, щез під ударами революційних сил, а тому, що розійшовся з народом, який захотів мати свою землю соціалістичною.

І як тому, що це не відповідає реальному вкладу Олесь в історію української поезії, так і враховуючи оці політичні позиції поета, автор передмови повинен був би утриматися від надмірного захоплення постаттю поета, від поетизації її.

Ось вони, окремі зразки цього захоплення, засоби, якими постать Олесь романтизується до невпізнання: «щире захоплення світом зробило його улюбленим поетом свого і наступних поколінь» (стор. 8); «і ти, захоплений щедротами поетових почуттів, готовий вигукнути разом з ним: «Світ в мені, і в світі я» (стор. 10); «сам вірш легкий, співучо мелодійний і одночасно мерехтливий, як морське повітря, що млоїть груди сонячною напоєністю, чистотою, леготом набігаючої хвилі» (стор. 11); «Тут О. Олесь сягає віртуозності геніального Шевченка» (стор. 12); «Олесь виголосив гімн українському слову, яке після тривалих гонінь і переслідувань дістало нарешті в 1905 році права громадянства, залунало зі сторінок преси. Для поета рідна мова — скутий орел, співочий гімн батьків, який безпам'ятне забули діти. Все оживає в звуках рідного слова, воно ввібрало і шум дерев, і музику блакитних зірок, і легіт вітру над шовковими степами, і буряний рев грізного Дніпра» (стор. 16); «Олесь виявив щасливий і рідкісний дар володіти силою художнього слова, того слова, що бентежить, чарує, здатне сколихнути і серце, і розум, що потрібне людям, як хліб, як сонце, як квіти. Його вірші своєю простотою і щирістю висловленого почуття здатні зворушити будь-кого» (стор. 20).

Після цього — а це тільки маленька частина того, що характеризує стиль «дослідження», — годі говорити про тверезість тону, про звичайне почуття гідності, які бажано б виявляти в науковій праці — та ще коли ця праця про складне і суперечливе в ідейному відношенні явище літератури.

Володіючи таким стилем, легко писати про те, чого не знаєш. Але культивується він, здається, й з «вищих» міркувань: звеличувати те, що не в усьому велике. Національне чванство давно виробило цей стиль, цю просвітянську словесну в'язь.

Пора кінчати з лібералізмом, його методологією і фразеологією.

*Комуніст України. — 1973. —
№ 5. — С. 77–95.*

ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ

Більше року тому партійна і літературна преса, а також президія правління Спілки письменників України піддали критиці мою вступну статтю до «Творів» О. Олеся («Молодь», 1971), виданих у серії «Шкільна бібліотека», як таку, в якій допущено серйозні розходження з нашою, марксистсько-ленінською ідеологією. Ще й ще раз переглянувши написане мною про О. Олеся у згаданій статті, я повністю поділяю і приймаю критику «Комуніста України» і «Літературної України» та глибоко шкодую, що, захопившись поданою у книжці добіркою ліричних віршів, свідомо обравши піднесений стиль, не дав читачам всебічної партійної оцінки політичних, класових позицій поета і його реального внеску в історію української літератури, припустився поспішних захвалювальних оцінок.

Ряд положень моєї статті позначені явним лібералізмом, спробою повної реабілітації поета в очах радянського читача.

За два останні роки мені вдалося зібрати великий фактичний матеріал про життя й творчість Олександра Олеся, зокрема в еміграції, працюю далі над вивченням цієї складної й суперечливої постаті. Складаю найщирішу подяку за гостру, справедливу і по-партійному принципову критику, яка допоможе мені в майбутньому уникнути тих прикрих прорахунків, про які йдеться сьогодні.

*Літературна Україна. — 1973. —
25 вересня. — № 75.*

ЛИЦАРІ НЕАБСУРДНИХ ІДЕЙ І «ПАРТАЧІ ЖИТТЯ»

[...] Хоч як це прикро, але ж факт: чи не найулюбленишим та найпоширенішим жанром сумнозвісних 70-х був жанр політичного доносу. Не можна сказати, що це був «винахід» тогочасних ідеологів. Цей суто більшовицький «жанр» було започатковано й розвинуто ще в трагічні 30-ті роки, за часів А. Хвилі, а в наступні десятиліття він лише удосконалювався, ставши традиційним.

Серед численних зразків цього жанру мою увагу привернула доповідна записка Інституту історії АН УРСР, підготовлена відділом зарубіжної історіографії (персонально Р. Г. Симоненком) і за підписом тоді в.о. директора інституту чл.-кор. АН УРСР А. Г. Шевельова, надіслана до ЦК КПУ 2 серпня 1972 р., № 123/1035. Її заголовок вельми промовистий: «Про окремі двозначності й помилки у оцінках осіб, зв'язаних із злочинною діяльністю українського буржуазного націоналізму». Отже, заради справедливості треба сказати, що записку було складено ще за два місяці до приходу Маланчука в ЦК КПУ, тобто ще за часу його чи не «найліберальнішого» попередника Ф. Овчаренка. Оскільки й «заспів», і зміст, і пафос доносу стосується передусім і найбільше особливо дорогих нам постатей — видатних поетів — Олександра Олеся та його легендарного сина — Олега Ольжича (Кандиби), чиє 50-ліття від дня смерті нині відзначаємо, то видається доцільним навести його якнайповніше.

Р. Симоненко так обґрунтовує необхідність своєї записки-доносу: «У інтернаціональному вихованні трудящих Української РСР та послідовній наступальній боротьбі з ворожою ідеологією важливе значення має створення обстановки нетерпимості щодо будь-яких проявів відходу від ленінського принципу партійності в суспільних науках, літературній критиці, зокрема замовчування та двозначне висвітлення осіб, безпосередньо зв'язаних із злочинною діяльністю українського буржуазного націоналізму, прямих чи посередніх спроб їхньої переоцінки.

Тому не можна не звернути уваги на прикрі факти, які ще трапляються у наших виданнях».

Що й казати, вступ насторожує своєю суворістю. З-поміж багатьох проявів «крамоли», наведених у записці, запопадливий «борець за чистоту комуністичних ідеалів» фіскалив про те, що 1971 року видавництво «Молодь» випустило друком у серії «Шкільна бібліотека» вибрані твори поета О. Олеся. Оскільки це був уже третій однотомник О. Олеся, який з'явився за останні роки, тож, мовляв, можна сперечатися щодо того, наскільки необхідним було видання для школярів «цього поета, який не прийняв Радянської влади і, хоч іноді висловлювався критично щодо окремих ватажків буржуазно-націоналістичної еміграції, не змінив своїх позицій, залишився й помер на чужині».

Та, як зізнається автор записки, не це викликало в нього головні заперечення. Найбільш неприйнятною для нього виявилась вступна стаття до збірки поезій доцента КДУ Василя Яременка, який водночас є упорядником та автором коментарів.

Відзначивши, що автором передмов до перших двох повоєнних видань (1959 і 1964 рр.) був поет-академік М. Рильський, котрий, мовляв, «одразу ж відзначив» спілкування О. Олеся з «хатянами» (передовсім з їх «верховодою» Микитою Шаповалом тощо), і «не торкаючись літературознавчого боку питання», Рем Симоненко акцентував увагу компартідеологів на тому, «як описує В. Яременко останні дні О. Олеся» (як відомо, поет мешкав в окупованій фашистами Празі й вельми тяжко переживав своє підневільне становище. — *Л. Б.*) Отож, мовляв, «наприкінці червня 1944 року (поет. — *Л. Б.*) востаннє виїхав на річку Сазаву: мріяв спіймати коропа й відпочити. Та жорстока доля чатувала й тут. Надійшла звістка про трагічну загибель сина у фашистському концтаборі Заксенгаузен. Хворе серце рвалося з грудей. (Підкреслення Р. Симоненка. — *Л. Б.*)».

До «крамоли» правовірний історик-марксист відносив і те, що, бачте, «про О. О. Кандибу пишеться з поданням його справжнього прізвища та деяких біографічних деталей і в спогадах емігрантки Н. Левітської (С. 327), і те, що «вміщення цього матеріалу, надрукованого в журналі «Дукля» в пе-

ріод напружених подій у Чехословаччині 1968–1969 рр., так само, як і надрукованих раніше спогадів відомої націоналістичної авторки Наталени Королевої, що йменується В. Яременком як «українська письменниця» (С. 336). І що все це «може лише заплутати читача», оскільки, мовляв, «і про ці додатки, і про окремі коментарі та ілюстрації, і про наведене місце вступної статті «Вогненна журба поета» можна сказати, що всі вони написані, як вказують націоналісти, «не для дітей».

Автор «доповідної», а по суті — політичного доносу вважав за необхідне підкреслити навіть те, що «відзначене видання не пройшло повз увагу націоналістичної преси», недвозначно натякаючи на сумнозвісний принцип, яким 70 років керувалися компартійні чиновники, вишукуючи «ворогів», мовляв, «якщо тебе хвалить ворог, подумай, що ти написав (видав)...» (Для більшої переконливості Р. Симоненко додав ще й звичайнісіньку інформацію з Великоднього номера газети «Християнський голос», 1972, ч. 14–15, с. 12).

Відтак політичний донощик доходить далекоюсяжного висновку про те, що «подібні моменти у виданні «Шкільної бібліотеки»... неприпустимі. Вони об'єктивно свідчать про переоцінку особи О. Кандиби-Ольжича — відомого оунівського ідеолога і ватажка, якого сьогодні не перестає піднімати на щит націоналістична преса, як мельниківська, так часом і бандерівська». Виходячи з цього, заппадливий ревнитель чистоти марксо-ленінських ідей пропонував ще тугіше закрутити гайки. Його висновок щодо цього не викликає жодних сумнівів: «Наведене свідчить про факти цілковитого (?!) відходу окремих авторів від ленінського принципу партійності в науці та ідеологічній роботі, які завдають шкоди справі інтернаціонального виховання трудящих та активній наступальній боротьбі проти ворожих (?) підступів (?) українського буржуазного націоналізму». Отож, мовляв, «...назріла необхідність організації більш чіткого й дійового контролю над змістом праць із згаданої проблематики, які публікуються в Республіці» (С. 48).

Певна річ, доцент КДУ Василь Яременко після цього доносу потрапив до «чорного списку» неблагонадійних авторів,

який з ініціативи й пильного персонального контролю самого Маланчука одразу ж після його приходу у жовтні того року в ЦК був складений і негласно доведений до відома редакцій журналів, газет і видавництв «для керівництва». Протягом трьох років В. Яременко не міг надрукувати жодного рядка. Його неодноразово викликали до парткому і змушували письмово «каятись» у тому, як він посмів співчутливо писати про О. Олеся в зв'язку з трагічною загибеллю його сина — «запеклого націоналіста» Олега Ольжича. Та й на цьому його «перевиховання» не скінчилося. Проробки тривали й далі, але вже зі сторінок преси.

Так, у статті «За конкретно-історичне відображення життя в літературі» («Комуніст України», 1973, № 5) сумної пам'яті ортодокс, фанатичний теоретик соцреалізму М. Шамота піддав гострій критиці щойно згадану передмову В. Яременка, як таку, в якій портрет О. Олеся нібито подано «у прикрашеному вигляді», у «надмірному захопленні», «складну і суперечливу» постать Олеся «поетизовано» й «романтизовано» до невпізнанності»; критик докоряв автору передмови за те, що він начебто втратив «звичайне почуття гідності» радянського дослідника; звинувачував його в тому, що той буцімто «пише про те, чого не знає», а тому змушений удаватися до «просвітянської словесної в'язі» — стилю, що його, мовляв, «давно виробило національне чванство» з «вищих міркувань: звеличувати те, що не в усьому велике...» тощо.

Проробку В. Яременка критик-марксист закінчив сумнозвісною фразою, що з вуст ортодокса пролунала мов сакраментальне заклинання: «Пора кінчати з лібералізмом, його методологією і фразеологією». Та хоч яким уїдлигим був Шамота, все ж навіть він утримався від звинувачень на адресу В. Яременка, що їх так зловтішно й жорстоко висловив Р. Симоненко.

І тіні минулого типу Шамоти, і нині сущий Р. Симоненко на своє виправдання могли б сказати приблизно так: мовляв, що ж удієш? Така була суспільна атмосфера — пристосуванства й угодицтва, одне слово — «сусловщина» й «маланчуківщина»... Хіба тільки я писав доноси? Практика доносительства була «побутовим явищем». Усі ми виховувались на «героїчно-

му» вчинку Павлика Морозова. Що правда, то правда. Воістину, як казав пан Возний, «кожному рот дере ложка суха, Хто ж є на світі, щоб був без гріха?..» ...

*Українське слово. — 1994. —
18 серпня. — № 33.*

**ВІД ЮВІЛЕЮ ДО ЮВІЛЕЮ.
ПРОФЕСОР ВАСИЛЬ ЯРЕМЕНКО
У ВИБРАНИХ ЮВІЛЕЙНИХ
СТАТТЯХ І ПРИВІТАННЯХ**

Петро ЗУБ

ДОРОГА

*Колишньому однокласнику
В. В. Яременку*

Де спіткнулись крутії-вітри,
Під горою в сніговинні хати,
Щипало, морозе, не гостри,
Дай три кілометри подолати.
Б'є у вічі стужа-заметіль,
Треба добиратися до школи.
Так щодня іде туди й звідтіль
Хлопчєня блїде, голодне й кволе.
Звідки ж воно сили дістає,
Із якого сховища німого?
Чи у нього в серці компас є,
Що самотньо пробива дорогу?
В шанці ноша зовсім неважка –
Зошити, книжки та скибка хліба.
Вітер дістає до піджака,
Вже за комір, як звірина, сіпа.
Скоро дзвоник,
Страховисько, не чіпай малого!
А сніги, мов коники, іржать,
А мороз чіпляється до нього.
Не впади, мій хлопчику, в сніги,
Не піддайся злому перекіррю.

Вже позаду яру береги,
Я в твою маленьку силу вірю!
І дійшов! Переступив поріг,
Дзвоник сповістив про це у школі.
Скільки ж ти пройшов лихих доріг,
Поки взяв у руки свою долю?!
Мамою охрещений малий,
Освятив собою свято й будень.
Взявши з дому розуму сувій,
Вийшов з яру і пішов у люди.

*Персонал плюс. — 2006. — 8–14 лютого. —
№ 6 (157). — С. 8.*

Дорогий Василю Васицьовичу !

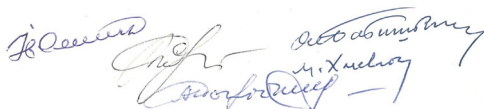
Напередодні ювілею спробували ми силами кафедри охопити столбур Вашого філологічно-генеалогічного древа і зрозуміти: це неможливо без розширення кафедрального штату. Син України і Вікторусі, Ви живите свій дослідницький талант духовними джерелами не лише цих республік, а й Росії, Азербайджану, Чехії, Словаччини, навіть КНДР... Поеднання широти творчих інтересів із глибиною наукового підходу дає Вам змогу стати одним з провідних фахівців України в царині історії журналістики та літератури.

Один український патрістичний пілт заявив: "Ін віна верітес!" Хрестоматійним став Ваш коментар до крилатого вислову – так, якщо це вино тверезого пізнання історії літератури і журналістики. Хто з нас на кафедрі не підтверджує істинності цього судження!

Вітаючи Вас із 50-річчям, зичимо й надалі продовжувати себе в інших, утверджуючи славний свій принцип – викладач викладачеві і викладач студентові друг, товариш і сябр. Доброго Вам здоров'я, білоруського щирсердя, запорізького гумору на многіі пілі!

І викладацька, і студентська громади нетерпляче очікують на Ваші нові статті, підручники, монографії.

Ще раз здоровимо Вас, міцно обнімаємо!

В. В. ЯРЕМЕНКУ — 50

Навіть не віриться, що завжди моторному, натхненному й осяяному мудрою посмішкою доцентів Василю Василювичу Яременку — 50! Селянський син з Шишацького району, школяр із Загрунівки, опроміненої безсмертною усмішкою Остапа Вишні, слухач педагогічного училища у Великих Сорочинцях, над якими ніби витають тіні Миколи Гоголя й Володимира Самійленка, Василь Яременко виходить на широку дорогу викладацької діяльності. Праця різноманітна й, здавалось би, далека від того, що привертало його увагу з дитячих років: учитель математики в селі Кухче на поліській Ровенщині, офіцер в авіації, викладач спецдитбудинку під Пирятином у Майорщині, звідки недалеко й садиба славетного байкаря та повістяра Євгена Гребінки...

І тільки пройшовши добру школу життя, Василь Василювич вступає в Інститут — у київський педагогічний. Тут його вчителями стають відомі наші вчені — літературознавці І. Пільгук та П. Волинський. Потім аспірантура, праця асистентом, під час якої він читає курс української літератури кінця XIX — початку XX ст... Друкується. Серед перших літературознавчих спроб — стаття про Михайла Стельмаха.

У вересні 1968 року Василь Яременко приходить на факультет журналістики КДУ ім. Т. Г. Шевченка й береться читати курс історії української журналістики, а паралельно й курс давньої та нової української літератури. На цей час він уже визнаний лектор, його виступи про сучасну українську радянську поезію привертають увагу численних учительських аудиторій.

Студенти відразу полюбили його лекції: змістовні, цікаві, завжди перейняті невсипущою допитливою думкою, науковим пошуком.

Широке коло його наукових інтересів. Сьогодні В. Яременко — один з наукових авторитетів у галузі давньої української літератури й фольклору. Його розробка призабутих старих українських віршів, зокрема, писаних латиною, — нова сто-

рінка в нашому літературознавстві. Він вивчив і надрукував листи Лесі Українки, чим збагатив наше розуміння мудрої глибини життєвих і творчих запитів великої поетеси. У дослідженні творчості Б. Грінченка й О. Олеся В. Яременко сказав своє нове слово. Внаслідок багаторічної праці постає «Історія української журналістики», написана разом з колегами з Львівського університету ім. І. Франка.

Він уміє розбудити студентську наукову думку. Низка студентських праць, написаних під керівництвом В. Яременка, увійшла в загальнокафедральну розробку нових тем.

Усе, до чого звернеться в науковій праці В. Яременко, починає промовляти до нас новими гранями розуміння літературного явища та його середовища. Мислить науково, пише цікаво. За це його люблять і колеги, і студенти-слухачі.

Своє п'ятдесятиріччя доцент кафедри історії журналістики та літератури Василь Яременко зустрів у розповні сил і таланту. Уже пахнуть свіжою друкарською фарбою перші аркуші його збірки давньої української поезії, уже лінотипісти набирають «Історію української журналістики», а на робочому столі Василя Яременка нове ґрунтовне наукове дослідження, наслідок його праці останнього десятиріччя. У нібито безладно розкиданих густо списаних аркушах — нові творчі задуми. Вони сягають углиб сторіч і в наше сьогодні.

Василь Яременко — завжди в праці. А коли настає втома, він шатно оправить книгу, обкопає дерево в саду, піде до лісу по гриби. Він життєлюб.

У розквіті наукових і творчих сил, якими В. Яременко зустрів свій ювілей, — запорука нових його успіхів у науці й педагогіці.

*Київський університет. — 1982. —
22 лютого. — № 7 (1604). — С. 3.*

Володимир ІВАНЕНКО,
викладач факультету журналістики
Київського держуніверситету
ім. Т. Г. Шевченка (нині професор
Стенфордського університету США)

ПОРА ЩЕДРИХ УЖИНКІВ

Творчий доробок викладача викликає особливий інтерес у його вихованців, надто ж — якщо ці вихованці майбутні журналісти. У цьому я ще раз переконався цими днями, побачивши, як біля виставочного стенда з'юрилися студенти, а над ними і над стендом багряно запалало: «Доцентів В. В. Яременку — 50».

Досі більшість із них знали Василя Васильовича, сивого, дотепного, доброго і вимогливого, як свого навчителя з історії української дожовтневої журналістики та давньої української літератури. В. В. Яременко не тільки чудовий лектор і педагог (закінчив-бо свого часу педагогічний інститут!), а й один із кращих фахівців-науковців у цих галузях. А тут несподівано для себе його пізнають як літературознавця з набагато ширшим діапазоном творчих інтересів.

«Упорядкування та примітки В. В. Яременка» — ці слова можна знайти на сторінках як масових видань «Радянського письменника», «Молоді», «Веселки» (збірки творів Г. Сковороди, П. Куліша, І. Франка, В. Стефаніка, О. Олеся, А. Голловка та ін.), так і академічних зібрань творів українських класиків (Лесі Українки, М. Коцюбинського, Б. Грінченка). Значну частину з них він підготував до видання разом зі своїм учителем, відомим літературознавцем і письменником І. І. Пільгуком, з легкої руки якого два десятиліття тому почав займатися активною літературно-науковою діяльністю.

Мені доводиться часто брати з полиці ту чи іншу книжку з дванадцятитомного зібрання творів Лесі Українки, зокрема й десятий том, до якого увійшли листи поетеси 1876–1897 рр., упорядкований і прокоментований Василем Васильовичем. З коментарів можна дізнатися, що укладач книжки відшукав і вперше опублікував тут декілька десятків (!) раніше

невдомих листів геніальної дочки українського народу. Цей том «Яременка», як його часто називають, цінний не тільки повнотою матеріалу, а ще й найсумліннішим текстологічним виконанням, ґрунтовністю коментарів.

Те саме можна сказати і про роботу В. В. Яременка над томом ранніх повістей та оповідань М. Коцюбинського, що увійшли до першої книги академічного семитомника.

Про те, наскільки Василь Васильович кохається в українській дожовтневій класичній літературі й журналістиці, доводити не треба: його статті, лекції промовляють про це. Додам лише до цього, що як книголюб (а доцент Яременко — активіст республіканського товариства любителів книги) В. В. Яременко має багатющу книгозбірню. З особливою гордістю діставав він з полиць і показував мені якось прижиттєві видання багатьох письменників дожовтневої доби, унікальні випуски збірників і періодичних видань — справжні раритети, окремі з яких існують у двох-трьох примірниках.

Усе це, звичайно, не значить, що, досліджуючи минувшину, літературознавець В. В. Яременко живе вчорашнім днем — класику він оживлює для сьогодення, для прийдешнього, пильно вдивляючись і в сучасний літературний процес. Читачі «Молодої гвардії» напевно пам'ятають його статтю «З любов'ю до людей» («МГ», 1981, 31 травня), що була чи не найпершим відгуком на щойно виданий тоді томик творів Василя Симоненка. А ось на ювілейній виставці — книга з такою знайомою назвою: «Правда і кривда» видання 1966 р. На титульній сторінці увагу привертають слова: «Дорогому Василю Васильовичу, отому, що разом зі мною писав книгу — він заспів, а я пролог і далі. М. Стельмах. 7/Х.66 р.».

«Заспів» — значить, передмову. Таких передмов до різних видань творів письменників В. В. Яременко склав добрих два десятки. Деякі з них витримали вже по два, а то й по три видання. А ще ж Василь Васильович регулярно виступає в журналах, газетах. Найперш тут пригадуються його чудові літературознавчі шкіци, що впродовж ряду років з'являлися на сторінках тижневика «Україна» під рубрикою «Україна» — школі».

...Часто бачу його в університетських коридорах. Завжди в оточенні студентства — щось він розповідає своїм вихован-

цям. Може, про те, як важкого повоєнного часу «приписав» собі віку, щоб на цілий рік раніше вступити до лав Ленінського комсомолу, а зізнався в цьому щиро, коли одержував партійний квиток... Чесний, безкомпромісний, доброзичливий — таким знають Василя Васильовича Яременка і його колеги, і його вихованці, серед яких він сіє розумне, добре, вічне.

*Молода гвардія. — 1982. — 13 лютого. —
№ 30 (6734). — С. 3.*

**ВІНШУВАЛЬНА ОДА
ВІД ЧЕСНОГО НАРОДА,
БО Є ДОБРА НАГОДА**

Сяє радістю земля –
Нині свято в Василя!
А я тому Василю
Побажань три копи шлю:
– Щоб жилось не лячно,
Щоб пилося смачно,
Спалося уліжно,
Їлося уїжно!
Щоб науки Муза
Заходила з Туза;
Щоб, згнітивши втому,
Клались том до тому!
Щоб постійний був прогрес
В ділі тім, де править Крез,
Й Казанови інтерес
Щоб з порядку дня не щез!
.
Щоб запряженому в плузі
Помагали завжди друзі,
Щоб в сім'ї тримався лад,
Щоб родив у Стайках сад,
А жінки, дівчата, дами
Щоб очима і устами,
І щоками та бровами,
І руками та ногами
Вічно слали Василю
Цей пароль-сигнал: «Люблю...»
І я також не втаю
Сентименцію свою,
Бо ж Василь, Василів син –
Неповторний в нас, єдин!
Невгамовний, всюдисущий –

Хто ж од нього в світі дужчий!..
Він якісь секрети знає,
Бо у снах іще літає,
Тож нехай хоч триста літ
Не вриває свій політ
Без напруги, без зусиль
Наш Яременко Василь!

12 лютого 2004 року, у Києві

*Дорогій людині, видатному вченому, невідомому просвітителю
на українській ниві, талановитому наставникові,
добросердому старшому другові
Василеві Васильовичу Яременку
на честь його знаменного високоліття*

Сонет у славі

*Тропазуєш ім'я Яременко Василь -
І нездаром постають в уяві
Чоло високе, очі немугаві
І добрий усміх, наче Демі стило.*

*Іде життям сей чоловік у славі
Натхненно й просто, наче без зусиль,
І шапобливо світ знімає дрило,
Що летять під ноги зорі величаві.*

*Яременко! Він із стих Ярем,
Що клав по три й чотири вересеньки
Що носив у серці до Вкраїни щем;*

*Хай знають: в нас Яременків - не зм. менока!
Що му й приймає своєрідні мійн людей
Яременка славетний повістей!*

*Від журналу "Київ" -
Віктор Баранов, головний редактор,
член президії Федерації патріотичних видань України*

*12 лютого 2006 року,
у Києві*

ТВОРЕЦЬ ДУХОВНОЇ НООСФЕРИ

Літературознавство — особлива наука, його місія, з одного боку, давати лад у духовній спадщині пам'яток мистецтва слова через організацію й видання книжок та творчих спадщин письменників; з другого — це дослідження, науковий розшук, повернення несправедливо забутого чи переосмислення відомого; з третього — це витворення літературного контексту по всьому літературному просторі свого народу; а з четвертого — синтез, тлумачення чи й популяризація знання про літературу як про одну з основних форм духовності нації. Відповідно до цього розділу, на мою думку, різняться між собою й літературознавці. На першому місці я ставлю вечних-пошуковців, які працюють над рукописами, вивчають архіви, історію видань та публікацій, складають бібліографічні покажчики, публікують неопубліковане чи знайдене і передають свій досвід наступникам. Другий тип я назвав би літературознавцями-практиками — саме ці літературознавці працюють над виданнями та перевиданнями окремих творів, збірок, зібрань, супроводжуючи їх фаховими передмовами та коментарями, і в сумі своєю працею складають велику бібліотеку рідної літератури. Третій тип — літературознавець-мислитель, який синтезує естетичний досвід, мислить про літературні епохи, періоди, школи, літературні стилі, творить історію літератури, аналізує й осмислює пам'ятки.

Це так зване позитивне літературознавство, конче необхідне для творення духовної ноосфери на своїй землі. Йому протиставним є фальшиве літературознавство, яке спотворює літературний процес, творений у часі, — партійне й формалістичне. Ідеться передусім про тоталітарне і схоластичне. Друге чомусь поширилося в останні часи. Коли ж застосувати цей розклад до одного з найвизначніших сучасних літературознавців Василя Яременка, то його головне амплуа: меншою мірою науковий розшук, а більшою — повернення та видання забутих та відкинутих письменників, також організація видавничого процесу. Та й не тільки, бо він довгий час був ви-

кладачем, а потому й професором Київського університету ім. Тараса Шевченка, практично доносячи науку про літературу молоді, а відповідно спробував подати й синтез історії нашої літератури через багатотомну серію хрестоматій, починаючи з найдавніших часів аж до теперішнього — робота ще триває. Це і «Золоте Слово» (упорядковане разом із О. Сліпушко), що обіймає пам'ятки українського середньовіччя; і «Слово многоцінне» (разом зі мною), що дає підстави до нового трактування давньої літератури, подаючи досі небувалий збір текстів епох Ренесансу та Бароко: і «Українське слово» (разом із С. Федоренком та О. Сліпушко), що обіймає літературу модернізму й тоталітарну. Зараз учений працює над «Словом українським», що збере пам'ятки XIX століття. З цього великого задуму вийшло сім грубих томів, чотири на виході, а кілька упорядковуються. Вже тільки ця колосальна робота виводить В. Яременка в число видатних літературознавців, адже подібного ще не видавалося. При цьому твориться уточнена періодизація і тексти збагачено розвідками чи критичними статтями найвідоміших українських учених.

У літературознавстві вчений працює (він народився 12 лютого 1931 року) вже 43 роки, здійснивши понад 350 публікацій. Коли ж я його запитав, що в тій роботі цінує найбільше, жартома відповів так: «Дві коми в потрібному місці. У Франка до мене публікували: «Щезнуть сльози, сум, нещастя», а я знайшов в автографі: «Щезнуть сльози, сум нещастя». У Франка коми після «сум» нема, тож я її прибрав. А другу додав; так, у Блакитного друкували: «Ти пробач мені, любов, маленька дівчинко», я поставив кому, як у Блакитного: «Ти пробач мені любов, маленька дівчинко». Жарт є жартом, але й він свідчить, як треба часом доскіпливо, уважно зважати на текст, який публікуєш.

Почав Василь Яременко літературознавчу працю із солідного видання: упорядкував, зробивши й примітки, двотомне видання творів Б. Грінченка (1963 р.), повернувши тим самим світоча нашої культури у духовний контекст свого часу. Після того й пішло: Г. Сковорода, І. Котляревський, П. Куліш, О. Олесь, В. Стефаник, М. Коцюбинський, Леся Українка (упорядкував том листів, вперше опублікувавши в Україні

94 листи поетеси), М. Павлик, М. Черемшина, Г. Чупринка, А. Чайковський, В. Свідзинський, В. Симоненко та ін. За цією неповною й сухою статистикою стільки роботи, клопотів, пошуків — найкраще про це міг би розповісти сам В. Яременко. Оповім лише те, до чого й сам був причетний.

Одного з найбільших українських поетів ХХ ст. В. Свідзинського ніяк не хотіли видавати за тоталітарних часів — якась темна хмара висіла над цим живцем спаленим комуністами поетом. Нарешті вдалося добитися згоди на видання в «Бібліотеці поета». Почалися розшуки творів, у яких і я брав участь. В. Яременко зв'язався з дочкою поета Мирославою, аж тут виявилось, що перша книжка В. Свідзинського «Ліричні поезії» існує в єдиному примірнику, і його цупко тримає харківський літератор А. Чернишов — навідріз відмовився дати змогу зробити копію текстів для видання. Що тільки ми не робили, умовляючи цю «собаку на сіні»: до нього зверталось й видавництво, посилали до Харкова працівницю літературного музею-архіву Л. Доценко, але ніщо не могло А. Чернишова пробити; зрештою, прислав у видавництво два вірші. Так у тому виданні збірка й була презентована: двома поезіями. І лише по смерті того дивного скупаря В. Яременко зумів розшукати ту ж таки збірку й опублікувати її в журналі «Дніпро». Про це він пише у відповідь на мій запит: «Знайшов і опублікував першу збірку «Ліричні поезії», 1922, архівні, біографічні документи, десятки поезій». Воістину много-трудна праця літературознавця-пошуковця.

Двадцять років учений працював над публікацією спадщини Василя Симоненка, зробивши близько 20 публікацій, вперше пустивши у світ десь із сотню його поезій. Зараз готує двотомник видатного поета, що має стати повним зібранням творів цього автора.

Особлива пристрасть ученого: реабілітовувати й видавати окремими виданнями твори проскрибованих чи знищених українських письменників. Пам'ятаю, у 80-ті роки, в час т. зв. «перебудови» світлої пам'яті Віталій Коцюк, який працював у газеті «Молода гвардія», організував на її шпальтах своєрідну кампанію повернення забутих і проклятих комуністами імен. Активно був у цьому задіяний і В. Яременко. Про це він свід-

чить так: «Реабілітував біля 20 авторів як окремими виданнями, так і в «Молодій гвардії» 1987–1991 рр. де вів рубрики: спочатку «Червоний заспів української літератури», а згодом «Згадаймо поіменно». Я й сам брав участь у тому пам'ятному заході. І яке це було щастя для нас, людей української культури, — оте повернення! Свої видання В. Яременко супроводжує яскравими передмовами, щодо цього свідчить його відповідь на моє запитання: «Вважаю, що реформував жанр передмови. Мої передмови читали і читають, їхня емоційність забезпечується великим фактажем, а не словесними красивостями. Я давав позитив, а не грібся в смітті, щоб очорнити автора».

Фраза потребує пояснення: не йдеться про лакувальницьку позицію, а про повернення в літературний обіг відкинутих письменників достойно, на основі достойної творчості. Ми (не лише В. Яременко, а й інші) прагнули повернути наші духовні цінності, отже — воскресити їх, на відміну від охочих усе те спалюжити — таких доти було вдосталь, з'явилися вони й пізніше, кажу про Дж. Грабовича, С. Павличко, О. Забужко чи злісного ренегата Бузину. Не завжди така діяльність сходила В. Яременку з рук, згадати б, як сколотився тоталітарний намул, коли вчений видав у «Шкільній бібліотеці» твори О. Олеся — у керівні органи одразу ж полетів донос. Про цю далеку вже в часі історію професор пише так: «Олександр Олесь. Твори. — К., Молодь, 1971. — За це видання був підданий у «Комуністі України» Шамотою нищівній критиці. Після його статті — три роки жодної публікації. Був донос у ЦК Рема Симоненка, що я ввів один твір О. Ольжича. Пізніше Л. Череватенко мою містифікацію назве літературознавчою помилкою, припискою, мовляв, через незнання твору Ольжича, Олександрю Олесю.

У таких умовах доводилося працювати. Цікаве ще одне з-поміж інших видань В. Яременка: «Твори М. Куліша». — Молодь, 1968 р. Тут за листами драматурга до свого російського перекладача вчений відтворив цілком нову редакцію «Патетичної сонати». Мав увійти в ту книгу й «Вічний бунт», але п'єсу «зарізав» Ю. Смолич.

Однак не тільки літературою XIX і XX століть цікавився професор, а особливий інтерес виявив до епох давніших, починаючи з часів Київської держави. Так 1990 р. видав пара-

лельно в оригіналі і в своєму перекладі найдавніший український літопис «Повість врем'яних літ». До цього вже існував переклад А. Махновця, але той назвав твір «Повість минулих літ». В. Яременко вніс тут правомірну корекцію: «врем'яні літа» (так звався Літопис у Лаврентіївському списку) означають не лише минулі, а й сучасні авторові (чи авторам), отже, «врем'яні» — це історія в часі взагалі, не лише в минулому. Окрім того, В. Яременко, йдучи за І. Франком, виділив з тексту віршові структури, писані так званою архаїчною поезією, подавши їх навіть ширше, ніж у І. Франка.

Разом із В. Маслюком та зі мною вчений узяв участь у знаменитому виданні «Аполлонова лютня» (К., 1982). Ця книжка, яка вперше так широко з'явила масив барокової української поезії, стала сенсаційною у своєму часі. Мала і вона свою важку історію видання, однак вийшла й поклала початок серії подібних видань, які розширили репертуар тодішньої поезії. Зрештою, й сам В. Яременко надихнувся цією поезією (в «Аполлоновій лютні» він написав лишень передмову) і уклав самостійно дві визначні книжки: «Українська поезія XVI ст.» (К., 1987) і «Українська поезія XVII ст. Перша половина» (К., 1988), які поповнили існуючі видання. Особливе значення мала перша книжка, де вперше так широко зібрано пам'ятки ренесансної української поезії — досі нею мало займалися. До книги В. Яременко написав глибоку й простору статтю-студію, цього разу синтетичну, бо йшлося про особіне явище в нашій літературі, зокрема про латиномовну поезію так званих поетів-рутенців чи роксолян — цим було закладено основи для їхнього вивчення, адже ще Д. Чижевський, говорячи про латиномовну українську поезію, безпомічно опускав руки. У відтворенні текстів через переклади тут велику роботу провів світлої пам'яті професор Львівського університету Віталій Маслюк, було залучено й інших перекладачів.

Діяльність В. Яременка як літературознавця аж така широка, що не беруся в короткій статті її оглянути. Однак не можу не зупинитися на діяльності професора як директора Інституту культурологічних та етнополітичних досліджень МАУП, де тут він започаткував видання «Бібліотеки українознавства». Вже побачила світ низка книжок: «Кобзар»

Т. Шевченка (вручається студентам першого курсу разом із студентськими квитками); «Слово про закон і благодать» митрополита Іларіона — державотворча пам'ятка Київської держави в оригіналі й перекладі; «Повчання» і «Статут» Володимира Мономаха; «Де шукати наших історичних традицій» та «Дух нашої давнини» Д. Донцова; книгу полемічних писань П. Куліша, М. Костомарова та І. Франка «Жидотрепаніє». Видавництво розгортає широку діяльність і має амбітні плани. На виході «Правда Руська» Ярослава Мудрого, «Повість врем'яних літ», твори М. Міхновського, Ю. Липи, Ф. Вовка, В. Щербаківського, В. Петрова, знаменита «Книга буття українського народу» М. Костомарова, В. Симоненка, особливе видання творів П. Орлика, «Малі українські діяріуші XVII–XVIII ст.», збірки А. Ніковського, В. Державина тощо. Нарешті готується під керівництвом В. Яременка «Бібліотека української героїки».

Гадаю, що сказане створює образ професора як ученого-практика, який вивчає, досліджує, популяризує знання про наш літературний духовний простір, як учителя і гордого пропагандиста рідного Слова.

Персонал плюс. — 2006. — 8–14 лютого. — № 6 (157). — С. 8–9.

Від маунівців усіх років і поколінь –
Микола ГОЛОВАТИЙ,
ректор МАУП, доктор
політичних наук, професор

АУРА ВИСОКОЇ ЧЕСТІ І ДУХОВНОСТІ

Саме таку ауру випромінює Василь Васильович Яременко, як унікальна, знакова особистість. Знакова — для мене особисто, хоча я познайомився з Василем Васильовичем лише кілька років тому; для всіх, з ким він живе, працює, спілкується; зрештою для самої України. Є багато визначень, якими можна було б окреслити особистість Василя Васильовича, виокремити його з-поміж того найкращого, тонкого і дорогоцінного прошарку українства, на якому, зрештою, все тримається, який не дає за нинішнього задушливого життя зникнути з лиця землі потенційно великому етносу. Хоч яке з цих визначень візьми — воно буде правильним, доречним, але не сповна точним. Літературознавець? Так, як мало хто в Україні і слов'янському світі. Етнопсихолог? Знову ж не схибимо з таким визначенням, якщо глянемо, як він у своїх працях плекає історичну пам'ять, духовні скарби українського народу, як захищає джерела нашої української пам'яті — мову, культуру, звичаї, традиції. І робить це вельми виважено, розуміючи, що українське минуле має бути прозорою правдою буття. Василя Яременка цілком можна назвати соціальним політиком. Як нам видається, зайнятися саме цією сферою його спонукали дві обставини. Перша — об'єктивна — недооцінка в українському суспільстві тих величезних трагедій, які упродовж останнього століття викосили ледь не кожного другого українця: єврейсько-більшовицький переворот 1917 року, три страхотливі штучні голодомори, тотальні репресії, великою мірою найкращих представників українства, аж до кінця сімдесятих ХХ століття. Друга — створення в МАУП Інституту культурологічних та етнополітичних досліджень, який він недавно очолив. Так у Василя Васильовича з'явилася можливість робити те, чого, за його власним зізнанням, він завжди прагнув — продуктивно служити Україні. За його благословення і безпосередньої участі колективом інституту було започатко-

вано унікальну книжкову серію «Бібліотеку українознавства», розроблено навчальну програму «Голодомори в Україні у ХХ столітті», видано унікальні праці митрополита Іларіона, Олени Пчілки, «Кобзар» Тараса Шевченка, праці Пантелеймона Куліша, Миколи Костомарова, Івана Франка. А ще більш як п'ятдесят унікальних видань невдовзі мають побачити світ.

Василя Яременка можна цілком слушно назвати просто — Вчитель. Мені особисто доводилося чути від людей і мого, і навіть трохи старшого віку горде: «Я слухав лекції професора Василя Васильовича Яременка». І це не просто данина йому як педагогу — це вияв справжньої любові, на все життя. Та й сам Василь Васильович з душевним щемом говорить про тих, кого вчив, а головне — з ким мав можливість спілкуватися у 60-х, 70-х, 80-х: Василь Симоненко, Григорій Тютюнник, Борис Олійник, Валерій Шевчук та багато інших. Одних вже й немає поміж нас, а інші, можливо, розкидані по світах, бо Яременко багато де займався викладацькою, науково-літературною та громадською роботою — від свого маленького села Романки на Полтавщині, де пройшли найкращі роки дитинства, до США і Канади.

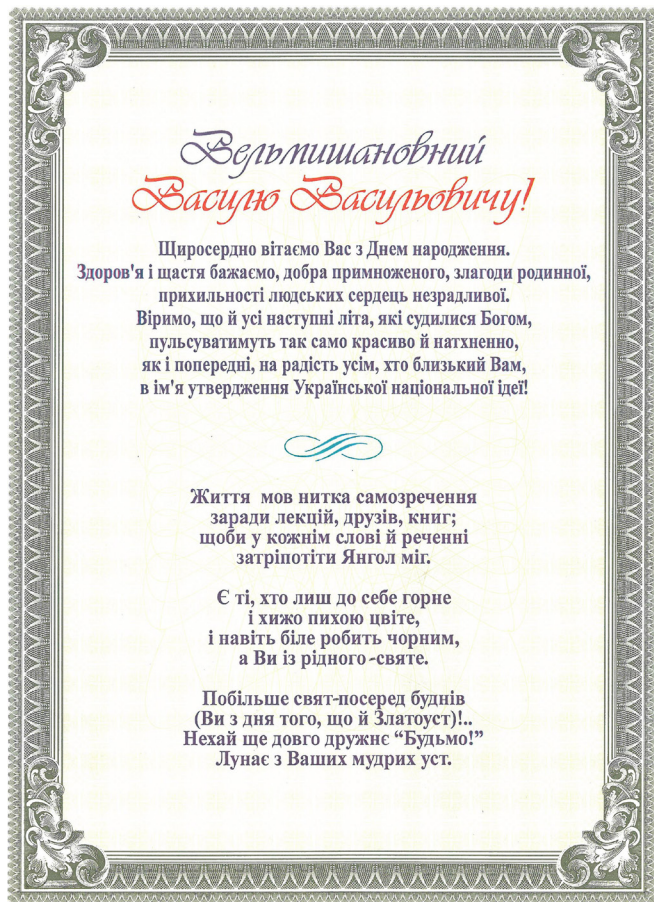
Хоч би чим займався Василь Яременко, він завжди був і є, за визначенням його колеги по літературному цеху Оксани Сліпушко, Подвижником Української Ідеї. І це не просто високі слова, а констатація великої правди, що живе в ньому — як внутрішній поклик, як стимул до рішучого виборювання українського майбутнього. У ньому немає ні обережності, ні остраху. Він не шукає броду. Він має оте міцне осердя, без якого не виживеш, коли тобі шиють усілякі «ізми», навіщують ярлики, тягнуть до несправедного суду. І ловлю себе на думці: якби ж то ми всі, або хоч більшість в Україні, мали силу, хист, честь і гідність стояти за свої національно-патріотичні переконання так, як стоїть цей літній, сивочолий професор, — то чи мали б ми нинішній жалюгідний стан національної держави? Впевнений — ні.

Василь Яременко одним з перших вступив до лав Української Консервативної партії, став кандидатом у народні депутати. Він намагається разом зі своїми сподвижниками достукатися до сердець мільйонів українців, аби ми разом нарешті усвідомили — пора самим будувати Українську Україну. Йому абсолютно бай-

дужі власні чини, ордени й медалі, бо Бог і батьки дали його світу для добра, честі й духовної боротьби. Впевнений, що в ці лютневі дні Василя Яременка згадають сотні його однодумців. Привітають, побажають добра, щастя, здоров'я.

Чудово, що така людина живе поміж нас, найперше — величезного й авторитетного колективу маупівців. Тож з роси і води вам, Василю Васильовичу. На многії літа.

Персонал плюс. — 2006. — 8–14 лютого. — № 6 (157). — С. 9.

Оксана СЛІПУШКО,
кандидат філологічних наук,
викладач Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

ПОДВИЖНИК УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕЇ
До 75-ліття від дня народження
професора Василя Яременко

Переконана, що саме таке означення — подвижник української ідеї — найбільшою мірою передає характер і стиль життя Василя Яременка. Відданий українській ідеї, безкомпромісний у служінні їй — таким він завжди був і залишається. Важлива складова національної ідеї, якій він служить, — філологічна наука, котрій віддав багато років професійної діяльності. Завжди динамічний, зосереджений на досягненні мети, а ще — відкритий і щирий у спілкуванні з людьми, усміхнений і сповнений оптимізму. Таким його знають багато людей в Україні. Його учні — випускники факультетів журналістики й філологічного Київського національного університету імені Тараса Шевченка — працюють у різних куточках України, з вдячністю згадуючи свого викладача.

Народився Василь Васильович Яременко 12 лютого 1932 року у місті Сінно Вітебської області, куди його батьки виїхали у 1931 році, рятуючись від невідворотного грядущого голодомору. У паспорті під датою народження зазначено 1931 рік. Василь Васильович каже, що дописав собі рік у часи війни. Тоді багато підлітків прагли бути старшими, щоб раніше стати на шлях дорослого і важкого життя. Батько Василя Яременка — Василь Макарович Яременко — нащадок козацького роду із села Загрунівки Зіньківського району Полтавської області. Мама Василя Яременка — Христя Леонтівна із роду Сапачів. 1936 року сім'я Яременків повернулася у Загрунівку. Страшного для багатьох українських сімей 1937 року батько Василя Яременка Василь Макарович був репресований, а мати і четверо дітей фактично опинилися на вулиці. Знаходили притулок у чужих людей, у покинутих хатах аж поки

не перебралися у село Воскобійники сусіднього Шишацького району. Там, на невеличкому хуторі Романки, і минули дитячі літа Василя Яременка. Дитинство фактично забрали репресії, голод, війна. Василь Яременко працював змалечку. Ще задовго до школи збирав на колгоспних полях каучуконосну рослину, заробляючи на трудодні. Працював і за 11 копійок, і за 3 копійки на трудодень. У 1947 році Василь Яременко залишив денне навчання і пішов працювати в колгосп. Коли не було ще й 15 років, косив у колгоспі сіно, возив на жнива і до тракторів воду, працював полільником, прицепником, молотив, возив на станцію сіно, зерно. Закінчив вечірню семирічну школу з Похвальною грамотою. Без іспитів вступив до Сорочинського педагогічного училища, найближчого від дому навчального закладу. Вісімнадцять кілометрів він з товаришами долав двічі на день — туди й назад і, звичайно ж, пішки, тільки взимку на лижах. Василь Васильович вважає, що любов до літератури і до слова у його серці посіяв талановитий педагог Данило Ілліч Здоровець. Добре він пам'ятає і Костянтина Федоровича Приступу, директора, котрий зібрав навколо себе талановитих учителів, що забезпечували високий рівень викладання і навчання у Сорочинському педучилищі.

Василь Яременко в одній зі своїх авторських радіопередач наголосив на тому, що «наш час чекає на людей Шевченкового духу, людей, сповнених тугою за героїчним і прагненням до великого чину в ім'я своєї нації». І як учений, і просто як людина Василь Васильович не тільки порушує, а й розв'язує цю проблему власною діяльністю та натхненням.

Для Яременка формування цієї позиції почалося у 19 років, коли 1951 року після закінчення педучилища був направлений викладати математику у школі села Кухчого на Рівненщині. Був ще і завучем. Саме тут уперше довідався про національно-визвольну боротьбу УПА (Української Повстанської Армії). Запали в душу перші зерна національної свідомості — роздуми про те, що діялось в Україні. У грудні 1951 року Василь Яременко пішов у армію. Служив у Баку в авіації. На роки армійської служби припали смерть Сталіна та війна в Кореї. Тоді в армійській газеті «Сталинский сокол» почав

друкувати гуморески й фейлетони, що дуже подобалися солдатам, а молодого автора захочували до подальшої праці над словом. Пізніше, уже студентом філологічного факультету Київського педінституту, за публікацію фейлетону «Не все те золото, що блищить» мало не був виключений з інституту. Відтоді писати у цьому жанрі покинув. А жаль... Підписувався псевдонімом Василь Яр та Я. Василів.

Помітний слід у житті Василя Яременка залишила робота після армії у спецбудинку в селі Майорщині поблизу Пирятина. Директор Василь Іванович Голобородько, який у 1938 році прийняв від А. С. Макаренка трудову колонію в Куряжі, справив на молодого вчителя Яременка сильне і незабутнє враження, щедро ділився з ним багатющим педагогічним досвідом і фактично відправив його на навчання до Київського педінституту (нині педагогічний університет імені Драгоманова). Так у 27 років Василь Яременко став студентом першого курсу. Своїми вчителями Василь Васильович вважає професорів української літератури К. Волинського, І. Пільгука, Ю. Кобилецького, неперевершеного викладача зарубіжної літератури Ф. Гріма. Гарними були й мовознавці — Б. Кулик, М. Жовтобрюх, М. Бойчук та інші. Викладацький склад на філологічному факультеті був сильний і навіть за тих умов давав правильний напрямок для тих, хто бажав учитися і прагнув серйозно займатися наукою. Як студент Василь Яременко звернув на себе увагу професорів К. Волинського та І. Пільгука і після одержання диплома «з відзнакою» був рекомендований, а згодом і прийнятий до аспірантури.

Роки навчання на філологічному факультеті (1956–1961) були насичені подіями, які вплинули на ціле покоління. Навчання в аспірантурі ввело в науковий світ, визначило громадянську позицію, життєвий вибір. Вирішальним виявилось знайомство і співпраця з Іваном Світличним, Євгеном Сверстюком, Михайлиною Коцюбинською, Юрієм Бадзьом, Валерієм Шевчуком. З останнім, до речі, його єднає 30-літня співпраця і вірне та щире побратимство. Взаємини з цими людьми остаточно визначили його життєве кредо, позицію боротьби за національну ідею. Працював з іншими «шістдесятниками», забуваючи про небезпеку та ризик. Світлої

пам'яті В'ячеслав Максимович Чорновіл згадував про ті часи: «Так само доредаговувалася (мною та І. Світличним) стаття «В шовіністичному зашморзі» (ходила по руках і під назвою «Українська освіта в шовіністичному зашморзі»), написана десь наприкінці 1964 року викладачем Київського педінституту Василем Яременком (до речі, В. Яременку вдалося уникнути серйозніших репресій, хоч він був учасником не тільки відкритих, а й нелегальних дій «шістдесятників»: наприклад, в його київській квартирі передруковувалися із мордовських рукописів матеріали справи групи львівських юристів — І. Кандиби, Л. Лук'яненка та ін.)» (В. Чорновіл. Правосуддя чи рецидиви терору? // Київ. — 1992. — № 8. — С. 112).

Ще у 1961 році аспіранта Василя Яременка залучив через професора І. Пільгука до підготовки двотомника творів Бориса Грінченка не хто інший, як Максим Тадейович Рильський. У грудні 1963 року на вечорі з нагоди 100-літнього ювілею Бориса Грінченка обидва, і Максим Рильський, й Іван Пільгук, високо оцінили наукову працю й ентузіазм аспіранта Яременка. Для останнього Борис Грінченко став на все життя науковим патроном. Його спадщині присвятив Василь Васильович свою кандидатську дисертацію. Саме Грінченко викликав у Яременка інтерес до давньої української літератури та лексикографічної праці. На початку 1964 року до читача надійшли обидва томи, які репрезентували творчу спадщину Бориса Грінченка. Це стало знаменням процесу реабілітації, повернення в літературу заборонених, засуджених, розстріляних. Біля самих початків цього процесу стояв і Василь Яременко.

Разом із Н. Коваленко, М. Федосенком, В. Недільком Василь Яременко започаткував серію «Шкільна бібліотека», на яку спрагло чекала українська школа. Перша книжка у цій серії — твори Івана Котляревського — вийшла з блискучою передмовою Василя Яременка. Далі — понад двадцять книг у цій серії, ним упорядковані, супроводжувані його коментарем і цікавими передмовами. 1964 року Василь Яременко закінчив аспірантуру і розпочав активну викладацьку і наукову діяльність.

Підхід ученого до художніх текстів та їх осмислення відзначається об'єктивністю, критичністю, незалежністю суджень. Він категорично проти ідеологізації літератури, проти втручання владних органів у справи науки. Саме через це академік АН УРСР, директор Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР М. З. Шамота опублікував у «Комуністі України» «розгромну» статтю про передмову В. Яременка до книги творів Олександра Олеся (Київ, 1971), де звинуватив ученого в лібералізмі та «націоналістичному міщанстві». Так тоді писали про всіх, хто не зраджував національній науці та українській ідеї. Шамота писав, що після такої статті Яременка «годі говорити про тверезість тону, про звичайне почуття гідності, які бажано б виявляли в науковій праці — та ще коли ця праця про складне і суперечливе в ідейному відношенні явище літератури.

Володіючи таким стилем, легко писати про те, чого не знаєш. Але культивується він, здається, й з «вищих» міркувань: звеличувати те, що не в усьому велике. Національне чванство давно виробило цей стиль, що просвітянську словесну в'язь.

Пора кінчати з лібералізмом, його методологією і фразеологією».

У ті часи політичний донос був чи не найпоширенішим жанром. Нині, коли те, що приховувалося багато років, стає явним, знову і знову відкриваються сумні сторінки того трагічного для України та її народу, зокрема інтелігенції, часу. 1994 року в газеті «Українське слово» Леонід Бойко надрукував статтю «Лицарі абсурдних ідей і «партачі життя». Автор статті знайшов доповідну записку Інституту історії АН УРСР під заголовком «Про окремі двозначності й помилки у оцінках осіб, зв'язаних із злочинною діяльністю українського буржуазного націоналізму», підготовлену відділом зарубіжної історіографії, персонально Ремом Симоненком і за підписом члена-кореспондента АН УРСР А. Г. Шевельова. Надіслана записка була до ЦК КПУ 2 серпня 1972 року. Головну увагу автор записки звертає на згадувану вище передмову В. Яременка до поезій О. Олеся, підкреслюючи її «крамольність», зокрема на те, що Яременко пише про Кандибу О. О. з поданням його справжнього прізвища і біографічних даних за спогадами емігрантки Н. Левітської, «відомої націоналістичної

авторки Наталени Королеви, що йменується В. Яременком як «українська письменниця».

У той час «розгромна» стаття директора Інституту літератури М. Шамоти та ще й донос «правовірного марксиста і комуніста» Р. Симоненка означали те, що Яременко автоматично потрапляв до «чорного списку» неблагонадійних авторів. Цей список за вказівкою ЦК був доведений до відомих керівників видавництва, головних редакторів газет, журналів. У 1973 році професор Рубан, будучи секретарем партбюро Київського університету імені Тараса Шевченка, порушив персональну справу проти Василя Васильовича Яременка. Суть «персоналки»: учений, мовляв, багато друкується і видається, а отже — заробітчанин, а не університетський доцент. А відтак у наступні три роки жодної публікації Василя Яременка не з'явилося. Так боролася радянська ідеологія з українською наукою, зокрема з її подвижниками.

Однак, коли не пускали до друку, Василь Яременко знаходив інші шляхи, щоб сказати правду, зробити ще один крок до утвердження національної ідеї. Один із колишніх студентів (до речі, всі його колишні студенти горді тим, що можуть називати себе учнями професора Яременка) М. Цівірко згадує одну з лекцій Василя Васильовича на факультеті журналістики у 1970-их роках про українського культурного діяча і письменника Пантелеймона Куліша, на якому висів ярлик «буржуазного націоналіста». Так, Цівірко пише: «З вуст «крамольного» викладача (мається на увазі В. Яременко. — О. С.) лилися слова: «перший український буквар», «перший український історичний роман», «перший український журнал», «перший...» — і породжена імперськими україножерами примітивна карикатура поволі танула, наші молоді душі звільнялися від фальшивого, нав'язаного ззовні стереотипу і проймалися величчю вкрай складної, суперечливої постаті Пантелеймона Куліша.

За чверть століття, слава Богові, відійшли в небуття й «письменні віслюки» з академічними знаннями, видресировані потоптом іти по геніях свого народу, і «еміри», на догоду яких це робилося. І ось уже Василь Яременко стоїть не біля пошарпаної стіни тісної студентської аудиторії у «жовтому

корпусі», а перед мікрофоном на сцені просторі зали Українського державного центру культурних ініціатив (колишній будинок політосвіти). Його доповідь на літературно-мистецькому вечорі, присвяченому 175-річчю від дня народження Пантелеймона Куліша, слухали, затамувавши подих, всі присутні» («Вечірній Київ» за 23 вересня 1994 року).

10 червня 1966 року Василь Васильович Яременко прийшов на роботу в Київський університет імені Тараса Шевченка. Тридцять п'ять років студенти з величезним захопленням та інтересом слухають його лекції. До 1984 року Василь Яременко викладав історію української журналістики на факультеті журналістики Київського університету імені Тараса Шевченка. Результат — прекрасний підручник «Історія української дожовтневої журналістики», написаний у співавторстві з відомими вченими П. Федченком, О. Деєм, М. Нечиталюком, що побачив світ 1983 року. З 1984 року Василь Васильович починає викладати давню українську літературу на філологічному факультеті університету. Від того часу і до 2001 року він не залишав факультет. Починаючи з другої половини 1980-х років життя у головному вузі України починає демократизуватися, університет стає справжнім національним, духовним, культурним та освітнім центром. Українська мова стає головною мовою викладання.

Лекційний курс, читаний професором Яременком, — це самобутня наукова інтерпретація та осмислення давньої української літератури, а виступи вченого перед студентами — своєрідна полеміка викладача-науковця з іншими дослідниками літератури. Василь Васильович у своєму лекційному курсі наголошує на багатомовності, багатоконфесійності давньої української літератури. Його лекції насичені багатим фактичним матеріалом та глибокими теоретичними висновками. Лектор завжди порушує ті наукові проблеми, котрі мало вивчені нашою філологічною наукою, чим пробуджує творчу зацікавленість у студентів, залучає їх до самостійних наукових пошуків.

1993 рік був особливим для Василя Яременка. 4 січня він був обраний на посаду професора. А на святі філолога у Київському університеті студенти присвоїли йому почесне зван-

ня «містер філолог», що означає — найкращий викладач. У цьому ж році він став лауреатом Міжнародної літературної премії імені Григорія Сковороди за дослідження творчості Г. Сковороди та цикл статей про явище українського мислителя у світовій культурі.

Василь Яременко — знаний у світі фахівець. Так, у 1978–1979 роках він викладав у Братиславському університеті (Словаччина). У 1989 році працював семестр в Альбертському університеті (Канада). Тут він прочитав курси «Давня українська література» та «Історія української поезії». На його лекції ходили не тільки студенти, а й викладачі. Вчений О. Бабишкін, коли Василю Яременку виповнилося п'ятдесят років, писав у газеті «Київський університет»: «Усе, до чого звернеться в науковій праці В. Яременко, починає промовляти до нас новими гранями розуміння літературного явища та його середовища. Мислить науково, пише цікаво. За це його люблять і колеги, і студенти-слухачі». Ця характеристика актуальна й донині.

Коло наукових зацікавлень професора Василя Яременка надзвичайно широке і багатогранне. Свідченням цього є його понад триста наукових досліджень, статей, виступів. Він зробив значний внесок у справу повернення в наш літературний процес свідомо замовчуваних у часи тоталітаризму талантів. Протягом 1987–1989 років у газеті «Молода гвардія» Василь Васильович вів рубрики «Червоний заспів» та «Згадаймо поіменно», в яких уперше з'явилися імена Василя Чумака, Василя Еллана (Блакитного), Грицька Косяченка, Дмитра Фальківського, Майка Йогансена, Якова Савченка, Спиридона Черкасенка, Павла Филиповича, Антіна Павлюка, Василя Симоненка, Миколи Хвильового, Григорія Чупринки, Володимира Гадзінського, Михайла Грушевського, Олександра Олеся та інших репресованих і заборонених радянською владою культурних діячів України.

Значним є внесок ученого у вивчення давньої української літератури. Тут слід назвати й антологію української поезії XVII–XVIII століть «Аполлонова лютня», і збірки «Українська поезія XVI ст.», «Українська поезія XVII ст.» та ін. Василь Яременко не лише упорядник творів у

цій галузі, а й блискучий перекладач. Із величезним захопленням читають його інтерпретацію «Повісті врем'яних літ», де вчений уперше подає переклад поезій відкритого ним староруського поета Яня та обстоює у післямові думку про те, що мова авторів літопису у своїй основі є українською літературною мовою XI–XIII століть. Світлої пам'яті член-кореспондент НАН України Олекса Мишанич писав: «Книжку «Повість врем'яних літ», підготовлену В. Яременком, треба визнати унікальною як за рівнем виконання, так і за композицією: вона містить оригінальний, староруський текст твору, його переклад на сучасну українську літературну мову, ґрунтовну наукову статтю перекладача, науковий коментар до перекладу, коментар і словник історичної термінології, тобто весь комплекс текстів і наукових додатків, що за світовими стандартами мають супроводжувати подібну працю. За своїм характером видання — науково-критичне, близьке до академічного. Високий науковий рівень праці, розмаїтий науковий апарат не перешкоджають книжці бути доступною для широкого читача. В цілому ж видання становить науково продуману і обґрунтовану цілісність, що прояснює і утверджує концепцію історичного, державного і культурного життя Русі перших віків її існування» (О. Мишанич. — Повість врем'яних літ // Дніпро. — 1991. — №. 10).

Василь Яременко також підготував до перевидання три перших томи «Історії української літератури» Михайла Грушевського та шеститомне видання з народознавства професора Степана Килимника «Український рік у народних звичаях в історичному освітленні». Багато зробив і робить вчений для популяризації літературно-філософської спадщини Григорія Сковороди.

1994 року побачила світ третя томна Хрестоматія української літератури та літературної критики XX століття «Українське слово». Упорядники — Василь Яременко та Євген Федоренко. У 1995 році з'явився четвертий том цього видання. Загалом роботу над Хрестоматією Василь Яременко почав наприкінці 1970-х років, коли працював у Словаччині, продовжував її у 1980-х роках, викладаючи в Альбертському університеті в Ед-

монтоні, звідки і привіз багато унікальних матеріалів і вперше ввів їх у науковий обіг на материковій Україні.

Ця Хрестоматія стала знаменним явищем в історії українського літературознавства, оскільки в ній уперше література материкової та діаспорної України представлена як єдиний і нерозривний процес. На початку 2001 року побачила світ нова редакція видання «Українського слова». Це — панорама літератури ХХ століття, побачена й осмислена професором Яременком наприкінці тисячоліття.

Ще 1994 року в газеті «Літературна Україна» світлої пам'яті Олесь Терентійович Гончар писав про вихід Хрестоматії: «Сталася подія справді небуденна. Адже вперше в цьому виданні зійшлися і, сподіваємося, назавжди, письменники материкової України і письменники Діаспори, тобто література постала як спільна, загальнонаціональна духовна цінність українського народу» (О. Гончар. — Небуденна подія // Літературна Україна. — 1994. — 29 вересня). У тому ж номері «Літературної України» нову хрестоматію було названо «золотими томами єднання». Дослідник української літератури В. Коваль написав низку статей «Нерозстріляне українське слово...» про «Українське слово», надрукувавши їх в «Українській газеті» (1994, № 8, 10, 15, 16, 17).

Василь Васильович як упорядник цього унікального і неповторного видання, зробив могутній прорив в українському літературознавстві. Вперше в історії української філологічної науки він відмовився від поділу літератури на материкову й діаспорну. Таким чином він виконав заповіт відомого вченого української діаспори Григорія Костюка поєднати українське письменство, яке до цього часу мало двоколіїний розвиток, в одну колію.

Нині Василь Васильович Яременко займає активну громадянську позицію. Як завжди, багато пише і друкує. Його публікації викликають дискусії й різні думки. Але він залишається вірним своєму титулу, який дали йому люди, — подвизник української ідеї!

*Українська газета плюс. — 2006. —
9–15 лютого. — № 5 (53). — С. 1, 4–5.*

Оксана СЛІПУШКО,
кандидат філологічних наук,
викладач Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

СКАРБІВНИК НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

Видатному літературознавцю, професорові, директору Інституту культурологічних та етнополітичних досліджень при МАУП Василеві Яременку виповнилося 75 років

Василь Васильович якось наголосив: «наш час чекає на людей Шевченкового духу, людей, сповнених тугою за героїчним і прагненням до великого чину в ім'я своєї нації». І як учений, і просто як людина, Василь Васильович не тільки порушує, а й розв'язує цю проблему власною діяльністю та натхненням.

Формування цієї позиції почалося у 19-річному віці, коли 1951 року після закінчення педучилища був направлений викладати математику у школі села Кухчого на Рівненщині. Саме тут уперше довідався про національно-визвольну боротьбу УПА (Української Повстанської Армії). Запали в душу перші зерна національної свідомості.

Роки навчання на філологічному факультеті Київського університету (1956–1961) були насичені подіями, які вплинули на ціле покоління. Навчання в аспірантурі ввело в науковий світ, визначило громадянську позицію, життєвий вибір. Вирішальним виявилось знайомство і співпраця з Іваном Світличним, Євгеном Сверстюком, Михайлиною Коцюбинською, Юрієм Бадзьом, Валерієм Шевчуком. З останнім, до речі, єднає 30-літня співпраця і вірне та щире побратимство.

Коло наукових зацікавлень ювіляра величезне. Він зробив значний внесок у справу повернення в наш літературний процес свідомо замовчуваних у часи тоталітаризму талантів. Протягом 1987–1989 років у газеті «Молода гвардія» Василь Васильович вів рубрики «Червоний заспів» та «Згадаймо поіменно», в яких уперше з'явилися імена репресованих і заборонених радянською владою культурних діячів України.

Значним є внесок ученого у вивчення давньої української літератури. Тут слід назвати й антологію української поезії XVII–XVIII століть «Аполлонова лютня», і збірки «Українська поезія XVI ст.», «Українська поезія XVII ст.». Василь Яременко не лише упорядник творів у цій галузі, а й блискучий перекладач «Повісті врем'яних літ», де вчений уперше подає переклад поезій відкритого ним староруського поета Яня та обстоює у післямові думку про те, що мова авторів літопису у своїй основі є українською літературною мовою XI–XIII століть. Він підготував до перевидання три перших томи «Історії української літератури» Михайла Грушевського та шеститомне видання з народознавства професора Степана Килимника «Український рік у народних звичаях в історичному освітленні». Багато зробив і робить вчений для популяризації літературно-філософської спадщини Григорія Сковороди. Стала явищем Хрестоматія української літератури та літературної критики XX століття «Українське слово», упорядкована Василем Яременком та Євгеном Федоренком.

А ще — десятки його учнів — випускників факультетів журналістики та філологічного Київського університету успішно працюють на благо рідного народу.

Нині, працюючи в МАУП, Василь Васильович Яременко продовжує займати активну громадянську позицію. Як завжди, багато пише і друкує. Його публікації викликають дискусії й різні думки. Значить, вони про наболіле, про те, чим сьогодні живемо.

Редакція нашого часопису сердечно вітає Василя Васильовича з ювілеєм! Міцного здоров'я вам, дорогий учителю! З роси і води!

*Українська культура. — 2006. —
№ 3–4. — С. 27.*

СЛОВО, ЯКЕ СТАВИТЬ НА КРИЛО

З роси та з води...

Про нього кажуть різне. І по тому, що і як кажуть, можна скласти враження радше про самого казальника. Перелякано — не готовий чоловік сприймати професорові одкровення, життям і знаннями здобуту Правду. Криво посміхаючись та «кому це вже зараз?» закидають ті, що їм власне сите життя дорожче і за ту вистраждану народом правду, і за долю самого народу. «Провокатор, антисеміт» — це вже як постріл у потилицю із тих страшних літ, що викосили цвіт український, забрали його батька, а тепер синові закладають рота, аби не розтлумачував, кому було потрібно методично винищувати українство, і — що найтривожніше — аби не перешкоджав нині цинічно довершувати кривавий ритуал сатанинських сімнадцятого, двадцятих, тридцятих, сорокових, п'ятдесятих, сімдесятих, дев'яностих... Та такі найбільше тих, хто, дотулившись до щирого професорового слова, відчуває власну значимість, самодостатність свого роду. Люди, ковтнувши справдешнього слова, виходять із заціпеніння, вчать відчувати зв'язок поколінь на сотні літ углиб.

Вочевидь, саме таке самопізнання народне, до якого спонукає професор Василь Васильович Яременко та його побратими-сподвижники, ратуючи за історизм мислення, і лякає лихварів, для яких Україна — лише дійна корова, що має бути покірна і бездумна (себто покірно-бездумно чекати заклання).

...У рік 1975 на факультеті журналістики Шевченкового університету, здавалося, вже справді все спало і благоденствувало (ніби ні тобі покалічених доль Матвія Шестопада, В'ячеслава Чорновола, Миколи Руденка, Івана Світличного, Леопольда Яценка, ні гасіння полтавської газової свердловини ядерним вибухом): кінець шістдесятих — початок сімдесятих «подочищав» рештки «буржуазних». Добряче перепало й нашому факультету, тож одіозні типчики на кшталт колишнього помічника Кагановича — Володимира Рубана —

й далі, шмаркаючи та харкаючи, могли спокійнісінько прополіскувати мізки нам, жовторотим. Допускалося ще слухати вихолощене про калину-малину та «бідну Катрю» у виконанні ротатого партійного горлана-главаря, та найбільше — зойкати і зітхати у захопленні від планово-модних російських талантів, чим і переймалася певна частина екзальтованого студентства. На поверхні — штиль, а всередині — тихе полювання на «ідеологічно нестандартних» та вилущування їх за дрібні студентські прорахунки. Були й резонансні відрахування. З-поміж них найгучніше — Василя Січка, в'юнкого співучого юнака (його «Ой, Марічко, чичері» підхоплювали навіть найзатятіші русачки, напевне ж, не з примусу «компетентних органів»). Хлопчина, що й так дивом втрапив на ідеологічний (!) факультет (був сином засудженого воїна УПА), насмілювався курсову писати за «Собором» Гончара. «Нечуване зухвальство!» — схоже, вирішив з переляку керівник курсової — факультетський парторг та викладач літературних калин...

Натоді довелося і авторці цього допису отримати гіркий урок: рвонула заступатися за однокурсника. Нашого декана, шанованого журналістського патріарха, ветерана, ніби підмінили: «Та такі нам у спини стріляли! Та вони такі, та вони сякі!» Немічні спроби заговорити про конкретного Василя розбилися на друзки об жажливий клубок за давньої історичної несправедливості (пізніше збагну, що декан у тій справі теж був безсилий): «Тебе ледве не увесь курс у партію рекомендує, а ти! Нерозумно!» Коли вже з Василем сумну раду радили неподалік деканату, підійшов світлоокий чоловік та так стиха: «Молодь, будьте обачніші». (Василя таки відрахували, його доля склалася дуже трагічно, а партійний квиток опинився у кишені ідеологічно благополучної тезки).

Серед отакої «морально стійкої ідеологічно витриманої» атмосфери, коли, скидалося, сподіватися на щось справдешне годі, до аудиторії начитувати курс історії української дожовтневої журналістики зайшов усміхнений спокійний чоловік — той самий, котрий застеріг від зайвих коридорних балачок, — Василь Васильович Яременко. І так — коли з добрим усміхом, коли з уїдлигим посміхом — ледь помітно

почав розганяти насуплені заідеологізовані сірі хмари, що затисли наші мізки. Студенти (хто з острахом, а хто захоплено) пошепки переповідали про ті болісні ідеологічні зарубки, яких дістав наш такий благополучний з виду викладач від тогочасних партійно-академічних донощиків (найбільшу гидливість викликала бридка стаття в «Комуністі України» директора Інституту літератури АН УРСР Шамоти, де той бризкав «антинаціоналістичною слиною» і закликав «пора кінчати»). А Василь Васильович тим часом (подеколи вдаючись до прийомів Езопа, що їх нам демонстрував, розповідаючи про апокрифи) занурювався разом з нами у культурно-просвітницьке життя справжнього українства, відкриваючи для нас Володимира Самійленка, Пантелеймона Куліша, Олександра Олеся... Ніколи не менторствував, не виховував із нас снобів, не вдавався до дешевих загравань (на кшталт деяких викладачів-курців, які, й рядка не написавши, вчили у курилці писати студенток, котрі, за поетом, «перебивали копії з солодких руських поетес»).

Маючи неабиякий хист оповідача, Василь Васильович так вдало заінтригував, що й лекція збігала непомітно, і на наступну чекали, чим похвалитися може не кожен викладач. Вдало, майже як той самий Куліш, підкидав нам «кістку: краще щоб гризли, але не дрімали». Послухати викладача-оригінала прибігали навіть з інших факультетів. Поважаючи студента, Яременко завжди покладався на розуміння і спільну роботу, тому багато колишніх студентів особливо тепло і довірливо відгукуються про свого викладача. Найзахопленіше — ті, кому пощастило ще за студентства завдяки кураторству Яременка відкрити сусідній світ — побувати у Чехословаччині, ознайомитися із роботою газетних колективів Пряшева і Свидника.

Чимало літературних відкриттів представив читацькому загалу професор Яременко. Серед них найпам'ятніші «Чари кохання», «Аполлонова лютня», що увійшли до антології давньої української поезії. Цікавий професорів задум — чотири томник «Українське слово» — поєднав під одним книжковим дашком письменників України та рідної розпорошеної по світу діаспори (завдяки Василю Васильовичу це чудове видання дісталось безкоштовно кожній школі).

Появою у сучасному прочитанні слова митрополита Іларіона «Про Закон Мойсеєм даний і про Благодать в Ісусі Христі втілених» та «Повісті врем'яних літ» («Бібліотека українознавства» заснована 2004 року МАУП) завдячуємо захопленню науковця Яременка призабутими книжними мовами, його прагненню розтлумачити сучасникам старослов'янські письмена, літературну мову наших пращурів XI–XIII століть. Ця чудова бібліотечка, розпочата «Кобзарем», з професорового благословення вже поповнилася працями Дмитра Донцова «Де шукати наших історичних традицій. Дух нашої давнини», збірником публіцистики Олени Пчілки «Викинуті українці», невдовзі читач зможе взяти до рук праці Миколи Міхновського, Хведора Вовка, Пилипа Орлика...

Варто бачити, з яким трепетом — мов того первістка в сповитку — бере професор до рук кожен сигнальний примірник власної чи ним упорядкованої або ж редактованої книжки! «Читай, мій люде, читай, бо звідаєш те, у чому твоя сила, — і відродишся», — щораз примовляють дещо здитинені з радощів мудрі наставникові очі, любовно оглажуючи свіжу палітурку, та так по-батьківськи, як, певно, своїм трьом достойним синам-дубочкам наказував: «Попрацюйте на доброславу людську, не осоромте батька!» Бо добре звідав за життя силу слова.

Неспроста так бояться його чесних думок лихі люди, котрі одне поперед одного нищать наше Слово: те бібліотеку палить, те архіви розкрадає, те закидає до України чужомовне сміття, а той Митько-обкурений бібліотеки «централізує» за рахунок «розкуркулення» — знищення сільських. Аби не читали, лиш спивалися, сварилися та продавалися. Ото потіха для дідька, що, глузуючи, нам торочить про «толерантність» ще з XIX століття! І все те — буцім випадково, буцім не планово-організовано. «Так не буде, вражино, по-твоєму!» — із ще більшим завяттям, без спочинку — до нової задумки: подарувати своєму найвірнішому другові — Читачеві — «Бібліотеку героїчної літератури», щоб був молоді орієнтир-стрижень, а старшим духу підтримка.

«Оце, віриш, і не відривався б від тих скарбниць, аж дратує, коли щось роботі заважає», — зізнається професор, легенько прикладаючи руку до грудей: дошкуляють післяопе-

раційні болі. «Та сьогодні святе — лекцію читатиму у Козацькому інституті. Студентство чекає. А я чекаю зустрічі з ними. Аж молодшаю», — як завжди, веселий оптимістичний усміх.

«Тільки халепа з тими посіпаками, що ніяк не збагнуть: дискусію про нашу спільну минувшину добрі люди ведуть не в судах за позовом якогось лихваря з довідкою від психіатра, а на наукових круглих столах. Та, схоже, тим позивачам не правда потрібна, і не літературні надбання, бо інакше допомогли б видати підготовлену мною антологію єврейської поезії, — потрібні їм лихварські надприбутки, українські заводи і земля, а для обробітку — рабська сила. Тому і вибіркова демократія їм потрібна, за якої всі народи України, крім, звісно, декотрих представників одного, будуть безправні і танцюватимуть під чужинську дудку. Дзуськи! Отака гнила демократія плодить суцільну нужденність і беззаконня, зазіхаючи на добросусідські стосунки. Хіба змовчиш, коли бачиш першопричину отого несосвітненого розору!

Отож і виходить: прагну розшифрувати давні зшитки, а мушу бити на сполох про лещата сіонізму, в які допомагає затискати Україну безпардонно-хаплива кравчуково-кучманоїдна братва з добрячим домішком декотрих вчорашніх помаранчевих. Тяжко нинішньому Президенту господарювати на понищеному попередниками державному обійсті, та, кажуть мої студенти, він справиться, мусить справитися. Діти покладаються на нього, тож і я мушу дослухатися до них», — як і за нашого студентства було у Василя Васильовича Яременка заведено, так і досі лишилося незмінним правило: студент — достойний співрозмовник, думка якого не менш важлива, ніж професорова. «Юні треба допомагати ставати на крила», — стверджує професор.

Тож великий колишній і нинішній студентський загал бажає Вам, професоре, у славу днину сімдесятип'ятиліття, таких дужих крил, щоб під них прийняти ще не одне допитливе студентське покоління!

*Сільські вісті. — 2006. —
16 лютого. — № 19 (17850).*

КРИТИЧНІ ОГЛЯДИ, РЕЦЕНЗІЇ

Олекса МИШАНИЧ

ПОВІСТЬ ВРЕМ'ЯНИХ ЛІТ

Повість врем'яних літ. Літопис (за Іпатським списком). Пер. з давньоруської, післяслово, комент. В. В. Яременка. — К.: Рад. письменник, 1990. — 558 с.

«Повість врем'яних літ» можна вважати книгою книг давньої української історії та культури. Вона увібрала в себе знання наших предків XI — початку XII століть про світ і свою країну, землю й космос, язичництво і християнство, війни й мирну працю, звичаї та обряди, письменство й фольклор, князів, дружинників та смердів. Одне слово, все, що ми знаємо нині про давню Русь від її праісторії до початку XII ст., почерпнуто здебільшого з цієї дивовижної книги. Разом з тим, перед нами не тільки джерело відомостей, не тільки оригінальна історіософська праця, а й видатна художня пам'ятка. У ній зібрано уривки з численних літературних і фольклорних творів оригінального й перекладного характеру, на підставі яких можна судити про рівень розвитку історичного та художнього мислення наших далеких предків.

Це зумовило великий інтерес до «Повісті», який не згасає й досі. Пізніші руські літописні списки XII–XV ст. починалися «Повістю» — основою основ, неперевершеним зразком усього подальшого літописання. З часу її першої публікації у XVIII ст. почалося наукове вивчення давньоруських писемних пам'яток. Дві редакції «Повісті» — за Лаврентіївським (XIV ст.) і Іпатським (XV ст.) списками — стали основоположними, багато разів перевидавалися, досліджувалися. Хоч Іпатський список пізніший, — саме він вважається «південноруським», тобто таким, що виконаний у Києві, а, отже, і ближчий до зацікавлення ним українських

вчених. На жаль, склалося так, що «Повість» за згаданим списком на Україні ні разу не видавалася. Для цього було чимало причин, для з'ясування яких потрібна окрема розмова. Останнє її доступне масовому читачеві видання в Росії здійснене у 1871 р. (друкований текст і фотолітографічне відтворення рукопису). Потім вона видавалася у складі «Полного собрания русских летописей», т. 2, у 1908, 1923 і 1962 рр. Ці видання мають академічний характер, для широкого читача недоступні. Спроб видати оригінальний староруський текст на Україні не було.

У 1980 р. випущено літературно опрацьований переклад Віктора Близнеця «Повісті» за Лаврентіївським списком (2-ге вид. 1989), який розраховано на масового читача. А науковий переклад «Повісті» за Іпатським списком на Україні вперше повністю здійснив Л. Махновець у виданні: Літопис руський. Вид-во «Дніпро», 1989. Цей ґрунтовно коментований переклад високо оцінено науковою громадськістю, його удостоєно високої нагороди — Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка (1990). Одночасно з Л. Махновцем над перекладом і науковим виданням «Повісті» за Іпатським списком працював і В. Яременко. Його праця, випущена тиражем 115 тис., одразу ж розійшлася, ставши бібліографічною рідкістю. Це свідчить про активне зацікавлення читачів джерелознавчими працями в період духовного й національного відродження, в знанні свого минулого.

Книжку «Повість врем'яних літ», підготовлену В. Яременком, треба визнати унікальною як за рівнем виконання, так і за композицією: вона містить оригінальний, староруський текст твору, його переклад на сучасну українську літературну мову, ґрунтовну наукову статтю перекладача, науковий коментар до перекладу, коментар і словник історичної термінології, тобто весь той комплекс текстів і наукових додатків, що за світовими стандартами мають супроводжувати подібну працю. За своїм характером видання — науково-критичне, близьке до академічного. Високий науковий рівень праці, розмаїтий науковий апарат не перешкоджають книжці бути доступною для широкого читача. В цілому ж видання становить науково продуману і обґрунтовану цілісність, що прояс-

нює і утворює концепцію історичного, державного і культурного життя Русі перших віків її існування.

У виданні В. Яременка вперше на Україні опубліковано оригінальний староруський текст «Повісті врем'яних літ» за Іпатським списком, що дає можливість читачеві прочитати цей видатний твір тією мовою, якою його написано у XI–XII століттях. Текст підготовлено кваліфіковано, за всіма науковими вимогами до таких видань, із збереженням усіх особливостей оригіналу: імен, географічних назв, історичних реалій тощо. Розподіл його на речення збережено так, як його здійснила Археографічна комісія у XIX ст., внесено лише окремі уточнення. Староруський текст цілком доступний сучасному освіченому читачеві, оскільки він має можливість сприймати поданий паралельно український переклад.

До речі, переклад, здійснений В. Яременком, заслуговує на окрему розмову. Виконаний він не лише точно, кваліфіковано, науково, а й талановито. Якщо про інтерпретацію Л. Махновця можна сказати, що вона виключно точна, філологічна, то до оцінки перекладу В. Яременка можна додати, що він ще й художній. Перекладач володіє особливим відчуттям мови, уловлює найменші нюанси у значенні давньоруських слів, виразів і фраз. Найвагомим досягненням В. Яременка-перекладача, на мій погляд, треба визнати вдалу спробу передати епічний характер «Повісті», її художню неповторність. Ще І. Франко зауважив, що багато оповідань «Повісті» написано як художні твори з усіма ознаками поетичного складу. Ця своєрідна поезія X–XI століть наспівного, речитативного характеру є першотвором пізнішого народнотонічного віршування. В. Яременко виявив і зберіг прадавні ритмо-мелодійні пласти, передавши їх своєрідним «думним», нерівноскладовим віршем. У контексті «Повісті» такі поетичні оповіді сприймаються як органічна частина цілого «повістєвого» епосу. Фактично перед нами — новаторський підхід до «Повісті» як до художнього твору, фахове проникнення в її мовностилістичну структуру, естетичні глибини. Таких поетичних уривків у «Повісті» понад 50, і всі разом вони творять ліро-епічну мозаїку, що підтверджує думку про використання Нестором та його попередниками усних народно-

поетичних джерел та й взагалі про поетичне, епічне начало «Повісті». В. Яременко-перекладач виявив блискучі знання як староукраїнської мови, її лексики, фразеології й синтаксису, так і поетики давнього письменства, особливостей його образності, стилю, первісних форм давнього віршування. Його переклад треба визнати помітним здобутком нашої перекладознавчої школи. Засобами сучасної мови він успішно доніс до читача одну з перлин нашого давнього письменства, зберігши як точність оригіналу, так і його мистецьку красу. Ця інтерпретація є підсумком довголітніх подвижницьких студій В. Яременка над давнім українським письменством, наслідком його великого досвіду у виданні пам'яток української літератури.

Про «Повість» написано чимало історико-літературних, археографічних, мовознавчих та інших досліджень. В. Яременко ґрунтовно знає праці своїх попередників, але він не повторює відомих думок і положень, а подає свою оригінальну статтю «На замовлення вічності», яка не стільки аналізує пам'ятку в цілому, як ставить нові питання, пов'язані з її виданням та оцінкою. Автор уточнює назву твору, розвиває далі думки І. Франка про віршований характер окремих частин «Повісті», зупиняється на проблемі автентичного читання тексту, полемізує з деякими сучасними вченими про «рускость» «Повісті», правильно вважаючи, що російський і білоруський народи є спадкоємцями культури Київської Русі, а український народ є її прямим носієм, підкреслює творчий, будівничий пафос пам'ятки, звертає увагу на мовні особливості тексту, аналізує ключові легенди, які прояснюють окремі образи, проблему авторства тощо. Тобто, автор зупиняється на тих актуальних проблемах, які нині постають у зв'язку з українським виданням «Повісті» та її розумінням за нових обставин і тієї історичної перспективи, що відкрилася перед українським народом в останні роки. Цілком логічним і важеним є його висновок про те, що ця високохудожня поетична книга є першою і найдавнішою історією українського народу. «Вона має стати букварем нашої національної свідомості, глибоких патріотичних та інтернаціональних почуттів, пронесених народом через тисячоліття». Стаття, отже, є на-

уковою і багатопроблемною, ставить ряд питань, які заслуговують на дальший розвиток, сприятиме переоцінці усталених, освячених і далеких від науки ідеологічних догм.

Цілком оригінальним є коментар до перекладу «Повісті врем'яних літ» і до літописних географічних назв. На рівні досягнень сучасної історичної науки перекладач прокоментував більшість реалій, що зустрічаються в «Повісті», прояснивши таким чином текст в його історичній площині і часо-просторових параметрах. Тут не стільки енциклопедичні довідки, скільки коментування конкретного тексту, без якого зміст нині сприймався б затемнено. Завершує видання короткий словник історичної термінології, що вживається в «Повісті». Він дуже цінний, оскільки терміни біблійного, візантійського та іншого походження зустрічаються досить часто і не всі вони увійшли в лексичний фонд сучасної мови. Доки не буде створений єдиний тлумачний словник староукраїнської мови, аналогічні термінологічні словники при кожному виданні пам'яток залишаються вкрай необхідними.

Вихід «Повісті врем'яних літ» в оригіналі та перекладі є видатним явищем в сучасній історичній та літературознавчій науці. Він заповнює велику прогалину у виданні цього тексту саме на Україні, даючи читачеві історичне джерело першорядної ваги й значення. Величезний багаторічний труд В. Яременка засвідчує його небуденний інтелектуальний і творчий потенціал, високий науковий рівень виконаної ним праці.

Дніпро. — 1991. — № 10. — С. 184–186. (З деякими змінами стаття передрукована у виданні: Олекса Мишанич. Крізь віки. — К.: Обереги, 1996. — С. 310–315 під назвою «Новий переклад «Повісті врем'яних літ»)

НЕБУДЕННА ПОДІЯ

Завдяки спільним зусиллям науковців, діячів культури, спонсорів заокеанських та київських з'явилося унікальне видання — тритомна «Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст.».

Цих три томи можна назвати томами єднання нашого письменства, єднання тих творчих сил, котрі упродовж віку, за різних режимів, за найскладніших обставин підтримували життя українського слова. Сталася подія справді небуденна. Адже вперше в цьому виданні зійшлися і, сподіваємося, назавжди, письменники материкової України і письменники діаспори, тобто література постала як спільна, загальнонаціональна духовна цінність українського народу.

І хоч ідеться лише про вік ХХ, і хоча письменство й цього періоду дається лише фрагментарно, бо, ясна річ, можливості тритомника були досить обмежені, і все ж, навіть при цьому, видання вражає своїм художнім та інтелектуальним багатством. Треба віддати належне упорядникам, які звершили працю величезну. Та ще коли зважити, що здійснена вона в умовах скрутних, кризових, де байдужість владних структур до культури вважається чимось цілком нормальним.

Уявляємо собі читача вдумливого, котрий читатиме це видання том за томом, уявляємо, з яким почуттям відкриватиме він для себе і раннього Яновського, і загадкового Тодося Осьмачку, і раніше майже невідомих у нас Юрія Клена чи дивовижного Василя Барку та ще цілі грона багатючих творчих індивідуальностей...

Звісно, знайдуться охочі критикувати й це видання, адже чого-чого, а скептиків у нас не бракує, невдоволено скривлених отих негативістів, які не від того, щоб піддати ревізії і Шевченка, й Довженка, відшукати навіть і в Божій світобудові який-небудь гандж. Але ж маємо на увазі читача іншого, справедливого, неупередженого, здатного належно оцінити зібране в «Хрестоматії» творче багатство нації. І такий ось читач мимоволі замислиться, звідки ж оті розмови про «відсталість», «провінційність» української літератури, бо ж і в попередні роки ми

вже стільки наслухались про те, яка наша література недосконала, порівняно з літературою «старшого брата», або киргизською, або ще якоюсь, і ці докори найчастіше висловлювались тими, хто знав — не міг не знати! — як жилося в імперії, чи царській чи суловській, українському слову, крізь які терни утисків та репресій доводилося йому пробиватись до людей. Відомо, що ніде, на всю тоталітарну імперію не було такої звір'ячої цензури, яка лютувала в Україні, нікому не доводилось працювати під такою вічною підозрою, в такому надсуперечливому режимі, як письменникові українському. То хіба ж не дивно, що і в цій задушливій атмосфері з'являлись речі такої художньої досконалості, як Довженкова «Зачарована Десна» чи новелістичні шедеври Григора Тютюнника. Дикі репресії супроти українського слова, проти таких його лицарів, як Василь Симоненко чи Василь Стус, щоразу мали державну спрямованість: охоронці імперії шкурою почували, що для існуючого ладу Україна завжди залишається небезпечною, бо щось грізне є в її історичній пам'яті, бо гени свободи ніколи не переставали жити в ній.

Виданий тритомник, як зазначають упорядники, розсилається школам України в дарунок, тож сподіваємось, що і вчителі, і юні їхні вихованці чимало почерпнуть із цих книг для розуму й серця, хрестоматійні взірці сприятимуть глибшому осмисленню долі народу, явленій на різних і здебільшого таких драматичних її етапах.

Читач знайде в цьому виданні слово чесне й правдиве, він матиме змогу упевнитись, що народ наш має літературу повноцінну, що Україні суверенній не соромно постати перед народами з творчістю своїх письменників, поєднаних, нарешті, природно, вільно, без штучних, дотеперішніх розмежувань.

Треба думати, що вихід у світ Хрестоматії «Українське слово», це тільки початок (без сумніву — добрий початок), вартий підтримки й щирої прихильності читачів. Тож, подякуймо усім тим, хто причетний до цього такого потрібного насамперед нашій школі видання, звершеного в ім'я святої справи зміцнення й розбудови духовності української нації.

ПОЧАТОК СИНТЕЗУ

«Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст.» Бібліотека журналу «Дніпро», К., 1994–1995. Упорядники В. ЯРЕМЕНКО (Україна) і Є. ФЕДОРЕНКО (США). У чотирьох томах.

Зайве казати, що вихід цієї ґрунтовної, широкої хрестоматії української літератури ХХ століття — значна подія в нашому такому скаламученому й непевному літературному житті, й знаменує вона закономірний процес, який маємо пройти: по-перше, під кінець століття (як це робили наші попередники, видаючи антологію «ВІК») підсумувати свої досягнення, зробивши при цьому капітальний перегляд естетичної вартості творів знаних, малознаних чи й забутих; по-друге, об'єктивно, наскільки змога, визначити літературні епохи, періоди, школи, стилі, тобто подати джерельний матеріал для тієї історії української літератури новітнього часу, якої ми, здається, не годні ще написати, бо остання, хоч і відзначена Шевченківською премією, на мою, може, суб'єктивну думку, — не так спроба синтезу досягнень, як примирення хворого із здоровим, мертвого із живим, кон'юнктурного з вічним, зроблена у стилі того ж таки ідеологічного літературознавства, яке у нас культивувалось у тоталітарні часи і поза яким наші історики літератури не знають методів. Не втримаюся, щоб зацитувати тут вірша Лазаря Барановича «На вино молоде бочка нова де?»

Із волі Бога у світі ведеться,
Старе в новому вино попусується,
Із ласки Бога вино нове маєм,
Про нову бочку чомусь не подбаєм.
Старі звичаї покинути треба,
В старій одежі чи підеш до неба?
Старе зло — бочка гнила, кожен знає:
Нове вино в ній за рік закисає...

Отак і з історією новітньої літератури: не встигла вона ви-
йти, а вже застаріла.

Рецензована Хрестоматія справляє враження значно кра-
ще, її завдання визначено у «Вступі» (т. I, С. 4), хоч дидактич-
на заданість її, на мою думку, понижує й звужує коло охоплен-
ня літературних явищ, змушує пристосовуватись до сучасних
навчальних програм, ясна річ, як усе перехідне, складених не-
дбало, а через те недосконалих.

Можна щиро поспівчувати: нелегка місія випала упоряд-
никам. «Завдання Хрестоматії, — пише В. Яременко, — поєд-
нати в єдину колію «Українського слова» найкращі здобутки
й найхарактерніші явища літературного процесу в діаспорі
й на Україні, повернути письменників «розстріляного від-
родження», представити різні літературні групи, школи, на-
прямки, течії, стилі, в яких твориться література сьогодення,
кристалізується літературна класика» (С. 4). Проведено воіс-
тину велетенську роботу, залучено до вжитку десятки мало-
відомих чи й невідомих текстів, визначено систему імен (хоч і
не бездоганно, як на мій позір) і схему літературного процесу
XX століття, з якою загалом можна погодитися, визначено
літературні напрямки, течії та стилі, подано цінний біо-бі-
бліографічний матеріал. І як виявилось, наша література в
XX столітті аж настільки багата, що ніяк не могла вміститися
в запланованих трьох томах, через що видано й четвертого
додаткового, який захопив і сучасне письменство, хоч твори
останнього періоду до Хрестоматії так і не потрапили; зре-
штуно немало є прогалин, а чи й зайвин в інших періодах,
що упорядники цілком усвідомлюють, вибачливо пишучи:
«Відсутність у Хрестоматії того чи іншого видатного імені не
означає негативного ставлення до нього упорядників чи ви-
лучення із шкільних програм» (С. 5).

Отже, першим недоліком упорядників і є оця приписа-
ність до шкільних програм, бо саме це зумовлює улягання
схемам перехідним, десь таким, які мали перед собою автори
згаданої «Історії української літератури XX століття», а вони
не так об'єктивно-наукові, як кон'юнктурно узагальнені і ви-
ходили не так із системи естетичних цінностей тих чи інших
творів, як із міфів, творених довкола авторів.

Не секрет, що в тоталітарну епоху творили псевдокумирів не тільки із вождів, лисих чи низьколобих, а й з митців, причому чинилося це організованою системою заходів: про одних не дозволяли писати, а про інших, навпаки, давали вказівки писати (чудово з'явила Докія Гуменна в своїх спогадах «Дар Евдотеї», як організовувалася слава О. Корнійчука). Отже, кумири тоталітарного режиму в мистецтві ставали гумовими ляльками, надутими повітрям чи ідеологічною піною. Деякі з них луснули чи розчинились у повітрі, як гофманівський малюк Цахес, деякі й досі ще існують і навіть офіційно славословляться (приклад Б. Олійника), хоч об'єктивна цінність їхньої творчості майже нульова (ясна річ, що і такі в Хрестоматію потрапили); з другого боку, існували, видатними названі, митці, яких вдалося духовно знищити й підпорядкувати собі, всі ми їх знаємо, хоч окружинами чи частково, особливо ранньою творчістю, вони були творцями не ерзац-культури, а таки справжньої. Загалом же, те справжнє, що й визначає естетичну цінність нашої літератури ХХ століття, творилося або в опозиції до культури офіційної (творчість Л. Костенко, Б. Антоненка-Давидовича, київська школа поезії чи окремі твори шістдесятників, а коли говорити про 20–30 роки — В. Свідзинського, В. Підмогильного, М. Івченка та ін., або поза межами соціалістичного «раю» в Західній Україні в 20–30 роках чи в діаспорі. Таким чином, упорядники Хрестоматії мусили провести селекцію, але не завжди вчинили те щасливо, бо коли тут подано М. Стельмаха з похвальною про нього орацією головного упорядника В. Яременка, а не подано М. Івченка чи блискучої прози М. Йогансена, то в даному разі, на мою думку, упорядники завелися. Життя й час показують увіч, що літературні вартості змінні й примхливо заломлюються, що навіть справжні цінності в одні епохи вивисуються, а в інші понижуються (приклад з В. Шекспіром чи з нашим бароком) — очевидно, це нормальний процес. Так само нормальним явищем (і це відбито в Хрестоматії) є те, що не тільки видатні письменники творять обличчя літератури, а й середні, й малі, біда починається там, коли з поля зору випадає справді видатна особистість, а залишається мала, хоч в кон'юнктурі свого часу вона пошановувалася за видат-

ного (або й не вивищувалася), і тут треба, очевидно, робити вибір на користь видатної по-справжньому, пожертвувавши малою, хоч колись і прославленою, а саме це в Хрестоматії й не завжди витримано. Ще більша шкода, коли письменника малого масштабу проголошують великим і міряють ним рівень загальнонаціональної літератури, тут значно страждає престиж нашого письменства.

Це перша проблема, розв'язуючи яку, упорядники мусили, як кажуть, «викручуватися», бо потрапляли не раз між Сціллу та Харібду.

Друга проблема. Тоталітарний режим не тільки творив літературних кумирів, але часто їх скидав (повністю чи на певний час) із п'єдесталів, через що до певних письменників у суспільності зберігався сентимент, пов'язаний із їхнім мучеництвом, який часто докладався до поцінування їхньої творчості і заміняв об'єктивну оцінку: відтак знову-таки слабкі твори називалися визначними і підносилися над міру їхню (приклад О. Довженка, О. Гончара та ін.). Через це перед упорядниками поставала вельми складна проблема: чи відбивати літературний процес, чи визначати в кожному часі найвищі естетичні досягнення. Коли йти першим шляхом, то треба подавати й п'єси О. Корнійчука, які мали колись широкий розголос (упорядники вчинили подібний компроміс, вмістивши в Хрестоматію О. Коломійця), але, на мою думку, пожиточніше йти шляхом другим, тобто визначити систему справжніх естетичних вартостей у кожному часі, дарма, що їх творили не «кумирні» письменники, а навіть такі, які у своєму часі ставилися за ніщо (приклад В. Свідзинського). В цьому розрізі Хрестоматія, скажемо відверто, немало грішить. Адже й справді, нам тепер цілком байдуже, що сучасники визнавали видатними особистостями, наприклад, Б. Дідицького чи І. Гушалевича (пісні останнього були дуже, популярні), для нас ці імена натепер просто історико-літературні знаки, які треба вимічати науково, але навряд чи знайдеться читач, щоб їхньою творчістю зараз захоплювався.

Третя проблема. Наскільки повно в Хрестоматії відбито літературний процес (творений у справжніх вартостях). Тут упорядники немало попрацювали, залишивши цілком за

бортом найсучасніший період: і література 20-х років, і воєнна, і повоєнна подана більш-менш достатньо, за винятком, може, кількох імен, яких варто було чи зняти, чи ввести до Хрестоматії за рахунок імен менших чи знятих. Претензію я маю до висвітлення літературного процесу перших двох десятиліть нашого століття, які називаю «золотою добою» нашої літератури, на мою думку, саме цьому періоду треба було б присвятити окремий том. В першому ж томі цей період з'явлено напрочуд убого, його, однак, доповнено в томі четвертому, але недостатньо, бо з поля зору упорядників випали такі видатні майстри прози, як М. Чернявський (мало чим поступався М. Коцюбинському), А. Кримський (автор першого філософського роману і чудових оповідань), М. Яцків (один з найвидатніших наших модерністів), Г. Григоренко (унікальний зразок т. зв. надреалізму), О. Левицький (неперевершений відтворювач нашої минувшини), Л. Яновська (одна з найвидатніших наших жінок-письменниць), Т. Бордуляк (творив блискучі оповідні форми), А. Крушельницький (в ліпших речах підіймався до великої літератури), О. Маковей (куди тонший гуморист від О. Вишні), К. Поліщук (автор вражаючих нарисів із часу Визвольної війни 1917–1921 рр.) — цей список можна продовжити. Загалом сказати, в Хрестоматії помічається певний парадокс чи перекіс: перевага поезії над прозою, хоч наша проза, за системою енергетичного насичення, на мою думку, була значно багатша поезії: підрахунки щодо цього зробимо далі.

Четверта проблема. Як бути з письменниками перехідних епох: якщо творчість митця почалася у одному столітті, але продовжилась і в наступному. Отже, в ХХ столітті творили й І. Нечуй-Левицький, і Олена Пчілка, і П. Мирний, і Д. Маркович тощо. Цікавий щодо цього приклад: українська поетеса Уляна Кравченко в 30-х роках, цілком у похилому віці, творить справжній прозаїчний шедевр «Хризантеми» (виданий уперше в 1961 році в Чикаго) — чи входить він у систему літератури ХХ століття? На мою думку, безсумнівно, отже, з творчості старих письменників у новому часі треба розглядати лише твори, писані в тому таки новому часі. Хрестоматія з таких подає тільки декого.

П'ята проблема. Що вибирати для Хрестоматії із вельми багатої та численної на пам'ятки плодovitих українських письменників? Чи те, що вимагають наспіх складені шкільні програми теперішнього часу, чи, може, при допомозі досконалого, на високому рівні зібраного матеріалу, допомогти й літературознавцям, і школам створити програми виваженіші, досконаліші. Згадаймо, чим програвала українська література в старих програмах, порівняно з російською? А тим, що в російській вивчалися значною мірою естетично високі явища, а в українській ідеологічно вивірені, а за художнім рівнем часом і графоманські (приклад П. Тичини й ненависті учнів до його творчості). З другого боку, треба враховувати рівень сприйняття учнів, бо одне учнівське, а друге доросле сприйняття (з огляду на це я свого часу радив В. Яременку зняти мої твори). А як бути з т. зв. патріотичним вихованням: чи подавати кволі естетично (як це є не раз у Хрестоматії) політичні вірші, чи література має розвивати людину естетично й духовно? Коли станемо на другій точці зору: література — не розвага і не політвиховання, а висока категорія духовності (до речі, переконаний, що пізнання в рідній літературі високого художнього рівня твору дасть більший патріотичний ефект від зазубреного патріотичного віршика), то треба було б, як на мене, провести ретельний вибір самих творів. Візьмемо до прикладу одного з найвидатніших письменників наших Уласа Самчука. Його творчість об'ємна, але, як у кожного письменника, нерівнозначна: є в нього твори визначні, ба й великі, а є прохідні. Упорядники подали розділ із його «Споминів та вражень», тоді коли вибір мав би бути з найпотужніших його романів «Волинь» чи «Морозів хутір» (останній я вважаю архітвором). Так само з Д. Гуменною, вибір мав би бути із «Дітей Чумацького шляху» — найвидатнішої книжки письменниці. Іван Багряний — великий прозаїк і невеликий поет, замість віршів варто було б дати уривки з його шедевра «Людина біжить над прірвою». Юрій Клен, автор винятково вишукано конструйованих оповідань, яких у Хрестоматії нема. Найвидатніший твір М. Хвильового «Повість про санаторійну зону» — як без нього обійтися? «Легенди старокиївської» Н. Королеви — найслабші її речі, а вона авторка дивовижної

прози («Сон тіні», «1313» тощо). І. Франко поданий як поет, а в ХХ столітті він написав прозовий шедевр «Великий шум»; Б. Лепкий був творцем вишуканих новельних структур, а подано лише вірші, з прози — невиразний етюд.

А тепер підрахуємо: в т. I маємо 20 авторів, з них 12 поетів і один драматург, тоді як проза в цей час — жанр домінуючий; в т. 2 — 25 авторів, з них 16 поетів, кілька з них в доважку мають і прозу; в т. 3 — 21 автор, з них 15 поетів, деякі з дрібними прозовими доважками; в т. 4 — 55 авторів, з них 35 поетів. Я розумію, що поета подати в Хрестоматії легше, бо менше займає місця, але диспропорція разюча.

Шоста проблема. Література — це не тільки проза, поезія, критика, драматургія (останньої в Хрестоматії напрочуд мало), а й перекладацтво. Борис Тен написав кілька блискучих поезій, пробував віршувати Г. Кочур (уже слабше). То чи подавати їх як поетів оригінальних, але другорядних чи як видатних перекладачів? Тоді мало б знайтися тут місце і для М. Лукаша з його блискучими поетичними й прозаїчними трансформаціями. Але, визнаю, це тема дискусійна, бо й справді: годі обійняти необ'ємне.

ЗАГАЛОМ, великою достойністю Хрестоматії вважаю систему її супровідних матеріалів: статей синтетичних, оглядів творчості, автобіографій, спогадів, бібліографії, притому не тільки сучасних, але в різночасся творених. Але тільки один А. Ніковський виділений як критик в окрему позицію. Зрештою, це не ганж, а може, лишень непослідовність: розсипана критика, пристосована до творчості митців, має кращу прописаність, ніж би виділяти критиків в окремі позиції. Прикрашає видання й розділ пародій, шаржів та усмішок.

Ясна річ, що все і про всіх розповісти чи з'явити упорядники не могли ані фізично, ані методологічно, особливо при тому хаосі, який існує в нашому літературознавстві, при вивченні літератури ХХ століття. Губимося в тому колосальному матеріалі, що за століття створений, не завжди вміємо читати і осмислювати твори, а відтак і поцінувати їх, блукаємо в сутінках ідеологічної заданості; не всі й тексти нам доступні, не кажучи вже про читача, адже розсипані по цілому світі. І справді, українські книжки виходили в Торонто, Нью-Йорку,

Чикаго, Буенос-Айресі, Ріо-де-Жанейро, в Англії, Німеччині, Франції, Італії, Польщі, Чехії, Словаччині, Югославії, Румунії, Австрії, Австралії, ще десь, виходили рідкісними виданнями в добрих і лихих виданнях. Книги наші спалювалися, каструвалися, зневажалися, обпльовувалися — ворогів книги нашої у бунтівному й жахкому ХХ столітті було більше ніж досить. Письменники наші були подвижниками, але інші — й пристосуванцями та прислужниками чужих режимів, були великі й талановиті, малі й бездарні, із світлом у душі й притемнені духом. Одні визначними називалися, творячи сміття для пізніших літературних смітників, інші, великими буди насправді, томилися у злиднях та невизнанні. Одні володіли вищим мистецтвом слова, інші його імітували чи спекулювали ним. Але, попри все, ми жили й творили, і намагалися за будь-яких обставин залишити по собі хоч який слід од духу нашого. Тож маємо бути господарями свого спадку. Звільнитися від сліпоти своєї, невимістості, нерозуму й безгосподарності. Зібрати все немеркнуче в часі, а померкле відсунути, тобто відвіяти від зерна на полу, хоч як комусь прикро було б, що він полува — не зерно; — хай судять і їх, і нас нащадки наші. Одне із наших суджень та думок вони приймуть, а інше відкинуть. І це нормально, бо має так бути. Час іде: перші стають останніми, а останні першими, як сказано в Святому Письмі, але в новому часі нові покоління цінять і судять по-своєму. Одне забувають, а інше, забуте, із забуття виводять. Важливо нам, щоб було що піднімати і що забувати, аби не на порожньому місці жити: з нічого-бо нічого не виникає.

Я висловив тут свої думки щодо Хрестоматії, і вони можуть бути суб'єктивні. Але об'єктивне виростає із системи суб'єктивностей. Головне ж нам, під кінець століття, пізнати: українська література ХХ століття — велика й достойна сутність. Є в ній вершини й низини, є вічне й тлінне, облудне і справжнє. Розібратися ж у тому наше спільне завдання, аби лишень не були ми байдужими.

ХРЕСТОМАТІЯ — добрий початок синтезу, одна із перших спроб навести в занедбаному нашому літературному господарстві сякий-такий лад. Звісно, одними руками й одним розумом таке не робиться, але без індивідуальних рук та розумів вона

не зробиться. Хай же буде ця велика праця упорядників початком, що веде до основ. Адже нам ще так багато треба зробити, передусім видати все, що залишилося в часі немеркнучим. Для цього потрібно кілька сотень томів. Коли ж і як зможемо їх видати? Чи зрозуміє нарешті цю загальнонаціональну потребу молода держава наша? Чи й далі житимемо і послугуватимемося трудом подвижників та ентузіастів наших? Але коли хочемо в цьому світі бути, маємо передусім пізнати себе, щоб нічого вічного в собі не згубити і щоб навчитися не приймати за вічне тлінне. Щоб, зрештою, навчитися доброго смаку й вибору і при небайдужості нашій, при волі нашій жити й творити — все інше прийде. В цьому я переконаний.

Літературна Україна. — 1996. — 18 липня.

СТО РОКІВ У ЧОТИРЬОХ КНИГАХ

На жодну «інтригу» цей заголовок не претендує. Йтиметься про «Українське слово. Хрестоматію української літератури та літературної критики ХХ століття» (Київ, видавництво «Аконіт», 2001) у чотирьох ошатних томах, упорядкованих і фахово зредагованих професором В. В. Яременком, скомпонованих так, щоб читач (Міносвіти рекомендує видання як навчальний посібник) правдиво зорієнтувався у феномені, ім'я якому — українське літературно-художнє слово на шляхах і перехрестях щойно минулого віку. «Інтрига» хіба в тому, що це вже друге видання хрестоматії — 1994 вона вийшла трьома томами і тиражем 100 тисяч примірників, основна частина яких пішла в наші школи, ставши реальною лектурою старшокласників (і вчителів, ясна річ). «Інтрига» і в тому, що роком пізніше, в 95-му, тритомник був доповнений четвертою книгою, але й він вочевидь не міг вмістити бажану інформацію про двадцяте століття української літератури. Отже, видання було справді приречене на перевидання.

Одне, що «Українське слово» середини 90-х враз дістало широку прихильність, найперше — освітні, бо тираж був безплатно переданий в усі українські державні школи і став «працювати» з винятковою результативністю. А друге — змістом своїм і тенденцією воно становило справді велику новизну. Як писав ще тоді в своєму відгукові Олесь Гончар, «читач знайде в цьому виданні слово чесне й правдиве, він зможе упевнитись, що народ наш має літературу повноцінну, що Україні суверенній не соромно постати перед народами з творчістю своїх письменників, поєднаних, нарешті, природно, вільно, без штучних, дотеперішніх розмежувань».

Проблема розмежувань не випадково наголошувалась. Ще не дуже ясними були тоді принципи поєднання «тутешньої» нашої літератури (з усіма її жажливими перипетіями в системі імперії, із заборонами, репресіями, цензурою тощо) і «українського слова», що творилося поза межами України і провокувало до думки про існування начеб другої україн-

ської літератури, принаймні несумісної з канонами соцреалізму. Принципи перебували в стані формування, і «За мить щастя» Олеся Гончара чи уривки з його роману «Собор» поряд з Олегом Зуєвським, Богданом Рубчаком чи Еммою Андіївською — до цього ще слід було звикати.

У новому виданні «Українського слова», яке декларується як змінене, доопрацьоване і доповнене (досить сказати, що це видання загалом на 400 сторінок просторіше від першого — вважай, на цілий том) подібне «сусідство» вже не сприймається як велика новина. А замість скромного «організаційно-видавничого комітету» в попередньому «Слові», титулку прикрашає тепер поважний список членів «редакційно-видавничої ради», можна сказати, міжнародної — з університетської професури, в тому числі американської.

«Звичайно, — пише В. Яременко у передмові до хрестоматії про відмінності між першим і другим її виданнями, — погляди, оцінки сучасних явищ та імен автором статті є суб'єктивними. Об'єктивними вони стануть тоді, коли збігатимуться із поглядами та оцінками більшості фахівців та читачів (блажен, хто вірує? — Г. С.). Але й суб'єктивний погляд має право на існування і зможе прислужитися іншим у встановленні наукової істини — у створенні чи пересотворенні картини літературного життя за тисячоліття взагалі, за останнє сторіччя зокрема, за десятиліття літературного життя в незалежній Україні — зосібно».

Оце дуже до діла сказано — про «пересотворення картини», бо «Українське слово» як хрестоматія і в першому, і в другому варіантах, — служить і служитиме тому, аби мали ми правдиве і достатньо повне уявлення про ідейно-художнє багатство літературної творчості українців у щойно минулому столітті. Інша річ, що впорядкування цього багатства — а порядок, структура так чи інакше виражають концепцію тих, хто їх пропонує, — не може не викликати зацікавлення вже не так звичайного читача, як читача професійного, «детонуючи» зацікавлені обговорення та полеміку. Професор В. Яременко, здається, свідомо їх «детонує», бо бере на себе не тільки і навіть не стільки впорядкування, фахове редагування та бібліографічні довідки, як досить сміливий коментар

того, що відбулося-сталося з нашою літературою в минулому столітті. Як на мене, це не зовсім щоб обов'язок укладача хрестоматії, але й не табу. Просто — деякий ризик.

Публікація антологій останніми роками стала чи не ординарним явищем, і я з цікавістю перегортаю сторінки таких видань, як «Тексти. Антологія прози» (1995), «У чеканні театру. Антологія молоді драматургії» (1998) чи антологія української молитви «Святі чуття, закладені в молитву...» (1996), а щойно лягла на стіл і антологія поезії «Небо України», кн. I, за якою будуть іще два томи української поезії аж до кінця ХХ століття (впорядкування та редакція Володимира Коломійця). Явище це спричинене, здається, передусім браком належного і бажаного тиражування української книжки і прагненням, з огляду на це, дати читачеві бодай антологічний варіант нашого літературно-художнього багатства. Благородне прагнення, вкрай актуальна потреба, хоч і не з легких це завдання. Адже постають при цьому проблеми (не кажу про організаційно-фінансові) методологічного порядку, де все важить — кого і чим представити, як прокоментувати, нарешті, в який спосіб оцінити.

Приклади? На кожному кроці. Відомий «бич» антологій і в «Українському слові» об'явився у формі sacramентального «чому той є, а того немає?» або «чому вибрано оці поезії, а отих немає?» тощо. Тільки погляньмо на іменний покажчик авторів чотиристоронника: чому Олесь Гончар є, а Михайла Стельмаха немає? Чому Марко Павлишин (Австралія) є, а Григорія Грабовича (США) не суть? Є М. Шамота, немає Л. Новиченка. Є Р. Іваничук, немає Б. Харчука... Але не думаю, що «розкладка імен» може бути підставою для критичних закидів упорядників, відтак — і самій хрестоматії-антології. Спрацьовує саме той суб'єктивізм, якого не зрікається упорядник і на який він має право, хоч, звичайно, і викличе ця риса рецензованого видання фахові суперечки — будемо сподіватися, плідні.

Так само не обійдуть увагою фахівці (та й просто допитливі читачі) пропоновану упорядником «Спробу структурного оформлення панорами української літератури ХХ ст.», де її автор не без впливу Д. Чижевського з його теорією культурно-історичних епох, а також «Розмислу» Валерія Шевчука

про етапи поступу української літератури в ХХ столітті робить спробу навести лад у таких поняттях, як етап, період, епоха, ера, доба, залучаючи їх у ролі методологічного інструментарію до «структурного оформлення» минулого літературного століття. Пропонується і робочий варіант назви для тієї епохи, яка щойно розпочинається на спротив епосі Соцреалізму (чи не загучно це так іменується?) і буде, на переконання В. Яременка, епохою вільного розвитку української літератури.

Хочеться сподіватися, що епоха стане ерою, що саме такого вільного і плідного розвитку нова українська література заживе, а хрестоматія «Українське слово» вже сьогодні матиме свого вдячного читача. До речі, і це, як і перше, її видання здійснене на кошти Координаційного комітету допомоги Україні (голова — В. Воловодюк, США) і безплатно передане навчальним закладам та бібліотекам України.

*Урядовий кур'єр. — 2001. —
9 червня. — № 101.*

МНОГОЦІННЕ СЛОВО МНОГОЦІННИХ ЕПОХ

Професор Василь Яременко давно поставив собі за мету підготувати корпус хрестоматій української літератури від найдавніших часів до сьогодення. Почав проект із видання «Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ століття» у 4 кн. Потім було видання «Золоте слово. Хрестоматія доби Середньовіччя» у 2 кн. 2006 року у видавництві «Аконіт» (як і попередні видання) побачила світ хрестоматія «Слово многоцінне». Цей колосальний за масштабами та важливістю проект здійснюється за підтримки Координаційного комітету допомоги Україні у США. Нині професору Яременку залишається підготувати хрестоматію з літератури ХІХ століття. І він уже працює над нею. Таким чином філологічна наука і широкий читачий загал матимуть повну картину українського літературного процесу за понад тисячу років, представлену у хрестоматіях.

Хрестоматія «Слово многоцінне» — це перша і досить вдала спроба презентувати літературу двох культурно-історичних епох — Ренесансу і Бароко. Упорядники Василь Яременко та Валерій Шевчук подають літературу, що була створена від середини ХV до кінця ХVІІІ століть, себто до появи «Енеїди» І. Котляревського, не лише книжною українською, а й іншими мовами: польською, латиною, російською. Крім того, упорядники подають твори, що були написані представниками різних релігійних конфесій, а не лише православної, як те було досі. Слід підкреслити, що маємо перше подібне видання в історії незалежної Української держави. Наш читач ще ніколи не мав такої кількості текстів вітчизняної давньої літератури. Хрестоматія забезпечить найвищий рівень літературної освіти в Україні, сприятиме формуванню національної свідомості української молоді — шкільної і вузівської. Як і попередні видання — «Золоте слово» та «Українське слово», «Слово многоцінне» є хрестоматією-концепцією, воно вписується у схему культурно-історичних стильових епох, за

якими професор Яременко подає історико-літературний процес: Середньовіччя, Ренесанс, Бароко, Романтизм, Реалізм, Натуралізм, Модернізм, ідеологічна література, Постмодернізм. Хрестоматії містять і значний теоретичний матеріал. Це статті різних авторів, що досліджують або досліджували стару українську літературу, чимало історико-літературного матеріалу самого керівника проекту.

Представлення літератури за культурно-історичними епохами дає змогу подати її як художньо-мистецький процес, котрий у кожному епоху мав свої особливості, специфічний ідейно-тематичний спектр, певну систему жанрів. У «Слові многоцінному» наявні всі найкращі тексти епох Ренесансу і Бароко, котрі повною мірою дають уявлення про розвиток літератури протягом трьохсот років. Тексти підібрано за принципом відповідності навчальній програмі з давньої української літератури у середніх та вищих навчальних закладах. Крім того, тут подано також тексти творів, котрі можуть бути використані вчителем і викладачем для додаткового читання.

Таким чином, при укладанні хрестоматії упорядники дотримуються виробленої ними методології вивчення нашої старожитньої літератури. Ця методологія вже була апробована у низці видань, здійснених раніше В. Яременком та В. Шевчуком: «Аполлонова лютня», «Марсове поле», «Пісні Купідона» та ін. Від «Аполлонової лютні» (1982) давня література трактується як багатомовна, чи різномовна, різноконфесійна. Відзначаються явища літератури, які творять спільні контексти із білорусами, литовцями, поляками. Так склалося, що окремі твори і самі письменники належать до двох, а то й трьох літератур. Це дало змогу упорядникам відтворити дійсний літературний процес і його репертуар. Всі твори у хрестоматії подано у перекладі на сучасну українську мову. Наприклад, спадщина К. Зіновійва, що, до речі, подана повністю, перекладена О. Шугаєм. Значна кількість текстів перекладена досвідченим знавцем латини В. Литвиновим. Багато перекладів зробили і самі упорядники — В. Шевчук та В. Яременко. Упорядники ввели до хрестоматії низку нових текстів, що робить її цінним джерелом для студій над літе-

ратурою XV–XVIII століть. Видання містить не лише художні тексти, а й літературно-критичні матеріали епохи Бароко. Наприклад, повністю подано «Поетику» («Сад поетичний») Митрофана Довгалевського. Упорядники рівноцінно представляють всі літературні жанри, котрі знало наше красне письменство в епохи Ренесансу і Бароко: прозу, поезію, драматургію.

Епоха Ренесансу (середина XV — 80-ті рр. XVI ст.) представлена у першій книзі видання. Вона репрезентована статтями Ю. Дрогобича, П. Русина, Волинським коротким літописом, еклогами Г. Чуй-Русина, творами Г. Тичинського, С. Оріховського, І. Туробінського, М. Стрийковського, В. Загоровського (хоча його «Духовний заповіт» є твором більшою мірою суспільно-політичним, ніж художнім), Ф. Кленовича, С. Пекаліда та ін. Літературно-критичні матеріали до даної епохи представлені статтею В. Яременка «Українська література епохи Ренесансу». Певно, можна було б дати більше. Епоха Бароко поділена упорядниками на Раннє Бароко (до 1632 р.), Високе (Розвинене) Бароко (1632–1709 рр.), Пізнє Бароко (1709–1798 рр.). Література Раннього Бароко (до 1632 року) представлена творами різного спрямування — і козацькою поезією, і полемічною літературою. Очевидно, доречним було б розмежувати ці два процеси, виокремити реформаційну течію, а також подати наукову розвідку, присвячену полемічній літературі як специфічному явищу епохи Бароко. Позитивним і цінним є те, що автори вводять до наукового обігу нові імена: В. Кіцький, П. Презвітер, Д. Андреевич та ін., розширюючи таким чином репертуар давнього українського письменства.

Друга книга присвячена літературі Високого Бароко (1632–1709 рр.). Починається том науковими розвідками В. Яременка, Д. Чижевського та Ф. Ернста, котрі повною мірою дають уявлення про тогочасний літературний і мистецький процес. У цій книзі добре представлено драматургію XVII століття, зокрема подано не лише загальновідомі тексти, а й такі, як «Трагедія руська» анонімного автора. Хоча упорядники чомусь не ввели до складу хрестоматії анонімну

драму XVII століття (за датуванням І. Франка) «Слово про збурення пекла».

Книга третя є по-своєму цікавою і самодостатньою, оскільки містить дві антології: «Антологію героїчної книжної поезії XVI–XVIII століть» та «Антологію любовної поезії XVI–XVIII століть». Також тут подано уривки з пташиного епосу, створеного протягом XVI–XVIII століть. Обидві антології супроводжуються науковими розвідками В. Яременка — «Силове поле національної героїки» та «Ніжне джерело людської краси». Позитивним моментом є те, що упорядники подають твори і авторські, і анонімні. Читач відкриє навіть жінок-авторів у давній літературі: Анну Любовичівну, котра створила «Пісню світську», та інокію Анисію, авторку інтимних і духовних віршів.

Книга четверта присвячена літературі пізнього Бароко (1709–1798 рр.). Вона відкривається розвідкою В. Шевчука «Література Пізнього Бароко». Цей період української літератури представлений творчістю І. Неруновича (до речі, драма «Милість Божа» упорядниками вже не вважається анонімною, а подається як твір Неруновича), С. Дівовича, Й. Горленка, Г. Кониського, І. Некрашевича, творчістю мандрованих дяків, В. Григоровича-Барського, В. Довговича та ін. Також тут подано такі маловідомі постаті, як І. Фальківський та ін. Очевидно, доречним було б включити до складу хрестоматії й уривки з «Історії Русів», котра є невід'ємною частиною літературного процесу Пізнього Середньовіччя. З літератури пізнього Бароко введено також уривки із козацьких літописів. Відкриттям упорядників є введення до широкого наукового обігу уривків із поезики В. Новицького, творів з анонімної книжки «Ітика ієрополітика», творів І. Навроцького, уривків із поезики І. Ярошевицького та ін. Представлена тут і драматургія даного періоду, зокрема творами Ф. Прокіповича та М. Довгалевського. Якщо драма XVII ст. представлена окремо, себто за жанровим принципом, то драма XVIII ст. представлена у хронологічному порядку, в контексті творчості певних авторів.

Новизною хрестоматії є те, що тут подано багато нових текстів, які вперше вводяться до широкого наукового обігу.

Зокрема, поетичні твори Пилипа Орлика, «Діяріуш» Д. Туптала та ін. Позитивним моментом є також те, що у хрестоматії повністю представлено спадщину таких поетів, як Д. Братковський, К. Зіновійв та ін. У виданні подано творчість фактично невідомих широкому науковому загалу, митців доби Бароко: Івана Мелешка, Войцеха Кіцького, Петра Презвітера, Тарасія Земка, Лаврентія Крщоновича, Григорія Вишньовського та ін. Природно вписується у літературний процес постать Івана Мазепи з його поезіями та листами до Мотрі Кочубей — цікавими зразками художньо-епістолярного жанру. Таке розширення спектру імен значною мірою збагачує контекст давньої української літератури.

Безперечно, добре було б представити тексти двома мовами — мовою оригіналу та в перекладі сучасною українською мовою. Але ми свідомі того, що у такому разі дана хрестоматія мала б становити значно більшу кількість томів. Водночас представлення літератури XVI–XVIII століть у перекладах на сучасну українську мову робить її доступною не лише для науковця, а й вчителя, студента, учня, широкого кола читачів. Очевидно, добре було б додати до хрестоматії список головних наукових джерел, котрі стануть у нагоді вчителю та викладачеві.

Але головне те, що вперше в історії української філологічної науки маємо хрестоматію літератури Ренесансу і Бароко. Таким чином, вона стане потрібним науковим і навчальним посібником. Крім того, видання містить низку текстів, цікавих не лише для вчителів, учнів, студентів, викладачів, а й науковців. Вона стане добрим джерелом для написання курсових, бакалаврських, магістерських робіт із давньої української літератури, а також для кандидатських дисертацій.

Залишається побажати професору В. Яременку підготувати і видати хрестоматію літератури XIX століття. Тоді українська філологія матиме повний корпус хрестоматій творчості нашого письменства — від найдавніших часів до сьогодення. Це вперше. І, певно, надовго. Десятки років саме ці хрестоматії будуть визначальними джерелами для вивчення українського літературного процесу. Крім того, це не традиційні хрестоматії — це хрестоматії нового типу. Вони представ-

ляють літературний процес досить широко, даючи поряд із текстами науково-критичні матеріали та коментарі. А ще хочеться сподіватися на те, що така подвижницька праця професора Василя Яременка буде належним чином поцінована Українською державою. Адже корпус підготовлених ним хрестоматій заслуговує на найвищу державну нагороду.

*Книжковий клуб плюс. — 2006. —
№ 11. — С. 38–39.*

НА ПРОЧИТАННЯ І ВІДГУК

Щойно прочитав унікальне трикнижжя: видання творів Олелька Островського, і моє серце аж печуть глобальні роздуми... Так, історія — злочинець, і від цього нікуди, на жаль, не втік жоден із цивілізованих світових народів, а злочинства чинилися і чиняться разом з історією особливо затято й садистськи.

Однак насамперед я дякую моєму улюбленому викладачеві університетських років, нині знаному професору Василеві Васильовичу Яременкові, який у квітневий день мого народження подарував цей безцінний скарб — зібрання творів земляка-полтавця Олелька Островського (Олександра Павловича Островського).

Трилогія Олелька Островського вийшла друком у Видавничому домі «Персонал» 2009 року. Дарунок супроводжувався теплим дарчим написом: ім'ярек «на прочитання і відгук». Зізнаюся по щирості, я з певною насторогою — а раптом читання розчарує! — гортав спочатку вибірково окремі сторінки. Однак не лише не розчарувався, а навпаки — від них повіяло животворністю й животворящістю рідного полтавського слова, оригінальним і різнобарвним талантом; при глибшому й ґрунтовнішому зануренні в тексти несамохіть збагнув: Олелько Островський своєю філософією й сприйняттям світу до мізку кісток мій! Отже, само собою так сталося, що він «потіснив» на моїй книжковій полиці тих письменників і мислителів, що на черзі для ознайомлення.

Зізнаюся також, що про творчий доробок Олелька Островського майже нічого не знав. Хіба читав біографічну статтю-довідку М. Пономаренка, опубліковану в багатотиражній газеті «Золотокрай», яку, здається, ще на початку 1998 року надіслав мені автор статті. Але поведемо мову детальніше про Олелька Островського. Позаяк Василь Васильович Яременко зробив скрупульозне, вивірене й об'єктивне дослідження (це в його стилі совісного науковця-аналітика), вважаю мої посилення саме на нього авторитетними й переконливими.

«Через дев'яносто років після бандитського вбивства 1919 року Олелька (Олександра) Павловича Островського майже біля кожного факту його біографії мусимо сьогодні писати здогадне «н а ч е б т о», — констатує з терпким присмаком болю Василь Васильович. — За час розшуків якихось документів, бодай світлини письменника знайти не вдалося. Народився начебто в Золотоноші, начебто сім'ї справника, начебто 1880 р., хоча трапляються й інші дати народження — 1881, 1882 й навіть 1887 (цю дату подає «Календар знаменних та пам'ятних дат Парламентської бібліотеки»: 6 червня 2007 р. — 120 років від дня народження О м е л ь к а Островського (1887–1920) (в імені допущена помилка, і на це зацентрував свою увагу В. Яременко — Олесь Воля), українського актора, драматурга, театрального діяча»), начебто здобув вищу історико-філологічну освіту, можливо в Київському, а можливо і в Харківському університеті. Спадщина Олелька Островського принаймні засвідчує в особі письменника хорошого історика і філолога, політолога і письменника. Як став актором і режисером — нам невідомо. Начебто входив у трупу П. Сакаганського, який начебто доводився йому кумом. Начебто працював режисером у Коломиї і в Полтаві».

Якоюсь мірою прояснюють наші знання мемуари про боротьбу українців за волю й державність Дмитра Солов'я, видані в діаспорі. Володимир Дубів, достатньо знаний кооператор тих часів, засвідчив: «Незадовго до відступу більшовиків перед денікінцями, десь так у червні 1919 р., був концерт у полтавському міському театрі. Островський співав «Ой, Дніпре мій, Дніпре широкий та дужий!»

Згадав він, звичайно, і дальші слова Шевченка:

Оживуть гетьмани в золотім жупані,
Прокинеться доля, козак заспіва:
«Ні жида, ні ляха!» А в степах України —
О, Боже мій милий, — блисне булава!

І ще в якісь п'єсі чи пісні він досить легковажно говорив про жидів.

Яхніс Дробніс, голова Губвиконкому, тут же голосно дав розпорядження:

— Эту петлюоровскую сволочь нужно немедленно арестовать!

І дійсно Островського негайно заарештували, і вже ніхто його більше не бачив».

Ось так! Була людина — й не стало людини... О часи!

Отож Олелькові Островському не було й сорока, як хижа куля енкаведистського зайди Дробніса (чи його виконавців-холуїв) знищила його фізично. Сподівалися ревні й нещадні послідовники Дробнісів, що й духу не лишиться від українського патріота-творця, а бач, Божа, незнищенна правда таки пробилася і пробивається крізь історичне забуття. Пробивається задля нас, нині сущих, і тієї молодой, незацькованої отрутою ідеології й енкаведистськими тортурами парості молодой.

Сказати тільки — сорок років... Це до щему мало, а надто для набуття досвіду прозаїка (переважною мірою ми знаємо О. Островського саме в цій іпостасі); хоча, власне, кар'єрі артистичній він посвячував чи не найбільше душевних і духовних сил. До того ж, акторство приносило щоденний хліб в буквальному розумінні слова. Але коротко про письменницьку діяльність. Писати Олелько Островський почав, мабуть що, як і більшість майстрів пера, в дитинстві або ж у ранній юності, адже перші серйозні публікації з'явилися на сторінках «Громадської думки» і «Ради», коли йому сповнилося заледве чверть віку. На оповіданнях, як справедливо зазначає Василь Яременко, помітний вплив письма корифеїв Бориса Грінченка та Олександра Кониського. Проте це ніскільки не знічувало молодого таланту, який вливав свою наелектризовану гарячу кров у вистраждане ним слово і, хоча згодом зануриться в змалювання подій історичних, сказати б, епохальних і визначальних для України, — все одно серце Олелькове клетотіло в унісон подіям, котрими жив у напруженому й неоднозначному дневі. І не в характері письменника, актора й просто свідомого порядного українця-патріота пересиджувати в куцах — навпаки поринав у життя з головою, без жоднісінької остороги й турботи про себе. Олелько Островський був натурою непогамовною і непосидючою, а тут ще й саме життя його шарпа-

ло-кидало з боку на бік, що не позаздриш... То він перебував на Кубані. То в Грузії (у діючій армії). То в Західній Україні. Рідна його Золотоноша, Полтава, Харків, Катеринослав, Київ, Дрогобич, Львів, — ось ті міста, що стали своєрідною «стовповою дорогою», яка й визначала особисту, а надто громадсько-творчу долю.

Певна річ, Олелька Островського помітив читач, і письменник став найчитабельнішим автором творів на історичну тематику. Несподівано для самого себе став навіть знанішим А. Кашенка. Допитливий, україноцентриськи налаштований читач до «дірок» зачитувався історичними оповіданнями «Жовті води», «В сутіні ночі», «Корсунь», «Смерть Нечая», «Атакування Нової Січі», «Руйнування Батурина». Особливу бурю сум'ятливих, гірких почуттів викликало і прочитання повісті «Берестечко». Мимоволі напрошувалися історичні паралелі, коли читацька свідомість збурювалася і бунтувала: та годі вже Україні поразок! Скільки можна так ганебно і в неславі програвати... А головне, читаючи Олельку Островського, все ж не гасла, не притлумлювалася праведна надія, що ми, українці, ще сповна використаємо свій шанс, аби скинути ярма рабські — соціальне, а надто національне. Олелька Островського помітила тогочасна критика. Про нього писали Старицька-Черняхівська, Ніковський, Черкаський (детальніше на цьому зупиняється у своєму передньому слові професор Василь Яременко). Рецензії здебільшого були позитивними, хоча й звинувачення в поспішливості, фрагментарності викладу подій та змалюванні характеристик частково справедливе. Лише частково. Адже вимагати більшої довершеності — було б утопією: ворохобно-розшарпані обставини особистого життя не давали Олельку Островському ґрунтовнішої можливості зосередитися. Однак яким розчаруванням і обуренням проймаєшся, коли надibuєш на критику тогочасного журналіста Павла Богацького. Той писав про історичні оповідання: «Читаються вони легко, оп'яняють часто нездоровим духом напівграмотного читача, і, крім фальші, зоологічного національного почуття і дикості та бундючного трактування історії святих змагань, — нічого більше не дають. Правда, дають ще чималий зарібок видавцеві, але це ледве чи почесний резон їх існування на книжковому ринкові...» Василь Яремен-

ко з приводу цього гидкого пасажу з гіркою іронією резюмує: «Коментарі здаються зайвими». Точно й справедливо резюмує. Але я не можу не додати й таке: «Навкололітературні пігмеї не-вмирущі, і, на жаль, сьогодні їхнє число в результаті суцільної грамотності не те що потроїлося, а подесятирилося...»

Але цур їм, пігмеям отим! Вони були й будуть, а нам треба йти своєю єдиною, многотрудною дорогою української праведності й пошанівку свого ж таки — р і д н о г о. Як на мене, то найразючіший спалах таланту Олелька Островського припадає на ранній період його творчості, тобто на 1906–1911 роки. В невеликій збірці оповідань та новел «В сугіні ночі» (в кращих речах) він заявив про себе як про майстра короткої форми першої руки. А оповідання «Хведоркова груша» по силі впливу й густині письма я без жоднісінької натяжки й перебільшення ставлю поруч з новелами геніального Василя Стефаника, психологічно вивіреними й бездоганними стилістично новелами Михайла Коцюбинського; чи, скажімо, доби пізнішої — вивершеними, мов скіфські скульптури, оповіданнями Григора Тютюнника. Аби читач мав конкретно-почуттєве уявлення, який майстер слова Олелько Островський, наводжу словесні малюнки. Ось як починається зав'язка згадуваного оповідання: «Як виїдете із Золотоноші та поминете чимале провалля, що зветься Бакаївкою, то побачите неначе озеро, місцями се — чистовід, а місцями — болото, заросле осокою та очеретом. Мабуть, ніде нема стільки дичини, як тут: утят, гусят, чирят — сила! Часом аж гук іде від того крику пташиного!

Поруч — гори, вкриті пашнею та зеленою травою, трохи вбік — гору перерізує шлях, що веде до красногорського монастиря. За шляхом знову гора, вся вкрита лісом, аж до рівної місцини, де викохуються високі хліби.

На обніжку, при самій воді, росте червона калина, а як перебредете болітце, то влучите у другий ліс, що стоїть на рівній місцині, — уславивсь він квітками.

За лісом — жіночий монастир... Як повернете ліворуч, то під ногами у вас буде ліс; простягся він геть-геть, невидимо й куди... Гонів за двоє відсіль буде глибоке та велике провалля, воно зветься Великою Бакаївкою, і все заросло травою, а за тим проваллям — знову ліс.

Ото ж в тому ліску, за проваллям, є могила; на ній, якраз посередині, стоїть зелена кучерява грушка; дика вона і стоїть немов вкрита смутком; мов з тяжкою журбою розчепірила вона своє розлоге гілля на всі чотири боки; мов прив'яли її листочки до половини, і не тріпотять вони при легкому подиху повітря, не посміхаються ясному сонячному променю!

Грушка стоїть на пагорку самотно. Мов цураються її інші дерева, геть одступились од неї і кучеряві дуби і ніжні берези. Цураються тієї грушки й люди. Як трапляється кому йти, особливо надвечір, тією галявою, де на пагорку стоїть Хведоркова груша, то кожне хоче якнайшвидше минути ту місцину...»

Чи не правда — вражаючий малюнок? І який він точний і водночас розкішно-вивірений у своїх художніх мазках. Десятки, сотні разів треба було побачити цю місцину, аби вона з такою різкою яскравістю і незабутністю вкарбувалася в слово. Без перебільшення такі перлини-описи заслуговують, щоб їх поміщали в хрестоматії-підручники.

Але вчитуймося далі в сюжет новели. Народився Хведірко під стріхою заможного козака Марка Чемериса, і яка то радість для батьків була, коли вони втішалися, не могли навтішатися своєю єдиною дитиною-первістком. Та не минуло й трьох літ, як серед травневого солов'їного буйноквіття, немов чорна наруга-глузування, смерть забирає на той світ Хведоркову матінку. Смерть мами — це поза будь-яким сумнівом найжахніша трагедія, котра тільки мислима, але багатократно вона непоправніша, коли стається в родині сільській. Невтримно плакали Хведірко, його тато, тітка, мамина сестра, ридала гірко: «Ой скажи ж мені, зозулечко моя, відкіль тебе виглядати! Ой у який же бік доріжку тобі промітати... Та коли ж тебе в гості ждати!.. Ой навіть що ж ти відцуралася нас, навіть що нас тяжко посиротила?.. Ой, чого ж тобі забажалося на цьому смутному ліжкові лягти?..» Цей речетатив-голосіння доймає серце до кожної кровини, і кожен, хто виростав у селі, певне, що пам'ятає подібні голосіння на похоронах, адже вони не просто жалібні, а стали знаковими, архетипними для українців.

Як не сумував Марко, а треба жити. Й одружився він, узявши за жінку вдову Пистину. А в тієї вдови злигодні по хаті бі-

гали та ще й трійко дітей... Не з любові одружувався Марко, а з необхідності. Тільки й утіхи було для мовчкуватого Марка, що рідна кров Хведірко, «таки його доглядав, як око в своєму лобі». Однак через сім років од нестерпно тяжкої роботи в сирому глинищі Марко віддав Богові душу. І вже тоді для десятилітнього Хведірка пішло не дитинство безжурне, а муки пекельні. Своїх Пистина дітей жаліла й не біла, а по Хведіркові, чужому чужені, за найменшу провину, а то й просто через злу вдачу свою, — одразу стусани по голові, одразу знущання. Одного разу Пистина так побила бідне безневинне хлоп'я, що його водою відливали добрі люди...

Боже, скільки траплялося подібних історій поневірянь дітей-сиріт, повторювалося і повториться пізніше — в часи неймовірно трагічні — голодовок 1921–1924, 1932–1933, 1946–1947 років «на нашій, не своїй землі»... Мимоволі мені пригадується оповідь про себе мого бреусівського земляка Федора Федоровича Хміля, якому в голодовку тридцять третього було десять літ і якого всі називали Хведьком. Вигнала мачуха з хати Хведька, аби той «не об'їдав» її рідних двох дітей, і Хведько, приречений на вірну погибель, усе ж вижив, ночуючи з дружком-однолітком своїм по нещастю Ванею в скирті соломи: там хлопці зеренце знаходили та підхарчовувалися. А найдужче виручило знайдене гніздо їжачків, яких через кожні три дні смажили на вогнищі, «і такі вони смачні були, що аж пальці облизували...»

А то мачуха Пистина дала Хведіркові полив'яний глечик і наказала видіти в обідню пору овець, яких він пас.

«Пошкандибав Хведірко, опираючись на пужално (позавчорашнє сильне побиття мачухи давалося взнаки. — *О. В.*), а голови й не здерже на плечах від думок... Виліз він на могилу, під ногами в нього зеленіє степ, залитий весняним промінням; то там, то тут бовваніють по степу темні людські постаті... Задивився Хведірко... Лежить широкий, неозорий степ... Мов груди якого велетня, розхристаний, покарбований він уздовж і поперек чорними перелогами. Засіяно степ хлібом, полито потом і сльозами... Скільки то тут людської невсипущої праці тих людей, що над ними так жартує їх недбайлива доля!..

Дивиться на степ Хведірко і очей не одірве...

Ось щось застогнало... То степ, то з його грудей зглибока ливуть зітхання та жалі людської душі, що мов розтоплене олово далеко запали в землю... Подих вітру... А он ген-ген, гонів за кілька, щось мріє, бовваніє... То не мара, не душі грішників, що переганя святий Петро, ні! То людські злидні лізуть з одного кінця світу на другий...

Степ захвилював, застогнав і... змовк. Холодний подих вітру пробіг по ньому. Широкий степ, як широке й горе людське, спав під сонцем і тільки хвилинами прокидався під подихом весняного нашіттеплого повітря... не мав він снаги до життя, він лише тоді починав жити, як весь вкривавсь густим білим килимом глибокого снігу, як його заколихували буйні вітри північного краю, тоді він жив, тоді він дихав».

Чи не правда — картина степу вражає. Це не просто картина — це символ самої розпростореної й вільотно-невільної України. Але, як не трагічно, постаті людські з височини неба, чи пак — козацької могили, бачаться темними й присумленими. Навіть після геніального й неперевершеного змалювання степу великим нашим полтавцем Миколою Гоголем у своїй повісті «Тарас Бульба» степовий обшир, відтворений Олельком Островським ніскільки не програє, а тільки поглиблюється й увиразнюється.

Врешті-решт, зачудований красою-видінням степу, Хведірко схоплюється: сонце було вже на південь, — йому треба овечок подоїти. Як мачуха звеліла. Кинувся глечика шукати — а його ніде немає. Немає отого глечика нового, ярмаркового ніде. Десь пропав, чи, може, хто вкрав, поки він степом милувався... Що ж йому, бідоласі, тепер буде? Що він мачусі скаже? Немов у якусь чорну павучачу клітку попала перелякана дитяча душа Хведіркова. І світ йому немилий став. Смерть він надумав собі заповідати.

«День вертав уже на вечір... В лісі було гарно.

Дерево розвивається, цвіте; краса була дивна! Крізь гущавину, з орішника, виглядало все вкрите, мов снігом, велике дерево черемха... Воно хитало віточками і мов шепотіло:

— Обмини мене, хлопче, адже моя краса не задля вішальника!...»

Думки, викликані побаченою черемхою, на певний час зупинили Хведірка в своєму страшному рішенні. Але ось він угледів осичку — «...і йому згадалась бабуся Захариха, як вона казала: «Осика того труситься, що на ній повісився Юда...»

Хлопець одійшов від осички, думаючи: «Не хочу ж я скінчити своє життя на тім самім дереві, що й христородавець!..»

Ми, читачі, можемо тільки здогадуватися, в яких неімовірно болючих лещатах опинилася беззахисна перед жорстоким світом Хведіркова душа, і автор новели Олелько Островський, ніби вловлюючи наше пекуче думання-співпереживання, ще дужче підсилює трагізм, коли Хведірко опинився віч-на-віч з «самотньою кучерявою грушкою». Хведірко «став навколішки і склонивсь на всі чотири боки; далі побіг хутенько до отари: «Прощавайте, мої овечата! Хто то вас пастиме!..» Одну овечку навіть поцілував: пригорнувся до неї й поцілував у білу шийку... То була любима...

Вернувся назад у ліс, до горбочка з грушкою: треба ж востаннє полежати на землі... Ліг...

— Господи, як же не хочеться вмирати... Як же хотілось би пожити на світі!.. А мачуха?.. Ні. Не хочу жити, вмру... Може, маму на тім світі зустріну, татка... А мачуха нехай зостається!.. Що то вона робитиме, як мене не буде?.. А може її ще й у тюрму посадовлять?.. Ото й добре буде!.. А, та нехай собі!.. — закрив очі і мовчав...

Ні, годі думати, а то ще побоюсь...

Він раптово зліз на грушу і, оглядаючись, мов що краде, замотав за гілку кінець мотузка од батога. Зашморгнув коло горла і... впав... Груша здригнулась... і замерла; батіг нап'явся, Хведір зітхнув разів зо два, з жадобою вдихаючи повітря, та пізно. Тіло витяглось, почало синіти й холонути... Грушка стояла перелякана — і сама стала навіки страшною...»

Сильно і страшно написана новела Олельком Островським, і несамохіть напрошується узагальнюючий висновок: Україна для своїх дітей і досі лишається злою мачухою, бо ж ми, автохтонні українці, й досі почуваємося ніби в приймах... А ще думається й таке: про саму новелу «Хведоркова груша» напишуть майбутні дослідники в десятки разів

більше, ніж сам її обсяг. Перекоаний, що моє пророцтво збудеться.

Достатньо високо я оцінюю й оповідання «В наймах у громади», хоча композиційно, на мою думку, воно написане не зовсім бездоганно Але то вже справа смаку. Головне, що новела має в собі справжню, непідробну художню вартість, і Олелько Островський не зрадив і тут своїй манері в зображенні правди народного життя, і ця правда настільки глибоко своїм генетичним вістрям занурена, що, на жаль, передбачила й подальші трагічні відтинки нашої долі.

Я мимоволі думаю зараз і про таке: чи вже мені суджено на білому світі, чи, як то кажуть, на роду написано, аби, починаючи ще з юних літ, записував свідчення очевидців про голодовки, зорганізовані тоталітарною совєцькою епохою, і читаючи, скажімо, «В наймах у громади», вражаєшся, наскільки люто й нещадно впродовж своєї історії Україну і в часи дореволюційні супроводжували голодовки. І надто діти потерпали. Найдужче потерпали, адже хто їх міг захистити і кому вони потрібними були, коли вже і їхні батьки повимирали. Ось якими мазками-деталлями зображує Олелько Островський головного героя оповідання Харлантія: «Жовте лице, виснажене; сам сухий — коли б не шкура, то й кістки розсіпались би. Голова, мов у того почвари, — сплеснена в пиріг, вона хиталась на довгій шиї, наче бараболя, настромлена на істик; великий рот, товсті губи. Очі витрішкуваті, зелені, в них не видно було найменшої змисловості». І далі по тексту новели дитина розповідає про себе, що на світі вона сама-одна, мов билина в полі — батьки вимерли, певний час він жив у тітки, але тітка його серед степу морозяного викинула, бо й сама, мабуть, з голоду вмирала. Хлопчика знайшли селяни майже мертвого. Але згодом малий Харлантії таки оклигав трохи й розповів про себе:

- Мені тітка не давала їсти.
- А хто ж тобі давав їсти?
- Ніхто...
- Ну, а що ж ти їв?
- Нічого...
- Ну, а до роботи неволила тебе тітка?

- Ще й була...
- Ще й була, кажеш... А як веліла що зробити, то як тебе називали?
- «Ти»...
- А хлопці тебе як називали?
- У тітки не було хлопців...
- А чужі хлопці дражнили тебе як чи ні?
- Байстрюком...

Отож вочевидь, що Олелько Островський не висмоктав свого героя Харлантія з пальця, а був свідком трагедії голодовки і такий діалог між хлопчиком і селянами, що підібрали його, певне, міг народитися тільки з почутого й побаченого письменником на власні очі. Як, принагідно мовлю, й мені довелося почути історію з того людоморського тридцять третього про шестилітнього хлопчика Крупину від Кравчука Василя Івановича, що народився 1923 року в селі Кіндратка Ізяславського району Хмельницької області.

Ходила дитина від хати до хати їсти просила.

– Як тебе звати? — питалися люди.

– Кгупина.

– Крупина, чи що?

– Еге, Кгупина... — хлопчик жалібно кривився, — мої мама і татусько померли. І Петрик, і Галя виздыхали, а я їжу добуваю...

В хату Крупину не впускали: дуже вже він завошивлений був і кволій. Ще вмре у хаті...

Аж побачила хлопчєня старєнка тїтка Параска, що жила самотиною край села в приземкуватїй хатї під грушею схилєною, як і вона сама. Восєни назбирала баба Параска з тїєї грушї грушєчок, насушила на Божому сонцї і тепєр сушником рятувалась. А щє в баби була худа, як тертушка, коза. Доїлась потроху.

Хлопчєня під плотом плакало, не знаючи куди податися.

– Чий же ти є? — баба Параска запитала. — Де живєш?

– Я... — зніяковїв хлопчик, — нїде не живу. Нїчий я...

– Ну то ходїмо до мене. Може, щось їсти знайду.

Став Крупина в баби Параски жити. Доїла баба козу, грушки варила, зїлля якєсь знаходила — годувалися саламахою отїєю.

І так полюбив Крупина свою хазяйку, що й не відходив од неї.

Недовго та радість квітувала: вкрали козку-годувальницю бабусину. Не стало кізоньки... І баба Параска злягла, не підводилась. Зовсім не стало їсти.

Знову Крупина ходив селом, просив і плакав, щоб бабусеньку і себе порятувати харчем хоча б якимось... Ніхто вже нічого не давав — люди самі від голоду вмирали як мухи.

Прошамкотіла баба Параска до Крупини увечері:

— Завтра ж, мій хлопчику, йди до міста — там тебе до приюту заберуть, — й замовкла ледве дихаючи. Ранком Крупина торкнувся її руки — холодна...

Відхилив хлопчик двері важкі хатні поволі. Під сонце ступив дерев'яними хиткими ногами. Не зчувся, як у степу опинився. Отією стежкою він ішов, що до міста вела. Конюшина цвіла пахуча, метеликів було, як у раю. Крупина нарвав квіточок у жменю, жує листя. А воно чомусь нудить його і в голові паморочиться. Приліг Крупина на квітучому килимові степовому, пригаслими оченятами в небо дивився. А небеса як сон — м'які і чисті. В небесах йому мама привиділась, татко і братики менші. Хмарка одна спустилася низько-низесенько, ніби Крупину запрошує сісти на неї, у небо, до рідних своїх полетіти.

Такими історіями-новелами переповнена моя Книга буття України «Мор» вщерть...

Вразили своєю неперebutньою правдою й інші новели Олелька Островського — «Не-люди», «Примари», «Хатне лихо», «Чесний злодій».

Одне слово, я переконливо й відповідально раджу неодмінно познайомитися з творами Олелька Островського, які замовчувалися протягом — подумати тільки! — дев'яти десятиріч.

Насамкінець з болем думаю про те, як таки несправедливо, підступно й підло обірвала дробнісівсько-бісівська куля світле українське життя письменника, який тільки починав розпрямлювати крила свого потужного таланту. В результаті нещадного винищення кращих синів і дочок Україна ще й дотепер не може отямитися; й досі триває — хай і приховано-завуальоване — духовно-фізичне знекровлення народу. Надто не дає спокійно дихати й думати ситуація, коли нас, українців, поменшало впродовж дутої незалежності на кільканад-

цять мільйонів. Цілком логічно: меншатиме й у майбутньому, доки триватиме геноцидна вакханалія й обдурювання українців, коли в руках невеликої купки космополітичних зайд опинилися майже всі народні багатства, надбані потом і кров'ю; коли засоби культурно-просвітницького та агітаційного впливу на свідомість (зокрема телевізії) на дев'яносто — дев'яносто п'ять відсотків опинилися у ворожого, безконтрольно знахабнілого племені. І про це маємо бити в усі можливі дзвони, бо це загрожує самій безпеці існування — хай поки що продекларованої — але нашої держави; і боятися не лише не треба, а й ганебно, адже йдеться про найболючіше, найсвятіше, найважливіше: чи збережемо ми себе як етнос?..

Проте як би не було боляче, а вселяє надію те, що були такі патріоти-ідеалісти (в найчистішому святому розумінні), як Олелько Островський; живе й жертовно працює майже восьмидесятилітній мудрий і талановитий наш український козарлюга Василь Васильович Яременко, котрий крапля по краплі наvertsає багатьох і багатьох «незрячих гречкосіїв» до нашого рідного пракоріння, духу та любові; надіюся ще й тому, що з'явилися і з'являються в нас подвижники й меценати української справи, що люблять Україну і справді «до глибини власної кишені». А серед них — незламний і послідовний у своїх діях учений, громадський діяч, Почесний голова наглядової Ради МАУП Георгій Васильович Щокін. Низький йому уклін за добро, яке робить він для незнищенності матері України.

Будьмо незрадливими, будьмо сильними!

*Персонал плюс. — 2010. — 2–8 червня. —
№ 22 (375). (Подано зі скороченням також у виданні:
Інформаційний бюлетень. — 2010. — 17 червня. — № 24
(867))*

**НЕЗАБУТНІ ФОТОСПОГАДИ
ІЗ ШВИДКОПЛИННИХ ЛІТ І ДНІВ**

Проф. Яременко В. В. із дружиною і сином Богданом (генеральний консул України у Стамбулі, організатор зустрічі) на прийомі у Вселенського патріарха Варфоломія 8 жовтня 2012 року.

Вікопомна подія: проф. Яременко В. В. вручає Константинопольському патріарху Варфоломію Луцьке Євангеліє XIV ст., щойно перевидане в Києві.

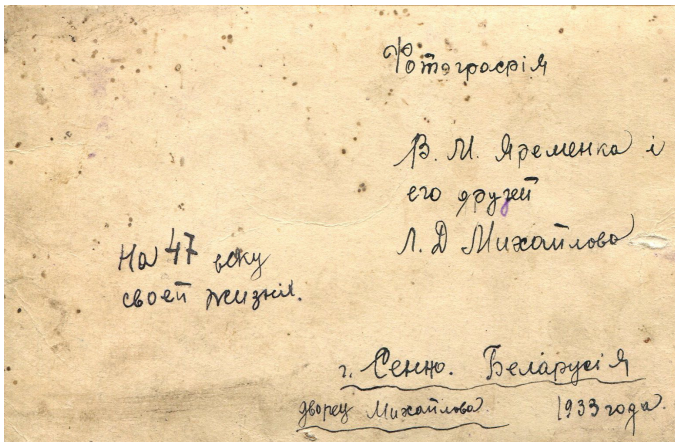
На урочистостях вручення диплому «Почесний професор Київського університету імені Бориса Грінченка». 2010 рік.

*Ректор Київського університету імені Бориса Грінченка академік
Огнев'юк В. О. вітає Яременка В. В. із врученням диплому
Почесного професора. 28 квітня 2010 року.*

Нещодавно знайдене в архівах родичів фото батька проф. Яременка В. В. Напис на звороті має цінну інформацію до історії роду. Василь Макарович посередині.

Напис на звороті світлини батька проф. В. В. Яременка — Василя Макаровича (репресований у 1937 році).

*«...І в дорогу далеку
Ти мене на зорі проводжала...»
В гостях у мами Христини Леонтіївни (1898–1996).*

*Очима студентів. Малюнок студента
філологічного факультету на лекції 20 січня 1985 року.*

*Студенти факультету журналістики
після колядування у доц. Яременка В. В. 1976 рік.*

*У чеських Подєбрадах. Сидять Зіна Генік-Березовська,
Леонід Степанович Сірополко, Василь Яременко.
Стоять діти Геніків-Березовських – Марко і Марта.
Фото Костянтина Генік-Березовського. 1971 рік.*

*Зустріч у посольстві України у Вашингтоні.
1996 рік, США.*

Зустріч у Києві: професори Ростислав Радішевський (Київ), Іван Фізер (США), Олег Ільницький (Канада), Степан Козак (Польща), Василь Яременко (Київ).

*Василь Яременко, Олександр Кандиба (син О. Олеся, Прага),
пані Анастасія, Ростислав Радишевський із донькою,
Михайло Якубовський після вечора пам'яті О. Олеся в КДУ.*

Кафедра історії літератури та журналістики

На вечорі Лесі Українки у СШ № 117. Останнє прижиттєве фото Григора Тютюнника. Зліва направо: Василь Яременко, Ада Роговцева, Борис Олійник, Григір Тютюнник.

В. В. Яременко і В. І. Улянич вітають у Львові із ювілеєм академіка Дашкевича Я. Р.

*В гостях у помещканні проф. Тараса Гунчака
в Нью-Джерсі, США, 1996 рік.*

*На дачі В. Г. Короленка: проф. Яременко В. В.
знайомить сина Ярослава з Героєм України С. С. Антонцем.*

*З полтавським вченим-аграрієм
Самородовим Віктором Миколайовичем.*

*У Карпатах із Василем Івановичем Кисляком,
багатолітнім другом сім'ї проф. Яременка В. В.*

Дружина Світлана Михайлівна і сини Олесь, Богдан і Ярослав вітають батька із 75-річним ювілеєм. МАУП, 2006 рік.

Сини Олесь (зліва), Богдан і Ярослав (справа) вітають батька із 75-річчям.

*На врученні Літературно-мистецької премії
ім. Володимира Малика в Лубнах 21 лютого 2012 року.*

Січень 2014 року. Зустріч із тодішнім Головою НСПУ Віктором Барановим на Банковій біля Спілки Письменників.

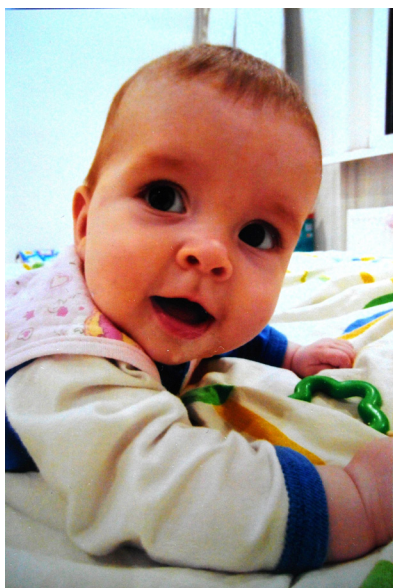
Із П. М. Бурим, активістом із Казарлика в січні 2014 року на вул. Банковій. А за спиною шеренги бандитів Януковича.

*«...Ще й підмога йде!..» Середній внук Богдан Ярославич:
«Виходіте, москалики,
Сам вас викликаю...»*

Найменші Яременки і усі – Ярославичі. Андрій Ярославич, Богдан Ярославич, Ярославно – Христинка.

Як і моя прабабуся Христина Леонтіївна я також Христина – найбільша дідова радість від 10 липня 2017 року

*Л. В. Губерський, В. В. Яременко, Д. В. Павличко, Б. І. Олійник,
І. Ф. Драч, О. В. Ляшко, університетська громада.
Урочисте відкриття погруддя Василю Симоненку
в КНУ ім. Тараса Шевченка на Алеї пам'яті.*

18 червня 2016 року на Тарасовій горі у Каневі після вручення премії Фонду Тараса Шевченка; зліва направо: В. Бугрим, внук Богдан, поет Петро Засенко, Людмила Красицька, Лауреати Василь Довжик і Василь Яременко, Олександр Шугай, директор Музею Т. Г. Шевченка у Каневі.

Лауреати Літературно-мистецької премії «Фонду Тараса Шевченка» – Василь Довжик, праправнучка Т. Г. Шевченка по сестрі Катерині, Голова Фонду Тараса Шевченка Людмила Красицька, Василь Яременко, член журі письменник Олександр Шугай.

На Тарасовій горі 18 червня 2016 року. У центрі – дружина Світлана Михайлівна із внуком Богданом.

*Новонароджене дитя цілють у... попчку.
Автор перекладу, післямови і приміток цілує...
перший примірник книги.*

Зустріч із першим примірником книги «Від Володимира Мономаха до Романа Галицького». Зліва направо: Т. В. Полковенко, головний редактор «Веселки» І. Т. Бойко, Василь Яременко, директор видавництва О. О. Бондаренко.

Голова журі Премії ім. Олени Пчілки директор Національного видавництва «Веселка» Бондаренко О. О. вручає Диплом Лауреата проф. Яременку В. В.

*Лауреати Премії ім. Олени Пчілки 2016 року.
На сцені Кіноконцертного залу в Гадачі.*

*Учасники урочистостей з нагоди Дня нагородження
Премією ім. Олени Пчілки 24 червня 2016 року перед входом
до Гадацької гімназії ім. Олени Пчілки.*

*Лауреати Премії ім. Олени Пчілки 2016 року.
Зліва направо: Василь Яременко, Василь Степаненко,
Галина Кирпа, Володимир Костюк.*

*На Грінченківських читаннях в Київському університеті ім. Бори-
са Грінченка. Зліва направо: Ректор університету академік В. О.
Огнев'юк, проректор з наукової роботи доктор філологічних наук Ві-
ннікова Н. М., заступник директора Інституту літератури НАН
України з видавничої справи Гальченко С. А., крайній справа – проф.
Яременко В. В. Грудень 2016 року.*

Презентація перших книг «Етнографічної спадщини» Б. Д. Грінченка в Київському університеті імені Бориса Грінченка. Грудень 2016 року. Виступає проф. Василь Яременко, справа зав. НДІ грінченкознавства доц. Мовчун А. І.

Через 16 років знову за кафедру Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Тепер на запрошення. Йде відкрита лекція на тему: «Слово про Закон і Благодать» Іларіона 980 років». 21 лютого 2017 року.

*Після лекції – квіти від студентів першого курсу Інституту фі-
лології КНУ ім. Тараса Шевченка.*

І на згадку групове фото із студентами першого курсу Інституту філології. Лютий 2017 року.

Грінченківські читання. Грудень 2017 р.

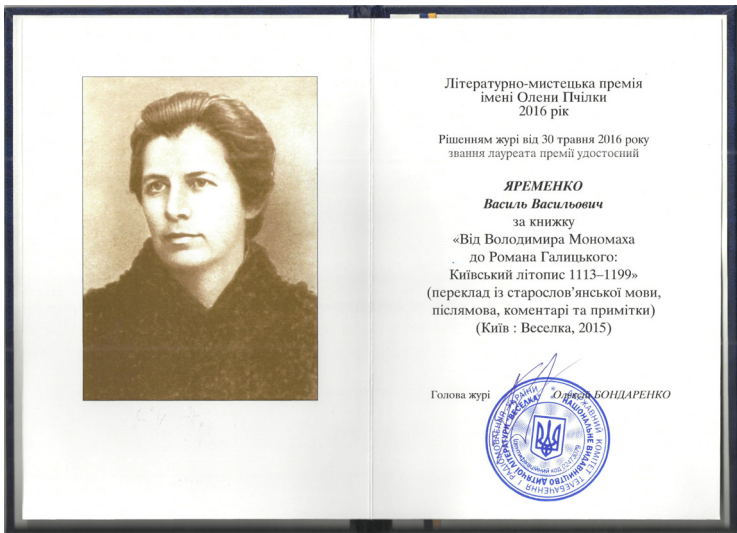
*Науково-дослідна лабораторія грінченкознавства.
Січень 2018 р.*

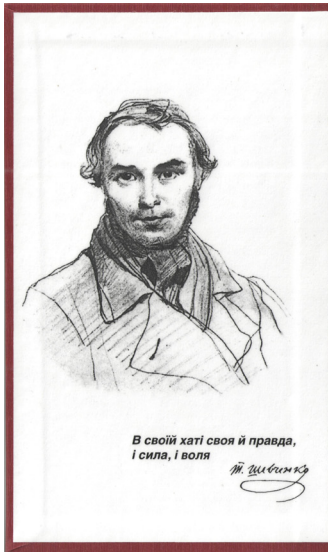

*НДЛ грінченкознавства у залі Чернігівської обласної державної
адміністрації (колишній Земський губернській управі, де працю-
вав Борис Грінченко) на презентації багатотомної спадщини
Бориса Грінченка. 6 лютого 2018 р.*

Після презентації багатотомної спадщини Бориса Грінченка. М. Лашко, завідувача НДЛ грінченкознавства Н. Богданець-Біло-скаленко, народний артист України, кобзар В. Нечеп, А. Мовчун, заступник голови Чернігівської ОДА Н. Романова, президент Національної академії державного управління при Президентові України В. Куйбіда, професор В. Яременко, професор кафедри політичної аналітики і прогнозування академії О. Пухчал. Чернігів, 6 лютого 2018 р.

В своїй хаті своя й правда,
і сила, і воля
Т. Шевченка

ДИПЛОМ

лауреата премії
Фонду Тараса Шевченка

Нагороджується

ВАСИЛЬ ЯРЕМЕНКО (м. Київ)

*Відомий український вчений – філолог,
професор, директор Інституту
культурологічних та етнологічних
досліджень МАУП, голова Федерації
патріотичних видань, автор шкільних книжок
і понад 200 публікацій, упорядник понад
40 книжок, серед яких твори Б. Грінченка,
П. Куліша, В. Свідзинського, М. Куліша,
В. Симоненка*

*за багаторічну послідовну подвизницьку працю
на терені українського духовного відродження,
зокрема, виховання патріотизму та
державницьких світоглядних засад у молодого
покоління*

Президент Фонду
працює Т. Шевченка
по сестрі Катерині

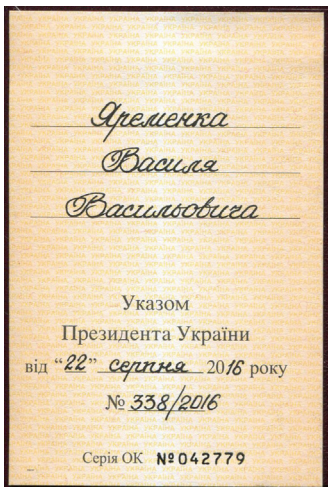

Л. Красишак

Київ, Чернеча гора

« 18 » червня 2016 р.

№ 67

Науково-публіцистичне видання

Яременко Василь Васильович
Біобібліографічний покажчик
(1963–2018)

Верстка Олеси Урбанської

Підписано до друку 25. 10. 2018. Формат 84×108 $\frac{1}{32}$.
Друк офсетний. Гарнітура «Georgia».
Обл.-вид. арк. 8,89. Ум. друк. арк. 9,06.
Зам. №

Видавництво «Українські пропілеї»,
Київ, вул. Банкова, 2. Тел.: +380 (67) 717-89-41.
E-mail: ukr.propilei@gmail.com.
Свідоцтво про реєстрацію КВ № 747 від 24. 06. 1994 р.

Віддруковано у друкарні «Видавництво “Фенікс”»,
вул. Шутова, 136, м. Київ, 03680.
Свідоцтво про реєстрацію ДК № 271 від 07.12.2000.

Я72 Яременко Василь Васильович. Біобібліографічний покажчик (1963–2018) / Упорядник О. М. Мислива — К.: Укр. пропілеї, 2019. — 198 с.

ISBN 978-966-7407-14-9

Видання містить хронологічний бібліографічний покажчик праць професора Василя Васильовича Яременка — відомого українського вченого, літературознавця, публіциста, дослідника давньої і сучасної української літератури.

Інформація зібрана з максимальною повнотою, але не є вичерпною.

Покажчик адресований науковцям, літературознавцям, викладачам, аспірантам, студентам гуманітарних вищих навчальних закладів, бібліотечним працівникам, а також усім, хто вивчає українську літературу.

УДК 012Яременко+016:[929Яременко+821.161.2.09(092)